F-8-63

Familiaria

COLLOQUIA,

Operâ

CHRISTOPHORI HELVICI

D. & Professoris Giessensis olim,

Ex

ERASMO ROTERODAMO,
Ludovico Vive, & Schottenio
Hasso selecta.

LONDINI,
Ex Officina ROGERI DANIELIS,
1657.

Typographus Ludi-Discipulis Salutem.

Ecce vobis quod in rem vestram fiet. Latinæ isti δυσπνόιαι, quæ tam misere laborare soletis inter familiares colloquutiones, probe consuluit Vir Cl. Christophorus Helvicus; *dum è tribus Colloquiorum Magistris,* Erasmo, Vive, *&* Schottenio, *selegit quæ majori vestro inservirent usui confabulationum exemplaria. Hujus in hac re operam exhibeo; habete ei gratias, vobis emolumentum. Interim, si munusculum hoc ea excipietis cura, qua iste obtulerit benevolentia, non licebit vobis inposterum vel edere, vel bibere, vel ludere, imo ne vel cogitare non Latine, non expedite, non eleganter. Valete, & fruimini.*

PARS PRIMA

Colloquium I.

SURRECTIO MATUTINA.

Ioannes, Henricus.

HEus tu, expergiſcere. *H.* Sine me ut dormiam. *I.* Non ſinam te dormire diutius. *H.* Quamobrem? *I.* Quia ſurgendi tempus eſt. *H.* Atqui nondum diluxit. *I.* Lux jam dehinc non eſt amplius expectanda. *H.* Attamen ante dies non ita multos hora ſexta in luce ſonuit. *I.* Verum, ſed interim dies diminutus eſt. *H.* Quomodo tam cito? Crediderim potius errorem eſſe horarii. *I.* Mitte iſta, ac ſurge. *H.* Surge tu prior. *I.* Faciam id quidem, ſed tum deinde nequaquam te opperiar. *H.* Fac ut lubet, & mihi nota eſt via. *I.* Verum ego aſſumam lucernam; tum tibi erit in tenebris eundum. *H.* Parum refert: Lyncei mihi ſunt oculi. *I.* Age, ſurge tandem, ut eamus una. *H.* Ah! ſi liceret adhuc vel momentum ſtertere. *I.* Ridiculum! Quid lucri eſt in momento? Tandem tamen deſerendus erit nidus calidus. *H.* Poſt ſemihorulam ſurgerem, ac libens. *I.* Surge modo: licebit veſperi eo maturius lectum repetere. *H.* Itane conſultum putas? *I.* Sic arbitror. *H.* Parebo igitur: ac tum hoc diſpendii dormiendo probe reſarciam.

Colloquium II.

VESTITUS.

Beatrix, Euſebius, Emanuel.

JEſus Chriſtus exſuſcitet vos à ſomno viſiorum. Heus pueri, eſtiſne hodie evigilaturi? *Eu.* Neſcio quid inciderit mihi in oculos, ita videor eos habere plenos arenæ. *B.* Hæc eſt tua prima cantio matutina, & bene vetus: aperiam feneſtras haſce ambas, ligneam & vitream, ut feriat clarum mane veſtros amborum oculos. Surgite, ſurgite. *Eu.* Tam multo mane? *B.* Propior eſt meridies quam aurora. Vis tu, Emanuel, recentem ſubuculam? *Em.* Nihil nunc eſt neceſſe, hæc eſt ſatis munda; cras ſumam alteram. Cedo mihi thoracem. *B.* Quem? Simplum, an diploïdem (*lænam*?) *Em.* Quem voles; mea nihil refert. Porrige ſimplum, ut, ſi ſim hodie luſurus pila, minus graver. *B.* Hic eſt ſemper tuus mos; prius de luſu cogitas quam de ſchola. *Em.* Quid tu dicis inepta? Et ſchola ipſa vocatur ludus. Da ligulas aſtrictorias coriaceas. *B.* Fractæ ſunt: accipe ſericas. Quid jam? vin' femoralia & tibialia, quoniam eſt æſtus? *Em.* Minime vero: dato fœminicruralia. Quæſo, conſtringe me. *B.* Eho, tun' habes brachia fœnacea, aut butyracea? *Em.* Non, ſed tenui filo conſuta. Hui! qualia dediſti aſtrigmenta exarmata, & lacera? *B.* Memineris te heri perdi-

diſſe

disse altera integra. *Em.* Qui scis? *B.* Ego per rimulam ostii observabam te ludentem cum famulo. *Eman.* Anabo, ne id præceptor resciscat. *B.* Imo ego narrabo, quamprimum appellaris me deformem, ut soles. *Eman.* Quid si rapacem? *B.* Quid vis, modo ne deformem. *Em.* Cedo calceos. *B.* Utros? longo obstragulo, an brevi? *Em.* Tectos, propter lutum. *B.* Nempe lutum aridum: pulverem debebas dicere. Sed bene facis; nam in apertis corrigia est fracta, & fibula amissa. *Em.* Induc, quæso. *Beat.* Tu ipse facito. *Em.* Non possum me flectere. *B.* Tu quidem facile te curvares, desidia verò tua difficile: an deglutisti ensem, ut circulator ille nudiustertius? adeone es delicatus? quid facies grandior? *Em.* Adstringe nodo laxo gemino, quod est elegantius. *B.* Nihil minus: solveretur nodus illico, & decideret tibi calceus è pedibus: præstat vel gemino adstricto, vel adstricto & laxo. Sume tunicam manicatam, & cingulum textile. *Em.* Minime id quidem, sed coriaceum venatorium. *B.* Mater vetat. Vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu heri fregisti aciculam fibulæ. *E.* Non poteram alioqui dissolvere. Da ergo illud puniceum ex lino. *B.* Cape, cinge te cinctu Gallico: pecte caput prius radiis rarioribus, mox densioribus; apta pileum vertici, ne in occipitium rejicias more tuo, aut in frontem & oculos. *E.* Prodeamus jam tandem.

B. Quid? illotis manibus & facie? *Em.* Ista tua molesta curiositate taurum jam enecasses, nedum hominem: Videris mihi non puerum vestire, sed sponsam. *B.* Eusebi, adfer pollubrum cum urceolo aut gutturnio; funde altius. Stilla potius ex epistomio, quam profundas. Elue sordes istas ex nodis digitorum: ablue os, & gargariza: frica bene cilia & palpebras, tum glandulas sub auriculis duriter; cape linteum, exterge te. Deum immortalē! de omnibus sigillatim es admonendus: nihilne ipse tua sponte faceres? *Em.* Vah! nimium es importuna, & odiosa. *B.* Et tu nimium scitus puer ac formosulus. Flecte jam genua, & recita precationem Dominicā, & preces alias, ut est tibi in more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emanuel, ut de nulla alia re cogites, dum oras. Mane paulisper, appende sudariolum hoc de zona (cingulo) ad nares emungendas & purgandas. *Em.* Sumne satis ad arbitratum tuum compositus? *P.* Es. *Em.* Ad meum minime, quoniam jam tandem ad tuum. Ausim facere sponsionem, me horam integram vestiendo consumsisse. *Teat.* Quid si vel duas? quò eras alioquin iturus? quid acturus? fossurus credo, aut araturus. *Em.* Quasi desit quod agam. *P.* O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum! *Em.* Non hinc abis cavillatrix? Abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut calanticam tibi detraham de capite.

Gollo-

Colloquium III.

SALUTATIO MATUTINA.

Puer, Pater, Mater.

SAlvus ſis, mi Pater; ſalve, mea mater; precor vobis felicem hunc diem, germanuli; propitium vobis opto Chriſtum, ſororculæ. *Pat.* Mi fili ſoſpitet te Deus, evehat ad ingentes virtutes. *M.* Servet te Chriſtus, mea lux. Quid agis, mea dulcedo? quid vales? quomodo hac nocte quieviſti? *Pu.* Recte valeo, & placide dormivi. *M.* Chriſto gratia, proprium hoc velit tibi eſſe. *Pu.* Ad mediam tamen noctem excitatus ſum è dolore capitis. *M.* Me miſeram & perditam, quid narras? qua parte capitis? *Pu.* Ad ſinciput. *M.* Quamdiu? *Pu.* Vix octava parte horæ: poſtea redormii, nec ſenſi amplius. *M.* Reſpiravi, nam exanimaras me. *Pu.* Bene ſit tibi. Iſabellula para mihi jentaculum. Ruſcio, Ruſcio huc, catelle feſtiviſſime: en ut cauda adulatur! ut ſe in poſteriores pedes erigit! Quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, adfer panis bucceam unam aut alteram, quam ei demus: videbis luſus ſcitiſſimos. Non eſuris? nihilne ediſti hodie? profecto plus eſt in cane iſto intelligentiæ, quam in illo mulione craſſo. *Pa.* Tulliole mi, lubet mihi tecum pauliſper confabulari. *Pu.* Quid, mi pater? nam nihil mihi accidere poteſt ſuavius quam te audire. *Pat.* Hic tuus Ruſcio, eſtne beſtia an

homo? *Pu.* Beſtia, ut puto. *Pat.* Quid tu habes cur ſis homo, non ille? tu edis, bibis, dormis, ambulas, curſitas, luſitas; hæc ille omnia. *Pu.* Atqui ego ſum homo. *Pa.* Quomodo id cognoſcis? quid nunc habes plus quam canis? *Pu.* Ego loqui poſſum, ille nequaquam. *Pa.* Recte. Sed unde eſt tibi loquendi facultas, qua ille deſtituitur? *Pu.* Neſcio. *Pat.* Vides ergo te nondum noſſe quid tute ſis, & quomodo à beſtia differas. *Pu.* Unde igitur id cognoſcam? *Pa.* Si obtemperabis, faxo ut non ſolum hoc, ſed & plurima alia, tam cœleſtia quam elementaria, conſpicua & inconſpicua, mirabilicum jucunditate cognoſcas, & multis aliis hominibus non tantum ſcientia, ſed etiam morum elegantia, & vitæ ratione, virtutumque ornamento præſtes. *Pu.* Obſecro, mi pater, effice id primo quoque tempore. *Pa.* Fiet, ſi eas quo eunt beſtiis ſimiles, redeunt culti homines. *Pu.* Ibo multo lubentiſſime: Sed ubi id eſt? *Pa.* In ludo literario. *Pu.* Nulla eſt in me ad rem tantam mora. *Pa.* Nec in me. Iſabellula, audin'? da huic jentaculum in ciſtellam. *Iſab.* Et quidnam? *Pa.* Fruſtum panis butyro illitum, vel ficus aridas, aut uvas paſſas pro obſonio; ſed inſolatas, nam alteræ illæ viſcolæ inficiunt puerorum digitos & veſtes; niſi malit ceraſa, vel pruna oblonga. Infere brachiolum ciſtellæ, ne excidat.

Collo-

Colloquium IV.

JUSSA HERILIA.

Rabinus, Syrus.

HEus, heus furcifer! Jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris. Videre mihi vel cum gliribus certare poſſe. Aut ocyus ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli ſolent exortum Solis antevertere, curareque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Ut ægre divellitur à nido tepefacto cuculus! Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. *Syr.* Vixdum diluxit. *R.* Credo, tibi: nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. *S.* Quid me jubes facere? *R.* Fac ut luceat foculus; verre pileum ac pallium; exterge calceos & crepidas: Inverſas caligas primum intus purga ſcopis, mox foris; Deinde ſuffitum aliquem facito purgando aëri: Accende lucernam: Muta mihi induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotum. *S.* Fiet. *R.* Atqui move te ocyus: jam hoc te feciſſe oportuit. *S.* Moveo. *R.* Video, ſed nihil promoves. Ut incedit teſtudo! *S.* Non

possum simul sorbere & flare. R. Etiam sententias loqueris, carnifex? Tolle matulam. Compone lecti stragulas; revolve cortinas. Verre pavimentum. Verre solum cubiculi. Adfer aquam lavandis manibus. Quid cessas asine? Annus est priusquam accendas candelam. S. Vix reperio scintillam ignis. R. Sic heri condidisti. S. Nec follem habeo. R. Ut responsat nebulo! Quasi qui te habet careat folle. S. Quam imperiosum habeo dominum! Vix hujus jussis decem expediti famuli fecerint satis. R. Quid ais cessator? S. Nihil; omnia recte. R. Non ego te audio murmurantem? S. Equidem precor. R. Credo, *Pater noster* inversum: precationem, opinor, Dominicam præpostere. Quid gannis de imperio? S. Precor tibi, ut fias Imperator. R. Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum usque. Mox domum recurrito: lectos concinnato. Hæc confusa suo quæque loco digerito. Fac ut niteat tota domus. Matulam defricato. Hæc sordida submoveto ab oculis, fortassis invisent me quidam Aulici. Si quid sensero prætermissum, vapulabis largiter. S. Hic sane novi benignitatem tuam. R. Proinde cave, si sapis. S. At interim de prandio nulla mentio. R. Vah! ut hic mentem habet furcifer! Non prandeo domi: itaque sub horam decimam ad me transcurrito, deducturus

cturus me eo ubi ſum pranſurus. *S.* Tibi quidem proſpectum, ſed hic nihil eſt interim quod edam. *R.* Si non eſt quod edas, eſt quod eſurias. *S.* Nemo fit eſuriendo ſatur. *R.* Eſt panis. *S.* Eſt, ſed ater & furfuraceus. *R.* Delicias hominis! Te quidem fœnum eſſe oportuit, ſi pabulum detur te dignum. An poſtulas, ut te aſinum tantum placentis ſaginem? Si faſtidis panem citra obſonium, adde porrum, aut ſi mavis, cepe.

Colloquium V.

ALIA.

ESt tibi abeundum in forum. *S.* Tam procul? *R.* Non ſunt niſi ſex paſſus; tibi pigro ſunt bis mille. Conſulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negotia: tu ſupputa in digitos, ut memineris. Primum, deflectes ad veſtiarium, ac thoracem undulatum, ſi jam perfectus eſt, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium veredarium; is plerumque eſt in Cervo, ibi potitat: rogabis, ſi quid habet literarum ad me, & ad quam diem ſit profecturus. Deinde, convenies mercatorem pannarium, rogabis meis verbis, ne quid ſolicitus ſit quod pecuniam non miſerim ad diem præſcriptum; numerabitur propediem. *S.* Quando? ad

Calendas

Calendas Græcas? *R.* Rides ganeo? imo ante Calendas Martias. In reditu deflectes ad lævam, & ex bibliopolis (librariis) disces si quid advectum sit novorum libellorum è Nundinis: cognosce qui sint, & quanti venales. Post hæc rogabis Colenium ut mihi dignetur esse conviva, alioqui cœnaturo soli. *S.* Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murem pascas. *R.* Proinde tu, confectis cæteris, abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum; eum curabis diligenter assum. Audi'n' hæc? *S.* Plura quam vellem. *R.* At vide ut memineris. *S.* Vix potero dimidium. *R.* Etiam hic stas cessator? Jam rediisse oportuit. *S.* Quis possit unus tot rebus obeundis sufficere? Deduco ac reduco, sum illi à scopis, à pedibus, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus, postremo, non videor illi sat occupatus, nisi fim & coquus.

Colloquium VI.

EUNTES AD LUDUM LITERARIUM.

Cirratus, Prætextatus, Titivillitium, Vetula, Teresula, Oluscularia.

QUid tibi videtur? estne tempus eundi ad ludum? *P.* Plane tempus est. *C.* Non satis

satis teneo viam : credo esse in illo vico proximo. *P.* Quoties illuc itasti ? *C.* Ter aut quater. *P.* Quando cœpisti eo itare ? *C.* Nudius tertius, ut puto, aut nudius quartus. *P.* Quid igitur ? annon id satis est ad noscendam viam ? *C.* Non ; etiamsi eam centies. *P.* Ego vero vel si semel, nunquam deinceps aberravero. Sed tu vadis invitus, & ambulas lusitans, nec viam adspicis, nec domos, nec ulla signa, quæ te postea admoneant qua sit flectendum, quæ via tenenda : Ego hæc omnia observo diligenter, quia lubens eo. *C.* Puer hic habitat in proximo scholæ. Heus Titivillitium ! qua itur ad ædes tuas ? *T.* Quid vis ? venis à matre tua ? Mater mea non est domi, ac ne soror quidem ; ambæ sunt profectæ ad Divæ Annæ. *C.* Quid illic agitur ? *T.* Heri fuerunt encœnia, (paganalia) hodie invitavit eas mulier casearia ad edendum lac coagulatum. *C.* Et tu cur non ibas una ? *T.* Relictus sum hic custos domus ; frater meus parvulus illuc abductus est. Sed pollicitæ sunt, se de reliquiis allaturas mihi partes in quasillo. *C.* Quin tu igitur manes domi ? *T.* Continuo revertar, nunc prodeo lusum cum filio hujus cerdonis : vultis & vos venire, & talis ludere ? *C.* Eamus sodes. *P.* Minime vero id quidem. *C.* Quidni ? *P.* Ne vapulemus. *C.* Vah ! non meminueram. *T.* Non vapulabitis. *C.* Qui scis ?

T. Quia

T. Quia magiſter veſter heri perdidit ferulam. *C.* Hem, quomodo noſti? *T.* Hodie de domo noſtra audivimus eum vociferantem & quærentem ferulam. *C.* Amabo, ludamus parumper. *P.* Tu, ſi vis, ludito: ego ibo ſolus. *C.* Ne me quæſo apud præceptorem deferas: dic me domi detineri à patre. *P.* Vis mentiri me? *C.* Quidni propter ſodalem? *P.* Quia in templo audivi concionatorem affirmantem, mendaces eſſe filios Diaboli, veraces Dei. *C.* Diaboli vero? apage illum! Deus nobis adſit, & ab illo nos liberet. *P.* Non potes liberari, ſi ludas cum eſt diſcendum. *C.* Eamus: tu valeto. *T.* Hui! iſti non audent pauliſper ludere, alioqui cædendi. *P.* Ille eſt puer perditus, & evadet vir ſceleratus. Sed quomodo elapſus eſt nobis? nec rogavimus qua ſit eundum ad ludum: revocemus. *C.* Abeat in malam rem; nolo ſit mihi rurſum incitamento ad luſum: percontabimur ab hac vetula. Mater, noſtine qua eatur ad ſcholam? *Vet.* Juxta eam habitavi ego ſex annis, è regione peperi filium natu maximum, & filias duas: tranſite plateam hanc villæ raſæ, inde eſt angiportus, tum plateam Domini Veterani, hinc flectite ad dexteram, tum ad ſiniſtram, ibi percontamini; non procul abeſt ſchola. *C.* Vah! non poterimus omnia meminiſſe. *V.* Tereſula, deduc eos ad ſcholam Philoponi; nam mater hujus eſt quæ dabat nobis linum

num pectendum & nendum. *T.* Quid, malum? Philoponi? quid hominis est Philoponus? quasi ego norim: illumne dicis qui resuit calceos juxta cauponam viridem? an præconem in vico Gigantis, qui alit equos meritorios? *V.* Sat scio, nunquam tu nosti ea quæ opus sunt, sed ea quæ ad rem nihil faciunt. Inertissima, Ludimagister est senex ille procerus, luscioſus, è conspectu ædium quas olim habitavimus. *T.* Ah, jam redit in memoriam. *V.* In reditu transi per macellum, & eme acetarium, & raphanum, (radiculam) & cerasa: cape fiscellam. *C.* Duc nos etiam per forum olitorium. *T.* Hac ibitis brevius *C.* Nolumus hac. *T.* Qui sic? *C.* Quia momordit me illic canis ex domo pistoris. Quin & volumus comitari te ad forum. *T.* Reversa faciam iter per macellum, (nam procul adhuc absumus) & emam quæ jussa sum, postquam reliquero vos in ludo. *C.* Nos videre cupimus quanti emas cerasa. *T.* Nummis senis emimus singulas libras, sed quid ad te? *C.* Quia soror jussit me hodie mane scisscitari: & est illic vetula quædam oluscularia, de qua si emeris, scio eam & vendituram minoris quam alias, & superaddituram nobis vel cerasa, vel thyrsum (scapum) lactucæ; nam filia ejus ministravit aliquando matri & sorori meæ. *T.* Modo ne dispendium hoc viæ constet vobis flagris aliquot. *C.* Minime vero, sat veniemus tempori. *T.* Eamus:

tantu-

tantulum deambulavero, quæ misera consumor sedendo domi totos dies. *P.* Quid facis operis? An sedes tantum otiosa? *T.* Otiosa vero? minime certe id quidem. Neo, glomero, conglebo, texo. Putas vetulam nostram passuram ut otier? festos dies exsecratur, in quibus est otiandum. *P.* Festi dies num non sunt sacri? Quomodo ergo exsecratur illa rem sacram? *T.* Censen' me didicisse liceras, ut hæc possim vobis edisserere? Sed ventum est in forum olitorium, ubi tandem est vestra vetula? *C.* Id ego circumspiciebam modo. Eme ab hac, sed ea lege, ut det nobis aliquid corollarii. Heus amita, puella hæc de te emet cerasa, si nobis aliquid donaveris. *Ol.* Nihil mihi donatur, omnia venduntur. *C.* Nec sordes istæ donantur tibi quas habes in manibus & collo? *Ol.* Nisi procul hinc facessis impudenticule, has sordes sentient genæ tuæ. *C.* Quomodo sentient meæ genæ, cum tu habeas in manibus? *Ol.* Redde cerasa furuncule. *C.* Sumo exemplum, nam volo emere. *Ol.* Eme igitur; ad exemplum poterant vel duo sufficere. *C.* Si placuerint. Quanti? *Ol.* Nummo libram. *C.* Ah! acerba sunt. Tu venefica vendis hic populo cerasa strangulatoria. *T.* Abeamus hinc ad ludum; nam vos argutiis vestris intricatis me, & detinetis. Jam, ut puto, mea vetula furit domi ob moram meam. Hoc est ostium, pulsate.

Collo-

Colloquium VII.

MONITA PRÆCEPTORIS.

Præceptor, Puer.

TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeo moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties adloquitur te quiſpiam cui debes honorem, compone te in rectum corporis ſtatum; aperi caput; vultus ſit nec triſtis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec inſtabilis, ſed hilari modeſtia temperatus; oculi verecundi, ſemper intenti in eum cui loqueris; juncti pedes; quietæ manus: nec vacilles alternis tibiis, nec ſint geſticuloſæ manus, nec mordeto labrum, nec ſcabito caput, nec fodito aures; veſtis item ad decorum componatur; ut totus cultus, vultus, geſtus, & habitus corporis ingenuam modeſtiam, & verecundam indolem præ ſe ferat. *Pu.* Quid ſi mediter? *Præ.* Fac. *Pu.* Siccine ſatis? *Præ.* Nondum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Præ.* Prope modum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Præc.* Hem ſatis eſt. Iſthanc tene. Ne ſis inepte loquax, aut præceps: nec vagetur animus interim, ſed ſis attentus quid ille dicat. Si quid erit reſpondendum, id facito paucis, ac prudenter; ſubinde præfatus honorem; nonnunquam & addito cognomento honoris gratia: atque identidem modicè flectas alterum genu, præſertim ubi reſponſum abſolveris: nec abeas niſi præfatus

tus veniam, aut ab ipso dimissus. Nunc age, specimen hujus rei nobis præbe. Quantum temporis absuisti à maternis ædibus? *Pu.* Jam sex ferme menses. *Præ.* Addendum erat, Domine. *Pu.* Jam sex ferme menses, Domine. *Præ.* Non tangeris desiderio matris? *Pu.* Nonnunquam sane. *Præ.* Cupis eam revisere? *Pu.* Cupio, Domine, si id pace liceat tua, *Præ.* Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Quum loqueris, cave ne præcipites sermonem, aut hæsites lingua, aut palato immurmures, sed distincte, clare, articulate consuescito proferre verba tua. Si quendam præteribis natu grandem, Magistrum, Doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cum præteribis ædem sacram, cum sacra peraguntur. In convivio sic te præbebis hilarem, ut semper memineris quid deceat ætatem tuam. Postremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur laurius, recusato modeste; si instabitur, accipe, & age gratias: mox decerpta portiuncula, quod reliquum est illi reddito, aut alicui proximè adcumbenti. Si quis præbibet, hilariter illi bene precator, sed ipse bibito modice. Si non sitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipse ne quid loquaris, nisi rogatus. Si quid obscœni dicetur, ne arride, sed compone vultum, quasi non intelligas. Ne cui obtrectato, ne cui te-

met

met anteponito, ne tua jactato, ne aliena despicito. Esto comis etiam erga tenuis fortunæ sodales. Neminem deferto: Ne sis lingua futili. Ita fiet, ut sine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium esse prolixius, precatus veniam, ac salutatis convivis, subducito te à mensa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi Præceptor. Numquid aliud vis? *Pr.* Adito nunc libros tuos. *Pu.* Fiet.

Colloquium VIII.

SCRIPTIO.

Cornelius, Andreas.

SCite tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. *Andr.* Quæso, ut appares mihi pennam hanc. *Cor.* Deest mihi gladiolus scriptorius. *A.* En tibi. *Cor.* Hui, quam obtusus! *And.* Accipe coticulam. *Cor.* Utrum amas scribere cuspide durius cula, an molliore? *And.* Attempera ad manum tuam. *C.* Ego molliore soleo, *An.* Quæso, ut mihi describas ordine figuras elementorum. *C.* Græcas, an Latinas? *A.* Latinas primum conabor imitari. *C.* Suppedita chartam. *A.* Accipe. *C.* Sed meum atramentum dilutius est subinde infusa aqua. *An.* At meum linteolum prorsus exaruit. *C.* Immunge. *A.* Imo potius

potius rogabo aliunde. *C.* Præstat habere domi quam rogare accommodato. *A.* Quid est Scholasticus absque calamo & atramento? *C.* Quod miles absque clypeo & gladio. *A.* Utinam mihi essent articuli tam celeres. Equidem non possum dictantis vocem scribendo assequi. *C.* Prima cura sit, ut bene scribas; proxima, ut celeriter. Sat cito, si sat bene. *A.* Belle; sed istam cantionem cane Præceptori cum dictat: Sat cito si sat bene.

Colloquium IX.

CONFABULATIO DOMESTICA.

Petrus, Michael, Iodocus.

HEus, heus puer! nemon' huc prodit? *M.* Hic, opinor, effringet fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid affers, mi Petre? *P.* Me ipsum. *M.* Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti. *P.* Atqui magno constiti patri meo. *M.* Credo, Pluris, quam revendi possis. *P.* Jodocus estne domi? *M.* Incertus sum, sed visam. *P.* Quin tu potius abi, & roga ipsum an velit nunc esse domi. *M.* Abi tu potius, sisque tibi ipsi Mercurius. *P.* Heus, Jodoce, num es domi? *Iod.* Non sum. *Pet.* Impudens, non ego audio te loquentem? *Io.* Imo tu impudentior. Nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu

non

non credis mihi ipſi? *Pet.* Æquum dicis; par pari relatum. *Iod.* Equidem, ut non omnibus dormio, ita non omnibus ſum domi; tibi poſthac ſemper ero. *P.* Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. *Iod.* Qui ſic? *Pet.* Quia perpetuo domi latitas, nec uſquam prorepis. Non ſecus atque claudus ſutor, jugiter domi deſides. Tu tibi domi ſitum contrahis. *Iod.* Eſt quod agam domi, foris nihil eſt negotii. Et ſi quid eſſet, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuiſſet. *Pet.* At nunc ſudum eſt, & invitat ad deambulandum. Vide, ut blanditur! *Iod.* Si prodeambulare lubet, non recuſo. *Pet.* Plane videtur hoc tendum cœlo. *Iod.* Adſciſcendus eſt unus aut alter congerro. *Pet.* Fiet, modo dicas quos velis. *Iod.* Quid ſi Hugonem? *Pet.* Haud multum intereſt inter Hugonem & nugonem. *Iod.* Age placet. *P.* Quid ſi Alardum? *Iod.* Homo minime mutus eſt. Quod auribus dominorum eſt, lingua penſat. *Petr.* Si videtur, Nævium adjungemus. *Iod.* Si quidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, ſupereſt ut locum diſpicias amœnum. *P.* Ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum ſmaragdinum virorem, nec fontium vivas ſcatebras deſiderabis. Dices dignam Muſis ſedem. *Iod.* Magnifice polliceris. *Pet.* Nimium aſſides libris. Immodico ſtudio te macerás.

ras. *Iodoc.* Malim ſtudio macreſcere, quam amore. *Petr.* At non ideo vivimus ut ſtudeamus, ſed ideo ſtudemus ut ſuaviter vivamus. *Iod.* Mihi vero vel immori chartis dulce eſt. *Pet.* Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptati fuit hæc deambulatio? *Iod.* Me quidem vehementer oblectavit.

Colloquium X.

JENTACULUM.

Crato, Michael.

O Te miſerum hominem! *M.* Quid me miſerum vocas? *C.* Quia domus tua hinc longe diſtat: non potes jentare. *M.* Aſſuetus ſum famem tolerare ad prandium uſque. *C.* Id certe meo ſtomacho non arrideret. *M.* Tu vel in ipſo nido pranderes. *C.* Si eſuris, veni mecum jentatum. *M.* Iſtud tibi cordi non eſt: non ex animo loqueris. *C.* Imo vero ſerio loquor; comitare me. *M.* Sed quid mater tua dictura eſt? *C.* Illa aberit domo. *M.* Age, nunc comitari lubet. *C.* Sed id tibi prædico; præter panem jurulentum nihil nos habituros edulii. *M.* Nempe qui caro fortaſſe nondum erit percocta. *C.* Recte conjicis; nam famula focum ſerius inſtruit. *M.* Qui ſic? *C.* Quia non niſi undecima hora demum menſæ accumbimus.

M. Me

M. Eccur tam ſero? *C.* Rogas? Pater non redit temporius à negotiis domum. *M.* Ergo non prandetis niſi ipſe præſto fuerit? *C.* Adeon' inciviles nos deputas, ut prandeamus, ipſo nondum reverſo? *M.* Equidem iſthuc non ſuſpicabar, quærebam tantum animi gratia. *C.* Eamus intro, ne coctrici ſimus in mora. *M.* I præ, ſequar. *C.* Nunc poſtquam fames depulſa eſt, quid incœptamus? Num exſpatiari libet? *M.* Libet ſane. *C.* Tu præcede, ego mox ſequar, poſtquam denuo bibero; nam ſitio etiamnum. *C.* Mihi quoque palatum adhuc aret. Mane, eo allaturus hauſtum. *M.* At redi actutum. *C.* Promamne pluſculum tua gratia? *M.* Non abnuo. *C.* En adfero. *M.* Gratum eſt. *C.* Sed præbibere eſt meum. *M.* Non diſplicet. *C.* Medium tibi propino. *M.* Proſit. Sed ne exhaurias totum. *C.* Ne ſis ſolicitus, ſupererit tibi quod ſufficiat. *Mich.* Nunc bibe ocyus. *C.* Vides, plus tibi relictum, quam à me potatum. *M.* Factum bene: Partiar tecum rurſus. *C.* Non admodum moror. Si lubet, exſicca totum. *M.* Plus eſt, quam ut poſſim ebibere.

Collo-

Colloquium XI.
PRANDIUM.

Scopas, Crito, Simonides, Democritus, Polæmon.

UBi nobis Simonides? *Crit.* Illico dixerat ſe venturum, ſimul ac conveniſſet debitorem apud forum. *Scop.* Recte habet, à debitore facilius ſe extricabit, quam à creditore. *Crit.* Qui iſthuc. *Scop.* Sicut in victoria, belli conditiones fert victor, non victus. Nam à debitore, cum ipſe idem volet; à creditore, cum alter. Sed conveniſſe omnes, ut erat conductum, relicta domi ſeveritate, afferentes vobiſcum hilaritatem, lepores, venuſtates, gratias? *Crit.* Plane ita ſpero: & erimus, ſicut monet Varro, belli homines. *Scop.* Reliqua meæ curæ ſunt, *Crit.* Ecce tibi Simonides. *Scop.* Feliciter. *Sim.* Et vobis fauſte. *Scop.* Exſpectatiſſime. *Sim.* Atqui ad prandendum eram invitatus, non ad exſpectandum. *Scop.* Ludis tuo more. *Sim.* Sed extra jocum, quæſo, fui vobis diu in mora? *Scop.* Non valde. *Sim.* Cur non accumbebatis ſine me? eſſetis ſaltem proœmiati de fructibus, quibus ego non admodum capior. *Scop.* Bona verba! te abſente aſſedimus? *Crit.* Satis comitatum: exordiamur jam opus. Optimum panem & leviſſimum! non plus habet ponderis quam ſi eſſet ſpongia; ſiligineus, ſitanius: induſtrium habetis

betis pollinctorem. *Scop.* Roſcius eſt piſtrini curator. *Sim.* Nunquam in id conjicitur? *Scop.* Abſit, tam frugi ſervus? *Dem.* Adſer mihi ſiligineum. *Sim.* Mihi vero ſecundarium. *Scop.* Cur talem? *Sim.* Quoniam audivi, & ita ſum expertus, minus me eſſe, quum panis non eſt ſciti ſaporis. *Scop.* Heus puer! Adferto ei panem cibarium, & vulgarem, etiam ex atro, ſi ita mavult: ita demum jucundiſſime convivabimur, ſi quiſque quod maxime collubitum erit ſumſerit. *Vol.* Panis hic, quem tu tantopere probas, ſpongioſus, aquaticus eſt: malo denſiorem. *Crit.* Mihi vero non diſplicet ſpongioſus, modo ne ſit ſpeuſicius: hic vero etiam hectas attollit, quod focarii ſolent facere: quum ſit, uti ſatis apparet fornaceus. *P.* Cibarius hic panis aceroſus eſt. *S.* Sic aſſueverunt noſtri agricolæ triticum omne, quod huc important, acerate prius in villa, & miſcere multis generibus ſeminum: ſapor autem ex fermento eſt nimio. *P.* Nullum hominum genus eſt hoc fraudulentius. Non benefaciunt, niſi quum neſciunt. *Scop.* Panis hic non eſt ſatis fermentatus. *Democr.* Puta te hodie Judæum, qui azymo veſcebantur juſſu DEI *Cr.* Id quidem, quod homines eſſent peſſimi: ut interdicta eſt illis ſuilla, qua nihil palato gratius; nec, ſi moderate ſumas, ſalubrius. Et quidem azyma juſſi ſunt comedere cum lactucis agreſtibus,

quæ ſunt perquam amaræ. *P.* Illa omnia ſenſus habent altiores : omittamus hæc. *Sc.* Et quidem diſputationem de pane. Si de obſoniis fuerit tanta controverſia, magna erit in toto convivio diſcordia. *C.* Accidit nimirum, quod Horatius inquit :

Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Scop. Appone lances illas & tympana, cum ceraſis & prunis, & malis granatis, & perſicis pomis, & perſicis præcocibus. *P.* Cur Marcus Varro dixit, convivas non debere excedere numerum Muſarum, quum de numero non conſtet? Alii enim ponunt tres, alii ſex, alii novem. *C.* Dixit tanquam ſi conſtaret eſſet novem, & ita erat vulgo receptum. Unde Diogenis jocus in ludimagiſtrum, qui paucos haberet diſcipulos, depictas autem Muſas in ludo : *Præceptor*, inquit, *cum Muſis multos habet diſcipulos. Dem.* Sed eſtne verum, Perſas pomum hoc, quod apud ipſos eſt lethale, invexiſſe in Græciam, ad peſtem eorum, quibus cum bellum gerebant? *Crit.* Sic accepi. *Dem.* Admirabilis eſt in ingeniis terrarum varietas. *Crit. India mittit ebur*, inquit Virgilius, *molles ſua thura Sabæi.* Hem cydoniperſica. *Sim.* Novum inſitionis inventum, priſcis incognitum. Cedo nobis pateram illam cum duricoriis, qui ſunt (ut noſtis) prodromi. *Scop.* Satis eſt fructuum, expleamus nos rebus aliis ſalubriori-

brioribus corpori. *Crit.* Quid his salubrius? *Scop.* Nihil, si salubre & sapidum idem sunt, sicut in meridiano somno. *Crit.* Ego condono illis nocumentum propter oblectamentum. Non meministi versiculum Catonis : *Pauca voluptati debentur, plura saluti* ? Dato singulis singulas gabbatas cum jure carnium, ut sorbeant. Id vero & calefaciet intestina, & blande abluet ad molliendum ventrem. *Sim.* Profecto puer, amo te de suilla hac salita : O pernam sapidissimam ! majalis est. Brassicas illas cum lardo, si mihi vis auscultare, redde coquo, per hoc quidem temporis, aut serva in brumam. Lucanicæ hujus scinde mihi bucceam unam aut alteram, quo suavius ebibam primum cyathum. *Scop.* Pareamus medicorum consilio, admonentium ut porcinæ addatur merum : funde vinum. *Crit.* Sequitur actus fabulæ fortassis hoc anni tempore præcipuus. Spectate hujus actus apparatum. Primum omnium, qui est à caliculis, seu custos abaci, scyphos exposuit vitreos crystallini vitri, cum vino albo purissimo : aquam putes solo aspectu. *Scop.* Sanmartinium est, & partim Rhenense, non infectum, ut solent in Belgio, sed quale in media Germania bibitur. Oenophorus relevit hodie serias duas, alteram vini Helvoli, seu flavi ex agro Parisiensi, alteram sanguinei Burdegalensis. Habetis in frigidario alia parata, fuscum,

Aquitanicum, & nigrum è Sagunto: petat quiſque ex ſententia palati ſui. *Crit.* Quid poteſt nunciari lætius? ut nihil eſt durius quam perire ſiti. *Sim.* Ego vero mallem optimam nobis aquam proſpexiſſes: hunc nuncium audiviſſem libentius, quam de vino. *Scop.* Nec ea deerit. *Simonid.* Nuper, quum eſſem in urbe Roma, bibi apud Cardinalem quendam vina generoſiſſima, omnifariam ſaporis, (nam eram præfecto cellæ vinariæ perquam familiaris) vinum dulce, acutum, lene, ſuave, auſterum, *Democr.* Mihi vehementer placet aigleuces. *Pol.* Sic fere Belgicis fœminis. *Simonid.* In pagis quibuſdam Galliæ floces apponuntur; ſecundarium autem vinum & ternarium habent in deliciis; ſed ea villa ſunt magis quam vina, & alioqui vinum Gallicum toto genere nec aquam, nec ætatem fert: itaque paulo poſtquam eſt diffuſum, bibitur; quippe poſt annum inclinat illico, & fit dubium, tum fugiens aceſcit, quod ſi manſerit diutius, emucet, & in vappam vertitur. Hiſpanum vinum & Italicum bene fert & aquam, & ætatem. *Dem.* Quid rei eſt vinum fugiens? vieantut probe dolia, & obſerentur cellæ, imo & domus claudatur, ſi ſit opus. *Pol.* Ut poma fugientia, quæ ætati cedunt, nec ſervantur, diſcedere vulgo dicimus: cujus contrarium eſt vinum conſiſtens. *Dem.* Funde mihi prius aquam ad dimidium calicem,

cem ; ſuper hanc infundes vinum more veteri. *Crit.* Imo & hodierno gentium multarum : Galli & Germani contra faciunt. *Dem.* Quæ nationes volunt bibere aquam vinatam aquæ addunt vinum : quæ vinum aquatum, vino ſuperinfundunt aquam. *Crit.* Quæ vero vino aquam non adfundunt, quid bibunt ? *Democr.* Vinum purum purum. *Crit.* Etiam, niſi prius à vinario ſit vitiatum. *Dem.* Pejus agunt, qui injiciunt calcem, ſulfur, mel, alumen, & alia dictu tetriora, quibus nihil eſt corporibus perniciosius ; in quos publice debebat animadverti, ut in latrones & ſicarios : inde ſunt enim incredibilia morborum genera, & potiſſimum arthritica. *Crit.* Ex conſpiratione cum medicis id agunt, ut utrique rem augeant. *Dem.* Nimis mihi porrigis plenum calicem ; deple, quæſo ; eum aliquantum, ut ſit locus aquæ infundendæ. *Crit.* Funde mihi in ſcyphum illum coloris caſtanei. Quid rei eſt ? *Scop.* Nux prægrandis Indica, ac labris argento circumcluſa : viſne in culullo illo ligni hebeni, quod ferunt eſſe ſaluberrimum ? Ne addas tantum aquæ : Neſcis vetus verbum ? *Perdis vinum infuſa aqua ?* *Dem.* Imo perdis utrumque ; aquam & vinum, *Pol.* Malo utramque perdere, quam ab alterutro perdi. *Scop.* Lubetne potare more Græco ex illis pateris, & capacioribus

poculis ? *Dem.* Minime vero : Admonebas nos modo antiqui proverbii , viciſſim te admoneo præcepti Paulini; *Nolite inebriari vino , in quo eſt luxuria* : & Servatoris noſtri ; *Videte ne graventur corda veſtra crapula & ebrietate. Crit.* Unde eſt hæc frigida , tam pura & pellucida ? *Scop.* E fonte proximo. *Crit.* Ad vinum diluendum malim ciſternam, modo defæcatiſſimam. *Dem.* Quid putealem ? *Crit.* Uſibus lavandi aptior eſt , quam bibendi. *Pol.* Fluvialem commendant plurimi. *Crit.* Recte , ſi fluant amnes per venas auri , ut fere in Hiſpania ; & ſit quieta , & liquida. *Sim.* Mihi vero in phiala Samia illa adfer aliquantum cereviſiæ , quam puto refrigerando corpori hoc æſtu utiliſſimam. *Scop.* Ex qua tandem cereviſia ? *Sim.* Ex tenuiſſima : nam aliæ nimium incraſſant ſpiritus , & reddunt obeſum corpus. *Pol.* Mihi item dato, ſed in vitro illo terete, *Scop.* Curre ad culinam : quid illi ceſſant? quin mittunt miſſum alium? vides jam hinc neminem attingere ? Adfer pullos gallinaceos, elixos cum lactucis , bugloſſa hortenſi, & intubo, vervecinam quoque , & vitulinam. Adde etiam in ſcutellis paulum ſinapis, aut petroſelinati. *Democ.* Violenta res videtur ſinapis. *Crit.* Non admodum congruit bilioſis : iis tamen , qui craſſis & frigidis humoribus redundant , haud inutilis. *Polæmon.* Idcirco ſapiunt populi ſeptentrionales,

onales, quibus illa est magno usui, præcipue cibis crassis & duris addita, ut bubulæ & salsamentis. *Scopas.* Hoc loco existimo pultes & ptisanas venturas in tempore, similaginem, amylum, oryzam, vermiculos: edat quisque ex quibus volet. *Democritus.* Vidi, qui à vermiculis hujusmodi vehementer abhorreret, quod autumaret collectos fuisse ex terra, aut cœno, & vixisse aliquando. *Crito.* Scilicet metuebat, ne in aqualiculo suo reviviscerent. Oryzam ferunt nasci in aqua, mori in vino: cedo igitur vinum. *Democritus.* Ne bibe statim à cibo calido, intermisce prius frigidi aliquid, & solidi. *Crit.* Quid? *Democ.* Crustam panis aliquam vel turundam unam aut alteram carnium. *Sim.* Vah! pisces cum carnibus in eadem mensa? Mare miscetur terræ. Sed qui sunt pisces isti? *Scop.* Appone ordine; primum lupum illum assum cum aceto & capparibus, tum passeres elixos, cum succo lapathi acuti, soleas frixas, lucium recentem, & capitonem, lucium salitum serva tibi thynnum assum recentem, & thynnum in salsamento, menas recentes frixas, crustulata, in quibus insunt mulli barbati, murenæ & truttæ multis conditæ aromatis, gobios frixos, cammaros & cancros elixos. Admisce scutellas cum intritis, alliato, piperato, erucato. *Sim.* Ego vero de piscibus loquar, non edam. *Crit.* Si Philologus

cœperit de piſcibus movere controverſiam hoc eſt, de re incertiſſima & controverſiſſima, incipite nobis lectulos inſternere, hic erit cubandum. *Scop.* Nemo dignatur vel guſtare hoc: tolle hæc. *Sim.* Atqui convivia olim Romæ lautiſſima, & (ut ipſi ſoliti erant dicere) pollucibilia, ex piſcibus conſtabant. *Crit.* Ita ſunt mutata tempora, etſi hoc etiamnum durat apud quoſdam. *Scop.* Importate aſſa, pullos, perdices, turdos, anaticulas, querquedulas, palumbos, cuniculos lepuſculos, vitulinam & hœdinam, & intinctus, ſeu embammata, acetum, omphacium, oxypora, mala etiam medica, & cydonia, & olivas Balearicas conditivas, quaſſas, & in muria aſſervatas. *Crit.* Quid fiet grandibus illis belluis, anſeri, cycno, pavoni: *Scop.* Oſtende tantum, & refer in culinam. *Pol.* Hem pavonem! Ubi eſt Quintus Hortenſius, cui erat in deliciis? *Scop.* Tolle agninam, quia inſalubris. *Crit.* Vidi quendam devorare oſſa olivarum ſtruthionice. *Sim.* Ex quibus carnibus ſunt artocreæ iſtæ? *Scop.* Hæc eſt ex cervina: hæc eſt damica: illa eſt, ut puto, aprugna. *Crit.* Condituras ipſas malim, quam carnes. *Sim.* Plane ita eſt, etiam res amaras condimentum reddit ſuaviſſimas. *Crit.* Ecquod eſt vitæ totius condimentum? *Dem.* Æquus animus. *Crit.* Aliud quid dam ego proferam, amplius & auguſtius

Dem

Dem. Quid tandem hoc rei? *Crit.* Pietas; ſub qua & animi æquitas comprehenditur, & ad res univerſas aſperas, faciles, medias, condimentum aptiſſimum & jucundiſſimum. *Scop.* Infunde Hiſpanicum vinum album in carcheſium illud, & circumfer per convivas. *Dem.* Quid paras agere? Sub prandii finem propinas nobis vinum forte ac generoſum. Dilutius poſthac bibendum, ſi conſultum cupimus valetudini. *Sim.* Recte mihi videris admonere: frigida enim oportet eſſe in convivio poſtrema, quæ pondere ſuo cibos ad ventriculum detrudant, & vapores, caput impetentes, cohibeant. *Scop.* Tolle iſta, muta orbes & quadras; da ſecundam menſam: nam nemo extendit uſquam manum. *Crit.* Adeo comedi initio avide, ut ſtatim amiſerim appetitum. *Dem.* Ego non item appetitione, ſed impetu feror ad primas dapes: inde me expleo. *Pol.* Neſcio quid ederim de piſcibus, id guſtum meum prorſus retudit. *Sim.* Tantumne bellariorum apparatum, & cupedines, cum nihil ſupereſt amplius cupediæ? pyra, mala, caſeus multiplex: ſed palato meo congruentiſſima eſt hippace. *Crit.* Non reor hippacen eſſe hunc, ſed Phrygium, ex lacte aſini; qualis è Sicilia uſque advehitur columellari forma, & quadrata: qui cum frangitur, in laminulas finditur. *Scop.* Caſeus hic, etſi Britannicus, fiſtuloſus eſt: non erit mea utique

ſententia vobis gratus, ſed neque hic ſpongioſus Hollandicus. *Crit.* Parmenſis hic eſt bene compactus, & ſatis (ut videtur) recens: & ille Penafellicus facile cum Parmenſi certarit. *Dem.* Non eſt Parmenſis, ſed Placentinus. *Crit.* Etiam, ſi placet: vulgo Germanorum ſuaviſſimus eſt caſeus vetus, putris, confriatus, & vermiculoſus. *Sim.* Qui talem edit caſeum, ſitim venatur, & edit, ut bibat. *Scop.* Piſtor dulciarius nimium moratur, quin adfert ſcriblitas, & artolagana teſtuacia, & ſartaginea, conſperſione in cacabum injecta olei ferventis, melle ſuperfuſo. *Crit.* Caryotas da mihi aliquot ad edendum & ad ſervandum: fortaſſe nocte hac nihil edam aliud. *Scop.* Cape igitur ſpatalium hoc integrum: vin' ex malogranatis? *Pol.* Heus puer! ſpolia nobis hanc palmam agreſtem, & da quod eſt eſui. *Scop.* Potionis vos admoneo; Scitis Ariſtotelis eſſe opinionem, tragemata eſſe inventa, ut ea nos ad bibendum invitent, ne cibus in arido coquatur. *Crit.* Oportet ergo inventorem fuiſſe vel nautam vel piſcem, qui adeo timeret ariditatem. *Scop.* Adfer ea, quæ ſolent vocari ſigillum ſtomachi; poſt quæ nihil eſt nec edendum, nec bibendum: buccellatum cydoniatum, coriandrum ſaccharo contectum: hoc vero manducandum eſt, non edendum: ſed quod ex manſo reliquum

eſt

eſt aridum, exſpuendum. Collige fruſta & reliquias in caniſtris: adfer aquas odoriferas, roſaceam, flores mali medici, moſchatam. *Pol.* Agamus Chriſto gratias. *Puer.* Agimus tibi gratias pater, qui tam multa ad hominum uſus condidiſti: annue, ut tuo favore ad cœnam illam veniamus tuæ beatitudinis, Amen. *Pol.* Agamus nunc hoſpiti gratias. *Crit.* Agamus.

Colloquium XII.

FRUCTUS NOVELLI.

Bartholomæus, Ægidius.

HO, ho! quid ego vidi novi? *Æ.* Quid? cedo, quid vidiſti? *B.* Vidi quidpiam in foro, unde valde ſum exhilaratus. *Ægid.* Quid obſecro? ediſſere. *B.* Matura ceraſa. *Æ.* Quid ais? Vix credo. *B.* Vera loquor: Erant petiolis colligata in faſciculos. *Ægid.* Quanti venibant? *B.* Faſciculus ceraſorum forte viginti, nummo. *Æ.* Satis care. Tanti ego ceraſa non edam. *B.* Nihil mirum, cum ſint novelli fructus, primitiæ anni. Mihi ſi tum in promptu nummi fuiſſent, mercatus eſſem illico. *Æ.* Suſtine pauliſper, propediem decreſcet precium, & obolo ementur vel manipuli decem. *B.* At ego miſere metuo, ne deficiat ceraſorum meſſis antequam me iis probe exſaturavero. *Æ.* Metuis ne cœlum ruat: Securus eſto; iſto metu te plane libero.

libero. *B.* Quamdiu igitur duraturum putas mercatum istum? *Æ.* Omnino mensem & amplius. *B.* Euge, beas me. *Æ.* Tum licebit adjungere fraga, quæ nunc passim venalia sunt, si cerasorum satietas te ceperit. *B.* Dicis probe. *Æ.* Ubi utraque defecerint, succedent poma præcocia; mala mustea, rubelliana, pulmonea; pyra dolabelliana, augustalia, volema, mustacea; Persica, Armeniaca. *B.* Quid inde? *Æ.* Pruna, cerea, decumana, asinina, nana. *B.* Perge obsecro. *Æ.* Nuces, avellanæ, juglandes, mora, Idæa, mespila, uvæ, albæ & purpureæ præciæ, apianæ: Item uvæ crispæ, uvæ ursinæ, quas Medici ribes appellant: denique castaneæ. *B.* Oh gestio! Tu ut video, omnia in numerato habes *Æ.* Quidni? Sed ad cerasa redeamus. Dic mihi; utra tibi gratiora sunt, dulcia an acida? *B.* Dulcibus magis delector, præsertim actiis. *Æ.* Ego vero acida malo, inprimis amarena: quæ & salubriora existimo. *B.* Audivi qui aproniana cæteris præferrent. Sed heus tu, num colligis è cerasis ossicula? *Æ.* Colligo utique & asservo. *B.* At in quem usum? an ut nucleos eximas? an ut ludas par impar? *Æ.* Quasi vero nuclei tam sapidi sint, ut iis eruendis tantum temporis impendatur. *B.* Cui igitur bono asservas? *Æ.* In hiemem, ut me foveant, cum à furno calent. *B.* Quomodo isthuc?

Æ. Col-

Æ. Collecta in ſacculos & impoſita furno, vehementer incaleſcunt: inde membra frigentia mirifice recreant, admota & affricata. *B.* Intelligo. Dicam tibi locum, ubi permulta reperias. *Æ.* Ubinam? *B.* Dicam in aurem. *Æ.* Apage, iſtinc tu lege. *B.* Atqui non indigeo. *Æ.* Et mihi ſufficiunt aliunde. At enim tu cave ſis, ne quid tibi mali adſciſcas nimia aviditate & edacitate. *B.* Quid ita? *Æ.* Quia plerique fructus æſtivi ſunt proclives ad putredinem, unde oriuntur morbi, tormina, profluvium alvi, dyſenteria, febris, & alii. Inprimis ceraſis dulcibus, prunis noſtratibus, & perſicis abſtineto, vel ſaltem parce iis veſci memento, cæteriſque item non niſi exacte maturis. *B.* Ero memor.

Colloquium XIII.

NUNDINÆ.

Severinus, Balthaſar.

*V*Idiſtine, quam fervide mercatores erigant tentoria? *B.* Vidi: quid tum poſtea? *S.* Nundinales feriæ appetunt. *B.* Illic mihi nihil metitur. *S.* At ego nonnihil ſpero commodi. *B.* Quomodo? *S.* Ab amicis exſpecto munera. *B.* Ah! exſpectare miſerum eſt. *S.* Satius tamen eſt exſpectare, quam nihil habere ſpei. *B.* Qui ſpe vivit, miſere vivit. *S.* Non omnes ſpes fruſtrantur,

B. Plures

B. Plures certe fruſtrantur, quam voti compotes fiunt. *S.* Nundinaria munera quotannis his nundinis mihi donantur affatim. *B.* Tu quidem me fortunatior es, cui nec teruncius datur. *S.* Nec mirum: Tu peregrinus es, ego indigena & civis ſum. *B.* Sane & mihi, ſi in patria agerem, idem liceret ſperare. *S.* Exſpecto hac vice & calceos, & tiaram, & cingulum, & chirothecas ſeu manicas, & alia. *B.* Quis mercabitur tibi? *S.* Cognati & agnati mei, qui ex vicinia adſunt. *B.* Vide, ne mercimoniis impediti, tui obliviſcantur. *S.* Ego vero ipſos ſæpe admoneo & interpello. *B.* Rogare mendicorum eſt. *S.* Non ſtipem rogo, ſed munus. *B.* Parum intereſt. *S.* Ut ut ſit, ego talia munuſcula libens accipio. *B.* Certo deſiperes, ſi data recuſares.

Colloquium XIV.

PEREGRINATIO.

Pamphagus, Cocles.

AUt parum proſpiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. *Cocl.* Imo nihil te fallunt oculi tui, vides ſodalem ex animo tuum. Nulla cuiquam erat ſpes reditus tui, qui tot annos abfueris, ignaris omnibus, quæ te terrarum haberet regio. Sed unde, dic quæſo? *Pam.* Ab Antipodibus. *Cocl.* Imo ab inſulis opinor;

opinor, fortunatis. *Pam.* Gaudeo quod agnoveris ſodalem tuum; nam verebar, ne ſic domum redirem, quemadmodum rediit Ulyſſes. *Cocl.* Quonam pacto rediit ille? *Pam.* Nec ab uxore eſt agnitus, canis jam vetulus mota cauda dominum agnovit. *Cocl.* Quot annos ipſe domo abfuerat? *Pam.* Viginti. *Cocl.* Tu plures abfuiſti, nec tamen me fefellit tua facies. Sed quis iſthuc narrat de Ulyſſe? *Pam.* Homerus. *Cocl.* Oh! ille, ut ajunt, pater eſt omnium fabularum. Sed qui tandem agnitus eſt? *Pam.* E tuberculo quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. *Cocl.* O curioſam lamiam! Et tu miraris, ſi ego te agnovi ex iſto tam inſigni naſo? *Pam.* Nihil me pœnitet hujus naſi. *Cocl.* Nec eſt cur pœniteat, quum organum tibi ſit ad res tam multas utile. *Pam.* Ad quas? *Cocl.* Primum ad extinguendas lucernas erit vice cornu. *Pam.* Perge. *Cocl.* Deinde, ſi quid exhauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuſcidis. *Pam.* Papæ! *Cocl.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Pam.* Etiamne amplius? *Cocl.* Conducet excitando foculo, ſi defuerit follis. *Pam.* Belle narras. Quid præterea? *Cocl.* Si lumen officiat ſcribenti, præbebit umbraculum. *Pam.* Ha, ha, hæ. Eſt præterea quod dicas? *Cocl.* In bello navali

vali præbebit usum harpagonis. *Pam.* Quid in bello terrestri? *Coc.* Erit loco clypei. *P.* Quid deinde? *Coc.* Findendis lignis erit cuneus. *Pam.* Probe. *Coc.* Si præconem agas, erit tuba; si classicum canas, cornu: si fodias, ligo; si metas, falx; si naviges, anchora; in popina fuerit fuscina; in pis- cando, hamus. *Pam.* O me felicem! ne sciebam me circumferre ad tam multa con- ducibilem suppellectilem. *Coc.* Sed quis in- terim terrarum angulus te habuit? *Pam.* Ro- ma. *Coc.* At qui fieri potuit, ut in tant luce nemo te sciret vivum? *Pamph.* Im nusquam magis latent boni viri, adeo u sæpe clarissima luce neminem videas in fre quenti foro. *Cocl.* Redis igitur nobis onu- stus sacerdotiis? *Pam.* Venatus equidem sum sedulo, at parum favit Delia. Nam complures illic piscantur hamo, quod di- solet, aureo. *Cocl.* Stultum piscandi genu *Pam.* Et tamen pulchre succedit nonnullis Sed non omnibus feliciter cadit hæc alea *Cocl.* At non insigniter stulti sunt, qu plumbum commutant auro? *Pam.* Se non intelligis in plumbo sacro venas au subesse. *Cocl.* Quid igitur? rediisti no bis nihil aliud quam Pamphagus? *Pam* Non. *Coc.* Quid igitur? *Pam.* Lupus hian *Coc.* Felicius redeunt, qui asini redeunt sa cerdotiorum sarcina graves. Cur mav sacerdotium, quam uxorem? *Pam.* Qu

mih

mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. *Cocl.* Sed triſtis eſt ſolitudo, adeo ut nec Adam ſuaviter victurus fuerat in Paradiſo, niſi Deus illi adjunxiſſet Evam. *Pam.* Non deerit Eva, cui ſit opulentum ſacerdotium. *Cocl.* Sed voluptas non eſt voluptas, quæ cum mala fama, malaque conſcientia conjuncta eſt. *Pam.* Verum dicis, & idcirco mihi in animo eſt, confabulatione librorum ſolitudinis tædium fallere. *Cocl.* Iſtis quidem ſodalibus nihil jucundius. Sed rediſne ad tuam piſcationem? *Pam.* Redeo, ſi liceat parare novam eſcam. *Cocl.* Aureamne an argenteam? *Pam.* Utramlibet. *Cocl.* Bono animo es, pater ſuppeditabit. *Pam.* Nihil illo tenacius. Nec crediturus eſt denuo, cum intellexerit mihi ſortem etiam periiſſe. *Cocl.* Verum iſta lex eſt aleæ. *Pam.* Sed ille non delectatur hac alea. *Cocl.* Si pernegabit ille, commonſtrabo tibi unde poſſis quantum voles pecuniæ ſumere. *Pam.* Tu vero mihi voluptatem narras: age monſtra: jam jam cor mihi ſalit. *Cocl.* In promptu eſt. *Pam.* Nactus es theſaurum aliquem? *Cocl.* Si nactus eſſem, mihi nactus eſſem, non tibi. *Pam.* Si queam corradere centum ducatos, revixerit ſpes. *Cocl.* At ego tibi commonſtro unde poſſis haurire centum millia. *Pam.* Quin tu igitur me beas? Ne diutius eneca. Dic unde? *Cocl.* Ex aſſe Budæi: illic reperias innumeras myriadas, ſive auream malis mone-

monetam, sive argenteam. *Pam*, Abi qu
dignus es cum tuo joco. Illinc tibi solvam
si quid debuero. *Cocl.* Resolves, sed quod i
linc numeraro. *Pam.* Age, novi nasum tuum
Cocl. At mihi præ te nasus est nullus. Im
nihil te nasutius. Nihil es nisi nasus. *Pam*
Ludis in re seria. Hac in re ringi possim
tius quam ridere. Res gravior est, quam
ridere libeat. Tu si hic esses, non ludere
Sum tibi ludibrio. Illudis mihi. Illudis m
Joco me tractas in re neutiquam joco
Coc. Minime rideo, sed id quod res est dic
Non rideo quidem, imo rem ipsam dico
serio loquor. Ex animo loquor. Simpli
ter loquor. Vera loquor. *Pam.* Ita tibi sem
per stet in capite pileum, ut ista tu simp
citer loqueris. Sed cesso abire domum, cogn
turus quo statu sint illic omnia? *Cocl.* O
fendes nova permulta. *Pam.* Credo, sed ut
nam omnia ex animi sententia! *Coc.* Ist
optare licet omnibus, sed hactenus obtig
nemini. *Pam.* Hoc quoque commodita
adfert utrique nostrum sua peregrinati
quod dulcior erit posthac domus. *Cocl.* N
scio. Nam video quosdam septies illo
currere. Adeo scabies illa sine fine so
prurire, si quem semel invaserit.

Coll

Colloquium XV.

LUSUS VENIA.

Nicolaus, Cocles, Pædagogus, Hieronymus.

Am dudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. *Cocl.* invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus Præceptor non invitat. *Nic.* Subjungendus eſt orator quiſpiam, qui veniam extorqueat. *Hieron.* Apte quidem dictum, extorqueat: nam citius clavam extorſeris è manu Herculis, quam ab hoc ludendi veniam. At olim ille oblitus eſt, ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facilis eſt, & liberalis; hic parciſſimus, idemque difficilimus. *Hieron.* Attamen protrudendus eſt aliquis legatus, non admodum verecundæ frontis, quem non illico protelet ſuis ſævis dictis. *Nicol.* Eat, qui volet, ego carere malo, quam rogare. *Hieron.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem, quam Cocles. *Nicol.* Nemo profecto; nam perfrictæ frontis eſt, ac bene linguax; deinde ſenſum hominis pulchre callet. *Hieron* Cocles, i, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. *Cocl.* Equidem experiar ſedulo. Verum ſi non ſucceſſerit, ne conferte culpam in oratorem veſtrum. *Hieron.* Bene ominare, ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. *Cocl.* Eo. Bene vertat mea legatio. Salve Præceptor. *Pædag.* Quid ſibi vult nugamentum hominis? *Cocl.* Salve

Salve Præceptor obſervande. *Pædag.* Inſ-
dioſa civilitas. Satis jam ſalveo. Dico quic
velis? *Cocl.* Totus diſcipulorum tuorum
grex orat ludendi veniam. *Pædag.* Nihil
aliud quam luditis, etiam abſque venia.
Cocl. Scit tua prudentia, vigorem ingenio-
rum excitari moderato luſu, quemadmodum
nos docuiſti ex Quintiliano. *Pælag.* Sane u
iſthuc tenes, quod pro te facit! Laxamente
opus eſt iis, qui vehementer laborant: vobi
qui ſegniter ſtudetis, & acriter luditis, fræn
magis opus eſt, quam laxatis habenis. *C.* Ad-
nitimur pro viribus. Et ſi quid hactenus ce
ſatum eſt, diligentia farcietur. *Pæd.* Oh, Sa-
tores! Quis erit fidejuſſor, aut ſponſor, iſt
huc futurum? *Cocl.* Ego capitis mei pericu
lo non dubitem eſſe ſponſor. *Pæd.* Scio
quam non ſit tutum tibi credere; tamen hi
periculum faciam, quam ſis bonæ fidei: Si de
deris verba, poſthac nequicquam mecum ege
ris. Ludant, ſed gregatim in campis. Ne di
vertant ad compotationes; aut alia nequio
ra. Mature ſe recipiant domum, ante ſolis oc
cubitum. *Cocl.* Fiet. Exoravi, quamquam
ægre. *Nicol.* O lepidum caput! Omne
amamus te plurimum. *Cocl.* Sed interim ca
vendum ne quid peccemus, alioqui de me
tergo dependendum foret: fidejuſſi veſtr
omnium nomine. Quod ſi quid accidat, no
eſt quod me poſthac utamini legato. *Hiero*
Cavebitur. Sed quod luſus genus potiſſimu

placet? *Cecl.* De hoc in campo consultabimus.

Colloquium XVI.

LUSUS PILÆ.

Nicolaus, Hieronymus.

NUlla res melius exercet omnes corporis partes, quam pila palmaria, sed aptior hyemi, quam æstati. *Hieronym.* Nullum anni tempus nobis parum accommodum est ad ludendum *Nicol.* Minus sudabimus, si ludamus reticulo. *Hieron.* Imo reticulum piscatoribus relinquamus, elegantius est palma uti. *Nic.* Age, nihil moror: sed quanti certabimus? *Hieron.* Talitro: sic parcetur pecuniæ. *Nicol.* At ego malo fronti parci, quam pecuniæ. *Hieron.* Et mihi frons charior est pecunia. Aliquo periculo certandum est, alioqui friget ludus. *Nic.* Sic res habet, ut dicis. *Hieron.* Utra pars prior evicerit tres lusus, ei victa pendet sextam drachmæ partem: sed hac lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, insumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. *Nic.* Placet lex & rata esto; superest igitur, ut sortiamur partes: nam sumus ferme pares omnes, ut non admodum referat, quis cui conjungatur. *Hieron.* Tu tamen me longe peritior es. *Nicol.* Ut sim, sed tu me felicior *Hieron.*

Etiam

Etiam hic valet fortuna? *Nicol.* Illa nuſquam non regnat. *Hieron.* Age, fiat ſortitio: euge, bene cecidit; contigere quos volebam. *Nicol.* Et nos noſtræ ſodalitatis non pœnitet. *Hieron.* Agedum ſimus viri. Amat victoria curam: ſuum quiſque locum gnaviter tueatur. Tu mihi conſiſte à tergo, accepturus pilam, ſi me tranſvolet: Tu iſtic obſerva, repulſurus huc ab adverſariis revolantem. *Nicol.* Ne muſca hac quidem prætervolarit impune. *Hieron.* Agite, nunc mittite pilam in tectum. Qui miſerit nihil præfatus, fruſtra miſerit. *Nicol.* Hem, accipe igitur. *Hieron.* Mittito: Si miſeris extra lineas, aut infra ſuprave tectum veſtro damno fuerit; aut certe nobis fraudi eſſe nolim. Tu ſane parum commode mittis. *Nicol.* Tibi quidem, at nobis commode. *Hieron.* Ut miſeris, ita remittam. Par pari referam. Sed præſtat ingenue legitimeque ludere. *Nicol.* In ludo pulchrum eſt arte vincere. *Hieron.* Fateor atque etiam in bello. Sed habet utraque pars ſuas leges. Et ſunt artes illiberales. *Nicol.* Credo, plures ſeptem. Signa terminum teſtula aut rudere, aut ſi mavis pileo tuo. *Hieron.* Tuo malim. *Nicol.* Rurſus accipe pilam. *Hieron.* Mitte. Pone notam. *Nicol.* Habemus duos terminos ſatis longinquos. *Hieron.* Utcunque, ſed tamen vincibiles. *Nicol.* Si nemo repugnet. *Hieron.* Euge, priorem metam prætercurrimus. Vicimus quin-

dec im-

decim. Heus præbete vos viros; viceramus & hic, si tu tuo constitisses loco. Sumus igitur pares. *Nicol.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hieronymus.* Sestertia? *Nicolaus.* Non. *Hieron.* Quid igitur? *Nicol.* Numeros. *Hieron.* Quo pertinent numeri, si nihil est quod numeres? *Nicol.* Noster hic ludus est. *Hieron.* Præpropere tu quidem, ante victoriam canis triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero, qui nihil habebant. Varia est, ut Martis, ita lusus alea. Habemus triginta. Iam rursus pares sumus. *Nicol.* Nunc seria res agitur. Euge successit, habemus potiores. *Hieron.* Non diu habituri. Dixine? Rursum æquali fortuna sumus. *Nicol.* Diu nutat fortuna, velut anceps, utris velit addicere victoriam. O fors fortuna, si nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge audivit votum. Penes nos est hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, ne excidat. *Hieron.* Iam appetit vespera, & sudatum est satis, præstat à ludendo desistere, ne quid nimis. Supputemus lucrum. *Nicol.* Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis solvet precium pilarum? *Hieron.* Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est, quam ut inde possit aliquid decidi.

Collo-

Colloquium XVII.

LUDUS GLOBORUM MISSILIUM.

Adolphus, Bernhardus, Arbitri.

TU toties apud me gloriatus es, te mirum quendam eſſe artificem in certamine mittendorum globorum. Age, libet experiri, qui vir ſies. *Bern.* Nihil detrecto, huc ſi quid libet. Nunc tu plane, quod dici ſolet, in planitiem provocas equum. *Adol.* Et tu ſenties me non eſſe aſinum. *Bern.* Placetne monomachia, ut unus cum uno congrediatur? an mavis adjungi ſocios periculi? *Adol.* Malo prius; ne qua pars victoriæ decidatur alteri. *Bern.* Ilthuc & ipſe malo, ut laus in ſolidum ſit mea. *Adol.* Hi ſpectatores erunt & arbitri. *Bern.* Sed quod erit victori brabeium, aut quæ victo pœna? *Adol.* Quid ſi victo amputetur auricula? *Bern.* Non ego magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus; decertemus pro ſuæ utrique gentis gloria. Si vicero, tu ter exclamabis, Floreat Gallia: ſi victus quod abſit, ſuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Adol.* Age, placet conditio. *Bern.* Adſit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, ſint æquales ſphæræ. *Adol.* Noſti ſaxum illud prominens, haud procul à porta? *Ber.* Novi. *Ad.* Ea erit meta & hæc linea. *Bern.* Eſto, ſed fiat, inquam, pa-

re

res globi. *Adol.* Minus discernas ovum ab ovo, aut ficum à ficu. Sed mea non refert, utrum malis, elige. *Bern.* Mitte. *Adol.* Heus! tu mihi non brachium, sed baliſtam habere videris, ita torques globum. *Bern.* Satis momordiſti labrum, ſatis rotaſti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! ſed tamen vinco. *Adol.* Niſi ſceleratus ille laterculus obſtitiſſet, præverteram te. *Bern.* Conſiſte in ſphæræ tuæ veſtigio. *Adol.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamen eſt. Bene vertat! *Bern.* Ingens profecto jactus! *Adol.* Ne ride priuſquam viceris. Adhuc pene ſumus pares. *Bern.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Adol.* Vici; canta. *Bernh.* Sed definiendum erat, quoto ludo conſtaret victoria: nam primo nondum incaluere vires. *Adol.* Definiant arbitri. *Arb.* Tertio. *Bernh.* Placet. *Adol.* Quid ais? Agnoſciſne victorem? *Bern.* Tibi fortuna magis aſſpiravit, viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronunciaverint, id ſequar. *Arb.* Germanus vicit; & hoc glorioſior eſt victoria, quod talem artificem vicerit. *Adol.* Nunc canta Gallè. *Bern.* Sum raucus, *Adol.* Hoc Gallis novum non eſt: ſed tamen coccyſſa. *Bern,* Floreat Germania ter. *Ad.* Imo ter hoc erat canendum. *Bern.* Contraximus ſiticulam; eamus ad compotatiunculam, ibi perficietur cantio.

Adol. Non recuso, si ita videtur arbitris. *Arb.* Ita commodius est. Melius canet Gallus colluto gutture.

Colloquium XVIII.

LUDUS GLOBORUM PER ANNULUM.

Caspar, Erasmus.

AGe, nos auspicabimur. Victo succeda Marcolphus. *Erasm.* Sed quod erit victori præmium? *Cas.* Victus ex-tempore faciet & recitabit distichon, in laudem victoris. *Erasm.* Accipio legem. *Casp.* Visne sortiamur, uter prior incipiat? *Erasm.* Esto tu Prior, si lubet; ego malim esse Abbas. *Casp.* Hoc tua conditio potior est, quod tibi nota est area. *Erasm.* Versaris in tua arena. *Casp.* In hac exercitatior sum quam in libris. Tamen istud perquam exi gui momenti est. *Erasm.* Æquum est, u tantus artifex hoc certamine mihi largia nonnihil. *Casp.* Imo abs te peterem justius sed parum est honesta precaria victoria. demum vincit, qui suo Marte vincit. Si sumus pares, ut non melius commissus fi erit olim cum Bitho Bacchius. *Erasm.* Tu sphæra commodior est mea. *Casp.* Et tu vola vincit meam. *Erasm.* Ludito legiti me absque technis, ac dolo malo. *Cas.* D

ces tibi rem esse cum homine probo. *Erasm.* Sed prius audire cupio hujus sphæristerii plebiscita. *Casp.* Quaternio ludum absolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno est. Reliquos limites si transilias, non erit fraudi. Qui globum suo loco moverit, perdit jus feriendi. *Erasm.* Intelligo. *Casp.* En occlusi tibi portam. *Erasm.* Sed istinc te excutiam. *Casp.* Id si feceris, cedam tibi hujus certaminis victoriam. *Erasm.* Bona fide? *Casp.* Optima. Non enim potes alia via, nisi sic mittas sphæram tuam in parietem, ut resiliat in meam. *Erasm.* Id experiar. Quid ais bone vir? Nonne depulsus es? *Casp.* Fateor, utinam tam sapiens esses, quam es felix. Sed isthuc centies tentanti, vix semel successerit. *Erasm.* Imo si quid audes deponere pignoris, nisi tertio quoque experimento successerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. *Casp.* Quodnam? *Erasm.* Distichon. *Casp.* Reddam. *Erasm.* Et quidem ex-tempore. Quid arrodis unguem? *Casp.* Habeo. *Erasm.* Recita clare. *Casp.* Clarissime.

Plaudite victori, juvenes, hic quotquot adestis,
Nam me qui vicit, doctior est nebulo.

Nonne distichon habes? *Erasm.* Habeo, sed quale abs te allatum est, tale tibi referetur.

Colloquium XIX.

LUSUS SALTUS.

Vincentius, Laurentius.

LIbetne decertare ſaltu? *Laur.* Ludus iſte non convenit pranſis. *Vinc.* Quamobrem? *Laur.* Quia ventris ſaburra gravat corpus. *Vinc.* Non admodum ſane, qui pranſi ſunt in pædagogio. Nam hic plerumque cœnaturiunt priuſquam abſolverint prandium. *Laur.* Quod igitur ſaliendi genus placet! *Vin.* Auſpicemur ab eo, quod eſt ſimpliciſſimum, utraque tibia, ſed junctis pedibus. Qui longiſſime promoverit cingulum, coronam feret. Hujus ubi erit ſatietas, aliud atque aliud genus experiemur. *Laur.* Equidem nullum recuſabo genus, niſi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem eſſe cum chirurgis, *Vinc.* Quid ſi certemus unica tibia? *Laur.* Iſte ludus eſt Empuſæ; valeat. *Vinc.* Haſtæ innixum ſalire, cumprimis eſt elegans. *Laur.* Liberalius eſt certare curſu. Siquidem hoc certaminis genus apud Virgilium propoſuit & Æneas. *Vinc.* Verum; ſed idem propoſuit & cæſtuum certamen, quo non delector. *Laur.* Deſigna ſtadium. Hoc loco ſit carcer, quercus iſta ſit meta. *Vinc.* Sed utinam adeſſet Æneas, qui proponat & præmia victori. *Laur.* Victori abunde magnum præmium eſt gloria. *Vinc.* Victo potius dandum

dandum erat præmium, solatii gratia. *Laur.* Sit igitur victo præmium, ut lappa coronatus redeat in urbem. *Vin.* Equidem non recusarim, si tu præcedas tibia canens. *Laur.* Est ingens æstus. *Vin.* Nec mirum, cum sit solstitium æstivum. *Laur.* Præstiterit natare. *Vin.* Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non amphibion. *Laur.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cumprimis habebatur liberale. *Vincent.* Imo etiam utile. *Laur.* Ad quid? *Vinc.* Si fugiendum sit in bello, ibi potissimum valent qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. *Laur.* Artem narras haudquaquam aspernandam. Neque enim minus laudis est aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare. *Vinc.* Sum plane rudis, & imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. *Laur.* Sed assuescere oportet: nemo nascitur artifex. *Vinc.* At ego istius generis artifices permultos audio natasse, sed non enatasse. *Laur.* Experieris primum innixus suberi. *Vinc.* Nec suberi fido magis quam pedibus: si vobis cordi est natatio, spectator esse malo, quam certator.

Colloquium XX.

RECREATIO VARIA.

Paulus, Thomas, Vincentius, Laurentius, Bartholus.

Trahit ſua quemque voluptas. Mihi pl
cet venatio. *Tho.* Placet & mihi : Sed n
canes, ubi venabula, ubi caſſes? *Paul.* V
leant apri, urſi, cervi, vulpes; nos inſidi
bimur cuniculis. *Vinc.* At ego laqueos i
jiciam locuſtis. Inſidiabor gryllis. *Lau*
Ego ranas captabo. *Bar.* Ego papilion
venabor. *Laur.* Difficile eſt ſectari vola
tia. *Bar.* Difficile, ſed pulcrum: niſi pu
crius eſſe ducis ſectari lumbricos, aut co
chleas, quia carent alis. *Laur.* Equidem m
lo inſidiari piſcibus; eſt mihi hamus el
gans. *Bart.* Sed unde parabis eſcam? *Lau*
Lumbricorum ubique magna eſt copia. *Ba*
Eſt, ſi tibi velint prorepere è terra. *Laur.* A
ego mox efficiam, ut multæ myriades pi
ſiliant. *Barth.* Quo pacto? incantamentis
Laur. Videbis artem. Imple hanc ſitula
aqua. Hos juglandium ſummos cortic
virentes confractos immittito. Hac aq
perfunde ſolum. Nunc obſerva pauliſp
Vides emergentes? *Bart.* Rem prodigi
ſam video. Sic olim, opinor, exſilieba
armati, ex ſatis ſerpentis dentibus, ve
Poetæ fabulantur. Sed plerique piſces d
catioris & elegantioris ſunt palati, qua

ut esca tam vulgari capiantur. *Laur.* Novi quoddam insecti genus, à quo talibus insidiari soleo. *Bart.* Tu vide an possis imponere piscibus, ego ranis facessam negotium. *Laur.* Quomodo? reti? *Bar.* Non, sed arcu. *Laur.* Novum piscandi genus. *Bart.* At non injucundum. Videbis, & fateberis *Vin.* Quid si nos duo micemus digitis? *Pau.* Ignavum est & rusticum lusus genus. Ad focum desidentibus magis convenit, quam in campo versantibus. *Vin.* Quid si certemus nucibus? *Pau.* Nuces relinquamus admodum pueris: nos grandiusculi sumus. *Vin.* Quid tum? *Pau.* Sed quibus decorum est ludere nucibus, iisdem non indecorum est equitare in arundine longa. *Vinc.* Tu igitur præscribito lusus genus; sequar, quocunque vocaris. *Pau.* Et ego futurus sum omnium horarum homo.

Colloquium XXI.

INFORTUNIUM.

Mauritius, Cyprianus.

REdisti nobis obesior solito. Redisti procerior. *Cyp.* At equidem mallem sapientior, aut doctior, aut felicior. *Maur.* Imberbis abieras, redisti barbatulus. Contraxisti tibi absens nonnihil senii. Quid sibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cypr.* Ut est fortuna, sic est corporis habitus.

bitus. *Maur.* Num adversa? *Cypr.* Nunquam mihi reflavit odiosius, quanquam & alias minus mihi secunda. *Maur.* Quid ais? Doleo tuam vicem. Dolet mihi tua calamitas. Sane molestè fero tuum istud infortunium. *Cypr.* Res meæ ad imas tedactæ sunt. Res in pejore statu esse non potest. Pejore in loco negotium non potest esse. Occidi; nullus sum; actum est de me. Heu, quanta spe decidi! Heu, in quod malum incidi! *Maur.* Quid istuc est mali? *Cypr.* Universæ pecuniæ jacturam feci. *Maur.* Ubi? in mari? *Cyp.* Non. *Maur.* Ubinam igitur? *Cypr.* In itinere, spoliatus à latronibus. *Maur.* Quiesce: bene habet, quod ipse evasisti incolumis. Præstat pecuniæ jacturam facere, quam vitæ. Levius est pecuniæ dispendium, quam famæ. *Cypr.* Vita quidem famaque incolumis, sed pecunia periit, *Maur.* Vita sarciri nullo pacto potest, fama ægre potest, pecunia facile aliunde sarcietur, facile recuperabitur. Sed qui malum hoc accidit? *Cypr.* Nescio, nisi quod ita visum est Deo. *Maur.* Ergo patienter illud tolerare convenit. Interim soletur te & hoc, quod doctrina & virtus, quæ sunt tutissimæ divitiæ, tibi remanserunt, quippe quæ nec eripi possunt, nec gravant circumferentem.

Collo-

Colloquium XXII.

CONFABULATIO OTIOSA.

Conradus, Henricus.

QUid fit? Quid agitur Henrice? *Hen.* Sedetur. *Conr.* Video. Sed quomodo se res habent tuæ? *Henr.* Ut solent iis, quibus Deus est parum propitius. *Conr.* Isthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Henr.* Equidem otium ago. Id ago quod vides, nimirum nihil. *Con.* Præstat otiosum esse, quam nihil agere. Ego te fortassis occupatum seriis negotiis interpello. *Hen.* Imo maxime vacuum. Jam enim me ceperat otii tædium, & congerronem desiderabam. *Con.* Fortassis impedio, interrumpo, interturbo tua negotia. *Hen.* Imo tædium otii discutis. *Conr.* Da veniam, si te parum in tempore interpellavi. *Henr.* Imo in tempore advenis. Opportune advenis. Optatus ades. Interventus tuus est mihi vehementer gratus. *Conr.* Fortassis aliquid seriæ rei inter vos agitur, cui nolim esse impedimento. *Hen.* Imo lupus, quod aiunt, ades in fabula. Nam de te sermo erat. *Conr.* Facile crediderim. Nam mihi huc venienti mire tinniebat auris. *Hen.* Utra? *Conr.* Læva: Unde conjicio, nihil magnifice de me fuisse prædicatum. *Henr.* Imo nihil non honorificum. *Con.* Vanum agitur, fuerit, oportet. Sed quid causæ est;

quod tamdiu me non inviseris? Quid rei est, quod me tam raro visis? Quid sibi vult, quod me tamdiu non conveneris? Quid accidit, quod tanto tempore me non adieris? Quid obstitit, quid impedimento fuit, quo minus viseres me frequentius? *Hen.* Non licuit per occupationes. Non patiebantur negotia, quibus involvebar. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, sed vetuit necessitas. Hactenus non vacavit. Non licuit per valetudinem. *Con.* Equidem accipio tuam excusationem, sed ea lege, ne sæpius utaris.

Colloquium XXIII.

COENA.

Christianus, Augustinus, Petrus.

SAlve multum, jucundissime Augustine. *Aug.* Salve tantundem, mi humanissime Christiane. Felix sit tibi hujus diei exortus. Prosperi sit tibi hic dies. Quid tandem agitur? *Chr.* Suaviter, ut nunc nostræ res sunt. Et cupio omnia, quæ vis. *Aug.* Merito te amo. Benigne dicis. Habeo gratiam. *Chr.* At ego nonnihil tibi succenseo. *Aug.* Quidnam est istud obsecro? Quid ita? Quamobrem tandem oro? Quid admisi sceleris? Quid commerui? *Christ.* Quod nulla mei tibi cura sit. Quod tam raro nos revisas. Quod me plane negligis. *Aug.* At nihil est causæ, cur succenseas. At præ-

ter

ter meritum meum. Neque enim mea culpa accidit, quod te rarius visam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties, quoties cupio te revisere. *Chr.* Ita demum tibi ignoscam, si hodie apud me cœnes. *Augustin.* Haud iniquas pacis leges præscribis, Christiane, quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Perlubenter; haud gravate faciam. Hic sane non me præbebo difficilem. Nihil hac re fecero libentius. *Christ.* Laudo tuam facilitatem, & in hac re, & in cæteris omnibus. *August.* Sic soleo amicis obsequi, præsertim non iniqua petentibus. Ridiculum! an tu me recusaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum? *Chr.* Age, at cave ne me deluseris. Cave fallas. Cave luseris exspectantem. Cave mihi verba dederis. *August.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave quidquam paraveris, præter quotidiana: mea causa diem festum nolo. Scis me convivam minime edacem, bibacem multo minus. Nosti enim me convivam non multi cibi, sed joci plurimi. *Chr.* Curabitur diligenter. Ego te Pythagorica cœna excipiam, aut fortasse frugaliore. *Aug.* Imo Diogenica; si me delectare voles. *Chr.* Certe Platonica; cœna te excipiam, in qua multum sit literatarum fabularum, cibi minimum,

cujus voluptas duret etiam in posterum diem: alioqui, qui prolixe fuerit acceptus, fortassis eo die suaviter afficitur, sed postridie dolet caput, crudus est stomachus. Apud Platonem qui cænabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili, fabulisque Philosophicis; alteram postridie, quod nec capitis gravedinem, nec stomachi cruditatem sentiret. Ita prandebat etiam suaviter condimento cœnæ pridianæ. *Augusſt.* Placet, fiat ut mones. *Chr.* Tu vide omnes curas tuas, ac rugas etiam istas domi relinquas. Huc præter nugas & risum nihil adferas: &, ut inquit Juvenalis; *Protinus ante meum, quicquid dolet, exue limen.* *Aug.* Quid? Literas mecum venire non vis? Musas meas mecum adducam, nisi quid aliter censes *Chr.* Tetricas Musas una cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas omnes, deinde sales tuos, dicteria, scommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. *Aug.* Ita fiet. Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus affatim. Curabimus cutem. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus. *Ch.* Quo nunc properas? *Aug.* Ad generum meum. *Chr,* Quid illuc? Quid eo? Quid illo? *Aug.* Audio nescio quid turbæ inter eos natum: ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. *Chr.* Benigne facis, quanquam nihil

nihil te opus esse arbitror. Nam ipsi inter se melius hoc bellum composuerint. *Aug.* Fortassis. Sed numquid me aliud vis? *Chr.* Vocabo te per puerum meum. *Aug.* Ubi voles, domi ero. Bene vale. *Christ.* Bene sit tibi. Fac hic ad quintam horam adsis. Heus Petre, accerse ad cœnam Augustinum, qui hodie, ut scis, cœnam condixit. *Pet.* Eo. Salve Poëta. Cœna jamdudum parata est, te herus exspectat domi; ubi voles, accedas. *August.* Venio. Salve mi Christiane. *Ch.* Bene factum quod venisti. Gaudeo te advenisse. Gratulor mihi quod venisti. *Aug.* Nondum quinta sonuit, credo, *Pet.* Imo jamdudum præterita est. Haud longe sexta abest. Instat hora sexta. Mox sextam audies. *Chr.* Parvi refert, an post quintam veneris necne, modo ne post cœnam. Nam post festum venire, miserum est. *Aug.* At quorsum tantus apparatus? Quorsum tot epulæ? Num me lupum existimas? Num tibi lupus videor? Num me vulturem putas? *Chr.* Non vulturem: sed tamen nec cicadam, ut rore vivas. Nihil est luxus. Mundities mihi semper placuit, sordes detestor. Nec Apitius mihi placet, nec Diogenes. Præstat aliquid superesse, quam deesse. Si præter cicer nihil apponeretur, & fuligo forte illapsa in ollam conderet legumen, quid tum ederetur? Nec omnia sapiunt omnibus. Itaque mihi placet moderata

rata varietas. *Aug.* Non tu metuis leges sumptuarias? *Ch.* Imo peccavi frequenter in diversum. Nihil nobis opus lege Fannia. Satis nos docet frugalitatem ipsa tenuitas. *Aug.* Haud ita convenerat. Longe aliter pollicitus es. *Chr.* Age inepte, nec ipse conventa servas. Convenerat enim, ne quid præter nugas inferres. Quin hæc missa faciamus. Lavemus, ac discumbamus. Heus tu puer, cape guttum, ac patinam, linteum ex humero suspende, ministra aquam. Quid cessas? Lava Augustine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba. Hoc anno perpetuo illotus cœnare mallem. *Au.* Ridiculum! non honoratiori, sed sordidiori ante alios lavandum est. Lava igitur, ut immundior. *Ch.* Tu es urbanus plus satis. Es urbanior quam fas sit, quam par est. Quorsum attinet ista urbanitas? Hujusmodi ceremonias mulieribus relinquamus; quæ nunc & ab aulicis fastidiuntur, unde tamen olim profecta sunt. Lavetis terni aut quaterni simul. Ne teramus tempus hujusmodi moris. Ego mihi designabo locum: sumat sibi quisque quem volet. Qui delectatur igni, hic commodius accumbet. Qui offenditur luce, deligat huic angulum. Quem delectat prospectus, hic sedeat. Agite, satis morarum. Accumbite. Ego domi sum; vel stans cœnabo si lubeat, vel obambulans. Cessatis? At interim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, curemusque cuius-

cuticulam, ut solebant Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Absit omnis livor, exulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, sermo lepidus. *Ch.* Quinam sunt isti Stoici, atque Epicurei, Augustine? *Aug.* Stoici Philosophorum quoddam genus erat triste, severum, jejunum, qui hominis summum bonum honesto metiebantur. Epicurei his longe diversi, felicitatem hominis voluptate terminabant. *Chr.* Heus Dromo, ades huc. Tuo munere fungere: consecra cœnam. *Aug.* Quidquid appositum est, & quidquid apponetur, felix ac sacrum esse jubeat, qui sua benignitate pascit universa, Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur capum hunc discerpere? Quid cessamus hunc gallum dissecare? *August.* Ego Herculem præstabo, ac belluam hanc conficiam. Utrum mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil mea refert. *August.* In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites lautiores putat vulgus. *Christ.* Tu multum laboris mea causa capis. Tu permultum laborem mea causa sumis. Tu omnibus ministras, ipse nihil edis. Ego tibi hanc alam ministrabo; at ea lege, ut dimidium mihi restituas. *Aug.* Itane agitur? Ac istud est tibi ministrare, non mihi. Tibi serva, ego enim mihi ipse prospiciam. *Chr.* Probe facis. *Aug.* Eho, tu lupo cibum ministras? Vulturem invi-

tas?

tas? *Chr.* Atqui jejunas, non cœnas. *Aug.* Imo, me uno nihil edacius. *Christ.* Imo abſtinentius nihil. Proinde agito, ac ſi domi ſis tuæ. *Auguſt.* Iſtud jam plane mihi perſuaſi. Iſtud jam in animum induxi. Sic ſtat ſententia. Conſilium eſt iſtud facere. *Chr.* Quid tibi hoc vinum placet? Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certe vehementer juvat. Me ſatis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum? *Au.* Equidem utroque juxta delector. Nihil refert, quo ſit colore, modo ſapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modo palatum juvet. Nihil me movet aſſpectus, ſi ſapor gratus ſit. Parvi refert quo ſit colore, quem habeat colorem, ſi ſapiat bene. Non cupio oculos paſcere, ſi palato ſatisfacere queam. Nihil moror colorem, modo gratus ſit ſapor. *Ch.* Credo. Atqui ſunt cœnaticæ Philoſophiæ cumprimis periti, qui negant vinum eſſe probandum, niſi quod placeat quatuor ſenſibus: oculis colore; naribus odore; palato ſapore; auribus fama & nomine. *Aug.* Ridiculum! quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non ſtupidi palati vehementer probarint villum Lovanio vernaculum, cum crederent eſſe Belnenſe. *Aug.* Fortaſſe jam longa potione palatum obſurduerat. *Auguſt.* Imo nondum attigerant poculum. Tamen judicium

tuum

tuum audire cupio, hominis his in rebus peritissimi. *Aug.* Album nostrates rubro præferunt, quod rubrum paulo sit acerbius, & alterum exilius quidem, sed illud mitius, &, ut arbitror, salubrius, *Christ.* Habemus & subrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc mustum est hornum. Hoc bimum est, si quem capit vetustas. Habemus & quadrimum. Sed jam vappescit ac desipiscit senio. Ætate vigor evanuit. *August.* Luculli divitias audio. *Chr.* Heus puer, ubi cessas? Nos hic plane negligis: non vides quanta sit hic siccitas? Quod si hoc rerum statu incendium contingeret, quo restingueremus? Dato singulis plenos cyathos. Augustine, quid habes quod parum es hilaris? Quid accidit tibi quod sedes tristior? Quid est tibi quod minime lætaris? Aut doles, aut carmina condis: Tu nunc Chrysippum agis, Melissa tibi opus est. *Aug.* Quam hic mihi fabulam narrat? *Chr.* Chrysippus adeo fertur intentus fuisse suis astutiis Logicis, ut ad mensam etiam fame perituras fuerit, nisi ancilla Melissa cibum in os ingessisset. *Aug.* Ille vero indignus erat, qui servaretur. Sed si te offendit taciturnitas, placetque convivium vocalius, est quo id efficias. *Chr.* Memini: recte admones: liberalius bibendum; largius, copiosius, meracius oportet bibere. *Aug.* Rem acu tetigisti. Recte judicas. Nam:

Fœcundi calices, quem non facere disertum?

Chr.

Chr. Perdocte tu quidem Auguſtine, ut omnia; ſed quoniam in ſermonem vinarium quando in mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quonam conſilio veteres illi Gentiles Bacchum, quem vini autorem videri volebant, Poetarum Deum dixerint. Quid enim illi temulento gentili Deo cum Poetis, Muſarum virginum cultoribus? *Auguſt.* Quæſtio poculis digna: verum quorſum tuæ quæſtiones ſpectent, ſatis intelligo. *Chr.* Quorſum amabo? *Auguſt.* Aſtute de vino diſputationem injicis Gallica techna, quam didiciſſe te Pariſiis ſuſpicor, nimirum quo minus interim abſumatur vini. Abi, virum te judico; non fruſtra in tanta Schola verſatus es. *Chr.* Accipio tua dicta: referam paria ſcommata, ubi erit commodum. Sed ad rem. *Auguſt.* Diſſolvam, ubi bibero. Siquidem abſurdum fuerit ſicco palato de quæſtione vinoſa diſputare. Præbibo tibi Chriſtiane. Propino tibi hunc ſcyphum dimidiatum. *Chr.* Accipio abs te libenter. Sit ſaluti: Proſit. *Auguſt.* Jam accingor, ut me miſſum facias. Ego meo more præpoſtere faciam. Quod Baccho puericiæ effigiem tribuerint, id habet myſterii, quod vinum potum curas & ſolicitudines animis noſtris eximit, hilaritatemque quandam inducit. Quare ſenibus quoque ipſis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit, & formoſiores. Id quod Horatius, cum

multo

multis in locis, tum præcipue his versibus aperte testatur.

Ad mare cum veni, generosum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manes.
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Jam quod huic dicarunt Poetas, id significatum voluisse suspicor, quod & ingenium excitat, & facundiam ministrat, quæ duo Poetæ sunt aptissima. Unde frigent carmina, quæ scribuntur ab aquæ potoribus. Est quidem igneus suapte natura Bacchus, sed adhibitis Nymphis redditur temperatior. Habes quod quærebas? *Chr.* Nihil unquam audivi verisimilius dici ab homine Poeta; dignus es, qui bibas gemma. Heus puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Aug.* Puerum habes admodum inurbanum. *Christ.* Est veterator nequissimus. *August.* Cur non instituis alio pacto? *Chr.* Difficile est canem verulum loris assuescere. Difficilimum est veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facile assuescit loro. Me quidem dignus est. *Aug.* Dignum patella operculum. *Chr.* Decerperem tibi quidpiam, si palatum tuum tenerem. Ministrarem tibi; apponerem tibi, si quid potissimum juvaret scirem.

ſcirem. Si noſſem ingenium palati tui, eſſem tibi ſtructor. *Auguſt.* Equidem tantundem palato, quantum animo ſapio. *Chr.* Palatum habes eruditiſſimum. Nec eo te puto inferiorem, de cujus ſingulari peritia teſtatur Satyricus:

Oſtrea call bat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſſpecti dicebat litus echini.

Aug. Et tu mihi, Chriſtiane, ut par pari referam, ipſum audiviſſe Epicurum, aut in Schola Catiana inſtitutus videris. Quid enim tua gula aut accuratius, aut faſtidioſius? *Chr.* Si oratoriam æque artem ut culinariam cellerem, nec Cicero ipſe me vinceret. *Aug.* Equidem ſi alterutra carendum eſſet, culinariam quam rhetoricam mallem. *Chr.* Subſcribo tuo judicio. Quid tandem habes Eraſme, quod parum ſis hilaris? Quid ſibi vult corrugata frons? Quid ſilentium? An mihi ſuccenſes, quod te frugaliore cœna acceperim? *Eraſm.* Imo tibi ſum iratus, quód tantum impendii mea cauſa ſit factum. Interminatus erat Auguſtinus, ne ſua cauſa diem feſtum faceres: vis nos poſthac redire nunquam. Nam talem cœnam dare ſolent ii, qui unam duntaxat dare conſtituiſſent. Quos tandem convivas videris accepiſſe? Non amiculis, ſed ſatrapis cœnam paraſſe videris. An nos heluones eſſe credis? Hoc non eſt dare cœnam, ſed triduanam ſaturitatem. *Ch.* Etiam tu pergis eſſe Demea? Cras,

ut lubet, diſputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras ſobrii diſputabimus: nunc non niſi meras nugas audire libet. *Auguſt.* Chriſtiane, utrum de bubulis an de ovillis carnibus mavis? *Chr.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis ſalutares arbitror. Ita ingenium eſt hominum, ut pernicioſiſſima quæque appetant vehementiſſime. *Aug.* Galli ſuillas carnes mirum in modum amant. *Chr.* Galli amant quæ parvo conſtant. *Aug.* Hac una in re Judæus ſum: nam nihil æque odi ac carnes ſuillas. *Ch.* Nec injuria; quid enim inſalubrius? Ego in hoc non cum Gallis, ſed cum Judæis ſentio. *Eraſm.* At ego ovillas pariter amo & ſuillas; ſed diverſa ratione. Nam ovillis, quod amem, libenter veſcor: Suillas præ amore non attingo, ne quid offendam. *Chr.* Bellus homo es, Eraſme, ac feſtivus. Equidem mirari mecum ſoleo, unde tanta in palatis humanis diverſitas. Nam, ut Horatiano carmine utar:

Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diverſa palato.

Eraſ. Quanquam, ut ait Comicus; quot homines, tot ſententiæ; &, ſuus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis eſſe varietatis quam palatis. Ita vix duos invenies, quos eadem juvent. Permultos vidi, qui butyri ac caſei ne olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauſeæ ſint:

sint: alius elixis, alius assis abstinet. Multi aquam vino præferunt. Et, quod incredibile est, vidi hominem, qui nec pane nec vino uteretur. *Chr.* Et quibus tandem miser ille victitabat? Quibus vescebatur? *Eras.* Cæterorum nihil fastidiebat, non carnes, non pisces, non olera, non poma. *Chr.* Vis ut istud tibi credam? *Eras.* Si lubet. *Chr.* Credo, at ea lege, ut vicissim mihi mentienti fidem sis habiturus. *Eras.* Age, faciam; modo verecunde mentiaris. *Chr.* Quasi vero sit quidquam tuo commento impudentius. *Eras.* Quid dicet frons tua, si hominem tibi commonstrem? *Chr.* Macilentum quempiam ac monogrammum esse oportet. *Eras.* Imo diceres athletam. *Chr.* Polyphemum potius. *Erasm.* Hoc tibi mirum videri desinet, cum multi sint, quibus pisces vento durati sint panis loco: nonnullis hoc præstent herbarum radices, quod nobis panes. *Chr.* Credo, sed perge mentiri. *Eras.* Quendam in Italia, cum illic agerem, videre memini, qui nullo neque cibo, neque potu adjutus, somno saginabatur. *Chr.* Ut nihil pudet! Non possum illud satyricum non dicere. *Tanta immensa cavi spirant mendacia folles.* Tu poetaris. Tu nunc poetam agis. Nam mentiris dicere, mihi religio est. *Erasm.* Mentiar, si non Plinius autor certissimus scripsit, ursum quatuordecim dies solo somno mirum in modum saginari, quo tamen ita alte premitur

mitur, ut ne vulneribus quidem queat excitari. Imo quo magis mireris, addam quod Theophrastus scribit, per id tempus ursorum carnes coctas quoque, si asserventur, revivisce re. Vereor ne Parmeno ille Terentianus ista non contineat: mihi facile fidem facis. Ministrarem tibi de cervinis carnibus, si satis essem urbanus. *Erasm.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Chr.* Midas, homo hominum, qui vivunt, liberalissimus, nostrique amantissimus, mihi misit dono: dono quidem, sed sic, ut ego minoris emam sæpenumero. *Erasm.* Qui sic? *Chr.* Quia famulis plus dandum quam daretur in macello vendenti. *Erasm.* Quæ res cogit hoc facere? *Chr.* Tyrannus omnium violentissimus. *Erasm.* Quis iste? *Chr.* Mos. *Eras.* Profecto tyrannus ille frequenter iniquissimas leges obtrudit mortalibus. *Christ.* Idem suo more nudius tertius hunc cervum venatus est. Quid tu, qui soleas istius studii esse amantissimus? *August.* Equidem hoc studio plane relicto, jam præter literas nihil venor. *Chr.* At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. *August.* Duobus tamen potissimum canibus illas assequimur, admiratione scilicet, atque improbitate laboris. Nam admirari plurimum discendi ardorem ministrat; &, ut facundissimus Poeta scripsit, *Labor omnia vincit Improbus.* *Chr.* Amanter admones, Augustine; ut soles: propterea

pterea non desistam, non quiescam, non defatigabor, donec consequar. *Aug.* Carnes cervinæ sunt nunc admodum tempestivæ. Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. *Chr.* Quidnam obsecro? *Aug.* Quoties arrexere aures, acerrimi esse auditus: at contra, cum remisere, surdos. *Ch.* Istud ipsum mihi sæpenumero obvenit. Nam si quando fiat sermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum; hic enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo: ubi de numerando verba fiunt, illico demitto, & surdus fio. *Auguſt.* Laudo te, facis ut te decet. *Ch.* Vis de his leporinis clunibus? *Aug.* Tibi sumito. *Chr.* An de tergo mavis? *Aug.* Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch.* Vidistine unquam leporem candidum? *Aug.* Sæpenumero Plinius in Alpibus candidos reperiri scribit, quibus hybernis mensibus nivem pro cibatu esse sit creditum. An verum sit, Plinius ipse viderit. Quod si leporis cutem candidam reddit nix, stomachum habeat candidum necesse est. *Chr.* Mihi verisimile non sit. *Aug.* Accipe magis admirandum, & fortasse tibi non inauditum. Idem utramque vim singulis inesse testatur, maris & fœminæ: ac fœmellas sine mare æque gignere. Istud ipsum multi asseverant, præsertim venandi studiosi. *Christ.* Est ita ut dicis. Sed hos cuniculos, si placet, tentemus, quia pinguiusculi sunt, ac tenelli. Ministrarem

niſtrarem illi Nymphæ, ſi propius aſſiderem. Auguſtine, iſtius tibi vicinæ curam age, ſi libet. Calles enim, quo geſtu ſit miniſtrandum iſtis Veneribus. *Aug.* Teneo quid dicas, naſute. *Chr.* Quid te anſerinæ carnes delectant? *Aug.* Me quidem non mediocriter juvant, ut ſum minime faſtidioſus. *Chr.* At hic anſer, neſcio quo pacto, nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ſiccius: ſiccior eſt pumice, aut etiam noverca Furii illius, in quem Catullus multum jocatur. Ligneus mihi videtur. Et profecto, quantum ſuſpicor, veteranus miles immodicis excubiis ſeſe maceravit. Aiunt enim, anſerem inter omnia animalia longe eſſe vigilantiſſimum. *Aug.* Niſi conjectura fallor, hic anſer ex eorum numero eſt, qui canibus una cum excubitoribus ſomno ſopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. *Chr.* Veriſimile dicis: nam ex eo ſeculo relictum arbitror. *Au.* Hæc quoq; gallina, aut parcum ſaginatorem habuit, aut amavit, aut certe, zelotypa vixit quo quidem morbo hoc animantis genus maxime laborat. Hic capus longe melius pinguit. Vide curæ quid faciāt. *Chr.* Libetne de jecore anſerino, quod apud veteres in deliciis cumprimis habebatur? *Au.* Non ſum rejecturus quod à tua manu venerit. *Chr.* Non eſt quod exſpectes Romanas delicias. *Aug.* Quas? *Chr.* Carduos, cochleas, teſtudines, fungos, boletos, tubera.

Aug. Istis omnibus vel rapam præferam. *Chr.* Has perdices nemo attingit, ne columbas quidem. *Aug.* Benignus es, Christiane. Satisfactum est appetitui. *Chr.* Agite hospites humanissimi; quæso ut cœnulam nostram, licet tenuem, æqui bonique consulatis. Præbete vos hilares ac lubentes, quamvis convivium tenue sit, & frugale: ego vestra facilitate fretus, familiariter vos vocare sum ausus. Est sane vester mihi adventus conspectusque non modo gratissimus, verum etiam jucundissimus. *Aug.* Cœna tua, Christiane optime, multis modis elegans, lautaque nobis videtur. Quod excusas, id unum habet accusandum. Nam magnificentior est, quam sat sit. Equidem hoc convivium opiparum inprimis, ac lautum judicarim, quod primum simplicibus epulis, deinde hilaritate, risu, jocis, salibus sit conditum, quæ omnia nostro convivio non defuerunt. *Chr.* Verum de convivarum numero hic mihi quiddam in mentem venit, quos neque pauciores tribus, neque plures novem esse oportere scripsit Varro. Tres enim sunt Charites, id est, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiæ præsides; & novem sunt Musæ, honestiorum studiorum duces. At hic decem convivas esse video, virginibus exceptis. *Aug.* Nihil convenientius accidere potuit. Nos sumus Varrone ipso paulo sapientiores. Nam tres puellas lepidissimas,

tan-

tanquam tres Charites adhibuimus. Deinde, quia à novem Musarum choro Apollo abesse nunquam credendus est, jure decimum adjecimus convivam. *Chr.* Poetice dixisti. Si mihi laurus adesset, laurea corona caput tuum cingerem, fieresque Poeta laureatus. *Aug.* Si malva coronatus essem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrogo. Honor hic major, quam ut mihi conveniat. Haud equidem tali me dignor honore. *Chr.* Vultisne singuli tantundem mea causa facere, quantum vestra sum facturus? *Con.* Volumus, ac lubentes quidem. *Chr.* Ebibetis igitur ordine suum quisque calicem: à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino Mida. *Mid.* Accipio abs te libenter. Equidem non recuso. Nihil tua causa recusabo. *Chr.* Tu deinde cæteris propina. *Mid.* Erasme, præbibo tibi dimidiatam pateram. *Eras.* Precor, ut sit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum. Prosit tibi. *Chr.* Sed cur cessat patera? Cur non obambulat? Deficit nos vinum. Ubi sunt oculi tui, furcifer? Vola, adfer ejusdem generis sextarios duos. *Pu.* Erasme, salve; quidam præ foribus te conventum expetit. *Eras.* Quisnam est? *Pu.* Mori se famulum dicit: herum ejus ex Britannia advenisse; cupere, ut se visas, quandoquidem prima luce iter parat in Germaniam. *Eras.* Christiane subducatur ratio; nam mihi quidem abeun-

dum. *Chr.* Rationem, Eraſme doctiſſime, hujus cœnæ ego confecero. Non eſt quod calculum fruſtra teras. Gratiam habeo, qui dignatus ſis noſtro adeſſe convivio. Sed avocari te moleſtum eſt, nondum peracta fabula. *Eraſ.* Quid ſupereſt, niſi ut dicam, Valete & plaudite? *Chr.* Age, boni conſulemus, quando tu non ab equo ad aſinos, ſed ab amicis ad amiciſſimos properas. *Eraſ.* Ego pariter tibi gratias ago, quod pro tua humanitate ad hoc convivium longe ſuaviſſimum me vocaris. Valete ſodales optimi. Bibite non ſegniter, & vivite ſuaviter. *Chr.* Heus Dromo? Sedetis jamdudum otioſi omnes. Libetne cuiquam quidquam amplius? *Conr.* Nihil omnino. Strenue munus noſtrum adminiſtravimus. *Chr.* Tolle igitur hæc, ac bellaria appone. Muta quadrulas atque orbes. Tolle cultrum meum qui humi decidit. Pyra vino perfunde. Adſunt mora præcoqua, etiam domi noſtræ nata. *Aug.* Tanto erunt ſuaviora, quod vernacula. *Chr.* En pruna cerea; en Damaſcena, rarum apud nos ſpectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hiſce manibus conſevi. Nuces caſtaneæ: omne deliciarum, quas horti noſtri benigne effundunt, genus. Sed floſculi deſunt. *Aug.* Iſti Gallici ſunt apparatus, qui magnificentiam eam potiſſimum amant, quæ minimo conſtat. Nobis non eſt ea mens, aut ingenium,

Chr.

Chr. Non apud Gallos tantum reperies, quibus ea placent quæ minimo constant. Sed heus tu Auguſtine, num tu credis te hic immunem bibiſſe! Egone te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium ſcyphi debes. *Aug.* Is jamdudum me miſſum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. *Chr.* Unde ille ſibi vendicat tantum auctoritatis? Vix Romanus Pontifex hoc vinculi relaxet. Noſti priſcam convivarum legem; Aut bibe, aut abi. *Aug.* Remittendi jurisjurandi jus habet, cui factum eſt, & cujus intererat ſervari. *Chr.* Sed omnium convivarum intereſt, ſervari leges inviolabiles. *Aug.* Age, quando hæc eſt Germanorum religio, exſorbebo quod reliquum eſt. Sed quid tibi rei mecum eſt? *Chr.* Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluiſti? Ne verere, perfacile poteris. Fac quod ſæpe feciſti, ut aliqua elegantia doctiores à cœna ſurgamus. *Aug.* Sed convivis parcendum eſt, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna inter deambulandum, id quod rationi deerit perſolvemus, niſi quid aliud cenſes. *Chr.* Fiat ex tua ſententia. Agamus gratias divinæ benignitati, deinde pauliſper deambulaturi. *Aug.* Pulcre dicis. Nihil enim hoc veſpertino cœlo amœnius, nihil ſalubrius. *Chr.* Petre, adesdum. Tolle ſuo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde.

Petr. Jubesne agi gratias? *Chr.* Age. *Petr.* Græce mavis an Latine? *Chr.* Utroque modo. *Petr.* Gratias agimus tibi pater cœlestis, qui tua ineffabili potentia condidisti omnia, tua inscrutabili sapientia gubernas universa, tua inexhausta bonitate cuncta pascis ac vegetas, largire filiis tuis, ut aliquando tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis, quod promisisti, ac præparasti vere diligentibus te, per Jesum Christum. Amen. *Chr.* Habeo vobis hospites candidissimi gratiam, quid ad hoc conviviolum venire dignati sitis: Oro, æqui bonique consulatis. *Con.* Nos vicissim gratiam referre volumus, non tantum habere. Proinde ne multis agantur gratiæ. Quin potius surgamus, & exspatiemur. *Aug.* Ducamus nobiscum virgines: nam eo minus molesta erit perambulatio. *Chr.* Recte sentis. Ne desint nobis flosculi, si forte locus flores non habebit. Utrum mavis, nostris in hortis more poetico reptare, an foris ad amnem exspatiari? *Aug.* Habent quidem horti tui amœnitatis permultum, verum eam voluptatem matutinis deambulationibus serva. At sole inclinato, amnium aspectus oculos mirum in modum juvat. *Con.* Antecede igitur Augustine, ut Poeta dignum est: latus tuum claudam. *Augustin.* Bone Deus! quantum comitum, quantam pompam nobiscum ducimus! Dici non potest, Christiane, quan-

quantum mihi nunc placeam : Satrapes mihi videor. *Chriſtian.* Age, nunc promiſſum præſta. Solve quod recepiſti. *Auguſtinus.* Fiet, *Chriſtian.* Sed ſol nos relinquit. Humeſcit cœlum ; præſtat imitari aviculas , tectoque ac lecto nos condere. *Auguſtin.* Proinde vale, mi Chriſtiane ſuaviſſime, in craſtinum. *Chr.* Tu itidem bene valeas , Auguſtine omnium doctiſſime.

Colloquium XXIV.

LUCUBRATIO.

Plinius , Epictetus , Celſus , Didymus.

HOra eſt à meridie quinta. Heus Epicſete! claude mihi ſeneſtras illas , & infer huc lumina ad lucubrandum. *Epict.* Quæ lumina? *Plin.* Interea dum hi adſunt , candelas ſebaceas aut cereas ; ubi receſſerint , tolletis eas , & ſtatuetis hic mihi lychnum. *Celſ.* Quorsum id? *Plin.* Ad lucubrandum. *Celſ.* Quin ſtude potius de mane ; tunc enim videtur & temporis ratio , & qualitas corporis invitare , cum eſt minimum vaporum in cerebro , peracta concoctione illa evaporatoria. *Plin.* Etiam hæc hora tranquilliſſima eſt , cum quieſcunt & ſilent omnia ; atque iis , qui ſimul prandent & cœnant , non incommoda. Nam ſunt qui cœnant tantum , more priſco ; alii prandent ſolum , ex placitis recentium Medicorum ; alii & prandent , & cœnant , more Gothico. *Celſ.* An

non ante Gothos erant prandia? *Plin.* Erant, ſed levia. Gothi morem invexerunt, bis in die ſaturum fieri. *Celſ.* Qua de cauſa Plato menſas Syracuſanas damnat, in quibus quotidie exſaturentur bis? *Plin.* Ex eo colligas, fuiſſe rariſſimas *Celſ.* Sed miſſa illhæc faciamus. Cur lucubras ad lychnum potius quam ad candelam? *Plin.* Propter flammam æquabilem; minus lædit oculos. Illa enim criſpatio myxi officit oculis, & ſebi odor inamœnus eſt. *Celſ.* Utere cereis, quorum odor non eſt ingratus. *Plin.* Myxus eſt in his magis tremulus, nec vapor ſalubris: & in ſenaceis ellychnium eſt lineum plerumque, non xylinum: ut propolæ ili ex omnibus quærunt compendium cum fraude. Infunde oleum in lucernam hanc, profer acu myxum, & emunge. *Epict.* Quam hæret fungus acui! Signum dicunt eſſe pluviæ, quemadmodum eſt apud Virgilium; *Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.* *Plin.* Adſer etiam furcillam, & emunge candelam hanc: Ne projicias fungum in pavimentum, ne fumiget; ſed opprime intra emunctorium. Profer mihi pallam lucubratoriam, prælongam illam pellitam. *Cel.* Ego te tuis libris commendabo. *Plin.* Statue menſam ſuper tibicines in cubiculo. *Epict.* Mavis menſam quam pluteum? *Plin.* Etiam, hoc quidem tempore; ſed pone ſupra menſam

pluteo-

pluteolum. *Epict.* Stabilem, an volubilem? *Plin.* Quem malis. Ubi est Didymus meus à studiis? *Epict.* Eo illum accersitum. *Pl.* Et huc adducito puerum exceptorem; nam lubet aliquid dictare. Da mihi illos calamos, & pennas duas aut tres cannæ amplæ, & thecam pulverariam. Profer mihi ex armario Ciceronem & Demosthenem, tum ex pluteo codicem exceptorium, & regesta majuscula: audin'? & meas schedas, seu adversaria, in quibus libet nonnulla expolire. *Didym.* Non arbitror esse schedas tuas in pluteo, sed in scrinio conclavis. *Plin.* Id vero ipse scrutabor. Adfer mihi Nazianzenum. *Didym.* Non nosco. *Plin.* Liber est minime spissus, consutus, & tectus membrana ruditer. Adfer quoque codicem quintum à primo. *Did.* Quæ est inscriptio illius? *Plin.* Xenophontis commentarii: liber est expolitus, tectus corio cum uncinulis, & umbilicis cupreis. *Didym.* Non invenio. *Plin.* Nunc memini, in quarto loculamento eum reposui; illinc prome. In eo loculamento non sunt nisi libri soluti & rudes, quales recens adferuntur ab officina. *Did.* Ecquod corpus Ciceronis poscis? nam sunt quatuor. *Plin.* Secundum. *Epict.* Nondum est relatum à librario glutinatore, cui dedimus nudius, ut puto, quintus. *Did.* Quam placet tibi hæc penna? *Plin.* Non sum in eo valde solicitus: quæcunque in manus ve-

nit, ea ſic utor, tanquam bona. *Didym.* Hoc habes Ciceronis. *Plin.* Conquieſcite : reclude mihi Ciceronem, aperi, evolve adhuc tria aut quatuor folia ad quartum Tuſculanarum quæſtionum ; quære ibi de manſuetudine & lætitia. *Epict.* Cujus ſunt hi verſus ? *Didym.* Ejus ipſius, quos de Sophocle vertit ; quod facit ſane lubens, ac proinde ſæpe. *Epict.* Erat credo ad carmen componendum ſatis aptus. *Celſ.* Aptiſſimus ac facilimus ; nec, ut illo ſeculo, infelix, contra quam exiſtimant plurimi. *Epict.* Sed tu quomodo intermiſiſti ſtudium Poeticæs ? *Celſ.* Aliquando repetemus ſubciſivis horis, ut ſpero : nam habet multum levamenti à ſtudiis gravioribus. *Plin.* Defeſſus ſum jam ſtudendo, meditando, ſcribendo : ſterne mihi lectum. *Epict.* In quo cubiculo ? *Plin.* In lato illo & quadrato : & tolle ex angulo lectulum lucubratorium, transfer in cœnationem, pone ſuper culcitram plumeam alteram tomenti lanei ; vide ut fulcra lecti ſint ſatis firma. *Epict.* Quid refert tua, qui non cubas in alterutra ſpondarum, ſed in medio ? Sed ſalubrius foret, ſi lectus eſſet durior, & qui corpori reſiſteret. *Plin.* Tolle cervical, & pro tempore pulvinos duos : in hoc æſtu malo plagam illam, quam arcta iſthæc linea. *Epict.* Sine lodice ? *Plin.* Etiam. *Epict.* Algebis, nam ſurgis à ſtudiis extenuato corpore. *Pl.*

Injice

Injice ergo ſtragulum aliquod leve. *Epict.* Iſtud? Nullum aliud ſtragulum? *Plin.* Nullum: ſi ſentiam frigus in lecto, poſcam plus veſtium. Aufer illa velaria; nam ad culices excludendos malo linea. *Epict.* Culices paucos hic ſenſi, pulices & pediculos ſatis multos. *Plin.* Ego vero miror te aliquid ſentire, qui ſic dormias & ſtertas. *Epict.* Nemo dormit melius, quam qui non ſentit quam male dormiat. *Plin.* Nihil horum animalculorum, quibus per æſtatem in cubiculis infeſtamur, tam movet nauſeam quam cimices odore illo teterrimo. *Epict.* Satis bonus proventus eſt eorum Lutetiæ, ac Lovanii. *Plin.* Eſt genus ligni, quod illos creat Lutetiæ, & argilla Lovanii. Colloca hic mihi horologium excitatorium, & obicem infigito in horam quartam matutinam, neque enim volo diutius dormire. Excalcia me: pone hic ſellam plicatilem, in qua ſedeam: matula in ſcabello ſit mihi juxta lectulum parata. Neſcio quid hic oleat male; ſuffias paulum thuris, aut juniperi. Lege aliquid ex ſacris, ubi heri ſubſtitiſti. Dehinc cane lyra aliquid lectum ingredienti, more Pythagorico, ut citius obdormiam, & ſomnia ſint placidiora.

Collo-

Colloquium XXV.

CUBICULUM.

Adrianus, Gualtherus.

QUid ita ſedes nutanti capite? *Gual.* Dormiturio. *Adr.* Certe non dormituris, ſed revera dormis. *Gu.* Fortaſſis. *Adri.* Quin ergo ſurgis, & cubitum pergis? *Gu.* I mecum una. *Adr.* Cur me petis comitem? An lemures times? *Gual.* Minime; ſed quia friget lectus. Dic obſecro, ecquota hora? *Adr.* Octava. *Gu.* Quotam dicis? Quota audita eſt? *Adr.* Octava inquam: Adeoque nona imminet. *Gu.* Quid ais? Vix fidem habeo. *Adr.* Atqui vera loquor: nona prope inſtat. Atque audin' illam? Hem, nonne prædixi? *Gual.* Ergo tempus eſt eundi cubitum. *Adr.* Ego nondum dormiturio. *Gu.* Vigila tu quoad placuerit; ego ibo. *Adr.* Abi tu, ſomnolente Endymion. *Gu.* Ita quidem tu me appellas, ſed id nominis rectius tibi convenit. *Adrian.* Res ipſa nunc loquitur, uter major ſit Endymion. *Gu.* Nempe tu; qui alias ſemper me prior te cubitum confers. Ac demiror, unde hæ jam tibi vigiliæ. Mirum, ni interdiu alicubi protenſus in gramine, ſtertendo aliquot horas perdidiſti. *Adr.* Scilicet! De te conjecturam facis. *Gu.* Novi ingenium tuum. *Adrian.* Ex tuo ingenio alios

alios judicas. *Gual.* Age, voco te in pignus quodcunque: Si unquam posthac ante nonam lectum petiero, solidum pendam: Viciſſim tu, si idem feceris, eadem tenebris lege. *Adr.* Placet conditio *Gu.* Nunc opto faustam noctem. *Adr.* Eho, oblitus precum? *Gu.* Precabor in cubiculo tacite. *Adr.* Nisi te somnus opprimat. Legendum prius aliquid erat ex sacris. *Gu.* Id quidem facere soleo, sed jam me urget somnus. *Adr.* Abi sane, dormi feliciter: subsequar, quando commodum fuerit.

PARS SECUNDA.

Colloquium XXVI.

VESTITUS.

Malvenda, Bellinus, Ioannius, Comezulus.

Nempe hoc aßidue? jam clarum mane feneſtras Intrat. --- Sertimus, indomitum quod deſpumare Falernum Sufficiat. --- Pel. Apparet profecto insanire te; nam alioqui nec tam multo mane esses experrectus, nec versus funderes, & quidem satyricos, quo manifestius rabiem tuam patefacias. *Mal.* Accipe ergo Epigrammatarios, edentulos, & salsos. *Surgite; jam pueris vendit jentacula piſtor: Criſtataeque ſonant undique lucis*

lucis aves. *Bel.* Istud de jentaculo citius mihi somnum excuteret, quam clamores tui. *Mal.* Festivissime nugator, precor tibi felicem hunc diem. *Bel.* Ego tibi faustam hanc noctem, & bonum cerebrum, ut simul & dormire possis, & soluta oratione loqui. *Mal.* Quæso te, serio responde, si modo serio potes unquam loqui: quam horam censes nunc esse? *Bel.* Medium noctis, vel paulo amplius. *Mal.* In quo horologio? *Bel.* In meo domestico. *Mal.* Ubi tandem est horologium tuum domesticum? Tu horologium unquam habueris aut inspexeris, cui omnis hora est semper dormiendi, edendi, ludendi, studendi vero nunquam? *Bel.* Atqui hic ego habeo horologium mecum. *Mal.* Ubi? Ostende. *Bel.* In meis oculis: vide ut nulla vi aperiri possint? obdormi rursus obsecro, aut certe tace. *Mal.* Quid (malum!) est vesternus hic? Quamdiu putas nos jam dormisse? *Bel.* Horas duas, vel ad summum tres. *Mal.* Ter ternas. *Bellin.* Qui fieri istud potest? *Mal.* Gomezule, i curriculo ad solarium Franciscanorum, & contemplare quota sit hora. *Bellin.* Apage solarium, cum sol nondum sit ortus. *Mal.* Ortus vero? Aperi fenestram istam vitream, heus tu puer, ut verberet sol hujus oculos suis radiis: plena sunt jam sole omnia, & umbræ minores *Bel.* Quid tibi est rei cum ortu solis,

solis, & occasu? Sine illum priorem te surgere, cui majus est conficiendum iter diurnum. Gomezule, cursim contendito ad D. Petri, ibi aspicito & in horologio machinali quæ sit hora, & in gnomone. *Gom.* Utrumque sum intuitus. In solario parum abest umbra à secunda linea. In horologio digitus indicat horam paulo plus quintam. *Bellin.* Quid narras? Aliud restat ergo agendum tibi; ut huc sistas mihi fabrum ferrarium ex vico lapideo, qui forcipe disjungat has palpebras tam adfixas: dic ei, revellendam esse è foribus seram aliquam, cujus sit amissa clavis. *Gom.* Ubinam habitat? *Mal.* Iste vero serio accerseret. Desine jam nugari, & surge. *Bellin.* Surgamus tandem, quando ita obstinasti animo. Vah! quam es odiosus sodalis! Exsuscita me, Christe, ex somno peccati ad vigiliam justitiæ: transfer me ex nocte mortis ad lucem vitæ, Amen. *Mal.* Feliciter procedat tibi hæc lux. *Bel.* Et tibi hæc eadem, & aliæ quam plurimæ lætæ, ac faustæ; hoc est, ut eam ita transigas, ne cujus famam lædas, neu quis tuam. Puer, adferto subuculam mundam: nam hanc jam totos sex dies gestavi. Hem arripe pulicem illum saltitantem. *Ioan.* Omitte nunc venationem pulicum: quantulum erit, pulicem unum in cubili hoc extinxisse? *Mal.* Quantum guttam unam aquæ Rheni adimere. *Bell.* Imo vero mari ipsi,

ipsi, vel Oceano. Nolo hanc subuculam collari rugato, sed alteram illam plano. Nam rugæ hæ quid aliud sunt hoc tempore, quam nidi aut receptacula pediculorum & pulicum? *Mal.* Inepte, exsistes repente dives; habebis pecus album & pecus nigrum. *Bell.* Peculium numerosum magis quam quæstuosum: & comites, quos malim semper videre in vicinia, quam domi meæ. Jube famulam refuere latera hujus subuculæ, & quidem filo serico. *Com.* Non habet. *Tel.* Lineo igitur, aut laneo, aut etiam, si ita libet ei, sparteo. Nunquam famula hæc habet quod est opus: quod vero non est opus, affatim. Te vero nolo ego esse divinatorem. Exsequere mandatum meum, & renuncia: ne arioleris quid sit futurum. Excute pulverē è fœminicruralibus concussu. Hinc purga diligenter muscario illo setaceo. Udones dato itidem mundos: nam hi sunt jam exsudati & pedore olidi. Phui! amove eos isthinc continuo, offendit me fœtor gravissime. *Com.* Vis interulam? *Bell.* Non; nam ex luce solis colligo diem fore calidam. *Com.* Vin' vestem gossipinam, an coccinam, aut sericam, aut polymitam, aut laneam, aut laneam heteromallam an potius sericam heteromallam, seu holosericam, an vero subsericam? *Bell.* Thoracem illum dimidiis manicis, & tunicam simplicem gossipinam cum vinculis vestiariis oblongis. *Mal.* Quid

istinc

isthuc rei est? Quonam ire cogitas, ut tam ornes te præter morem tuum? Præsertim cum sit dies festus? *Bell.* Et tu, cur induisti bombycinam levem recentem ab officina, cum habeas capripiliam, & damascenam detritam. *M.* Ego vero in hisce meis magis commoditatem specto vestitus, quam ornatum. *Bell.* Uncinuli isti & orbiculi sunt laxati. Tu improbe, inconsiderate semper dissolvis. *M.* Ego potius utor globulis, & ocellis, quod est decentius, & minus in induendo & exuendo molestum. *Bell.* Non est idem omnium judicium in his, ut in reliquis omnibus. Pectorale hoc tunicæ condito in arcam, nec proferas tota æstate. Astrigmenta hæc sarenæ sunt exarmata suis ferreis. Limbus hic est dissutus & discerptus; cura reficiendum: sed vide ne adsuantur deformes commissuræ. *Gom.* Non poterit id perfici ante sesquihoram. *Bel.* Adfige ergo acicula, ne pendeat: dato periscelides. *Gom.* Adsunt: Calceolos cum crepidis longi obstraguli paravi tibi, pulvere bene excusso. *Bell.* Calceos potius exterge situ, ac nitida. *Mal.* Quid est ligula in calceo? *Bell.* Illa adsuitur calceis Hispanicis in summa planta; hic non habent. *Malv.* Et in Hispania jam desuescunt apponere, calceatu Gallico. *Bell.* Accommoda mihi tuum pectinem eburneum. *Mal.* Ubi est tuus ligneus, & quidem Parisiensis? *Bell.* Non audisti heri me objurgantem Gomezulum?

lum? *Mal.* Objurgare vocas tu ferire? *Bel.* Hoc illud erat: ſregerat quinque, aut ſex ra-dios pectinis ex denſis, ex raris pene omnes. *Mal.* Legi nuper ſcriptorem quendam præcipere, ut eburno pectine pectamus caput quadragies ducto à ſincipite ad verticem, inde ad occipitium. Quid agis? Hoc non eſt pectere, ſed mulcere: cedo pectinem. *Bellin.* Neque iſthuc eſt pectere, ſed radere aut verrere. Credo habere te caput teſtaceum. *Mal.* Et ego te butyraceum, adeo non audes attingere. *Bellin.* Vin' tu igitur, ut mutuo arietemus capita? *Mal.* Nolo tecum contendere inſania, nec committam bonam mentem meam cum tua dementia. Abi jam tandem manus & faciem: ſed os potiſſimum, ut mundius loquaris. *Bel.* Utinam adeo cito animam perpurgarem, ut manus! Dato malluvium. *Mal.* Confrica paulo diligentius nodos iſtos manus, quibus hærent ſordes denſiſſimæ. *Bel.* Falleris. Nam puto eſſe potius decoloratam pellem & rugatam. Abjice has malluvias, Gomezule, in cloacam illam, & cedo mihi reticulum, & pileum clavatum. Adſer jam ocreas. *Gom.* Itinerariaſne? *Bel.* Non, ſed urbanas. *Gom.* Vis cucullionem, an pallium? *Bel.* Sumus foras prodituri? *Mal.* Quidni? *Bel.* Adſer igitur lacernam.

Collo-

Colloquium XXVII.
DEAMBULATIO.

Eædem personæ.

PRodeamus jam tandem, ne amittamus è manibus deambulandi tempus. *Bel.* Duc nos, Christe, per vias tibi gratas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. O quam formosa aurora! vere rosea, & (ut Poetæ vocant) aurea! quam gaudeo me surrexisse! Exeamus urbem: nam ego hac tota hebdomade pedem porta non extuli. Sed quo ibimus primum? inde, qua? *Bel.* Ad arcem, an ad mœnia Carthusiana? *Mal.* An potius ad prata divi Jacobi? *Bel.* Minime illuc de mane; ad ferum potius. *Mal.* Ad Carthusianos igitur, per Franciscanos & Xistum, inde per portam Bruxellensem; tum redibimus per Carthusianos ad rem divinam. Ecce tibi Joannium. Sis salvus Joanni. *Jo.* Et vos plurimum. Quid isthuc est insolitum? tam bene mane surrexistis? *B.* Ego vero arctissimo somno eram consopitus. Sed Malvenda hic clamando & tundendo avellit me è lectulo. *Jo.* Recte fecit: nam totum te reficiet ac recreabit hæc deambulatio. Eamus ad pomœrium. O admirabilem & adorandum artificem tantæ pulcritudinis! Non immerito vocatur hoc opus mundus, quasi ornatus & elegans. *Mal.* Ne contente deambulemus, sed lente ac molliter. Confi-

cia-

ficiamus quæſo, in hac mœniali ambulatio-
ne duo aut tria ſpatia, ut otioſius & liberi-
tam decoram ſpeciem contemplemur. *Io* A-
tende : nullus eſt ſenſus, qui non egreg-
aliqua voluptate perfundatur. Oculi pri-
mum : Quæ varietas colorum ! Qui veſtitu-
terræ & arborum ! Qui tapetes ! Quæ pictu-
ræ comparari huic poſſunt ? Hæc ſunt natu-
ralia & vera, illa altera ficta & falſa. Non
injuria vates ille Hiſpanus, Majum appella-
vit pictorem mundi. Jam aures : Qui con-
centus avium, & potiſſimum luſciniæ ! Au-
ſculta eam è ſalice, à qua (ut Plinius inquit)
perfectæ Muſicæ ſcientiæ modulatus editu-
ſonus. Animadverte accurate, & adno-
tabis varietates omnium ſonorum. Nunc
non interquieſcit, ſed continuo ſpiritu trahi-
tur in longum æquabiliter, ſine mutatione;
nunc inflectitur ; jam minutius, & conciſius
canit ; nunc intorquet, & quaſi criſpat vo-
cem ; nunc extendit ; jam revocat : alias
longos concinit verſus ; alias breves ; inter-
dum breviſſimos. Quin etiam quaſi Muſicæ
ludos & ſcholas habent. Meditantur aliæ ju-
niores, verſuſque, quos imitentur, accipiunt.
Audit diſcipula intentione magna, (utinam
nos præceptores noſtros pari !) & reddit, vi-
cibuſque reticet *Intelligitur* emendata cor-
rectio, & in docente quædam reprehenſio.
Sed illas ducit natura recta, nos voluntas
prava. Adde his : Qui odor ſpirans undique,

ve ex pratis, ſive ex ſegetibus, ſive ex arbo-
bus, etiam ex ipſis agris ceſſantibus &
ualidis! Sapor: quicquid ori admoveas,
el ex ipſo aere, qualis primi & tenerrimi
ellis. *Mal.* Hoc puto eſſe quod à nonnul-
is audivi, apes conſueſſe mel ſuum colligere
enſe Majo ex cœleſti rore. *Io.* Ea fuit
ultorum opinio. Si aliquid vis dari tactui,
quid mollius aut ſalubrius hac aura ubique
pirante, quæ ſalutari ſpiritu per venas &
niverſum corpus ſeſe inſinuat? Venit mihi
in mentem nunc aliquot verſuum Virgilii de
ere; quos utique cantillabo, ſi me poteſtis
ferre voce mea non olorina, ſed anſerina: ta-
metſi hanc malo, ſi non alias cycnus canit
dulce, niſi fato ſuo proximus. *Bel.* Ego qui-
dem, ut pro me reſpondeam, vehementer
eos verſus aveo audire, qualicunque voce,
modo etiam exponas eos nobis. *Mal.* Nec
ego diſſentio. *Io.* Sunt deſumti ex intima
Philoſophia, ut alia vatis illius permulta
Mal. Quæramus ab Orbilio literatore, quem
habemus obvium. *Io.* Imo eſt homo admo-
dum obvius: ſalutemus modo, & ſinamus
abire hominem rabioſum, & plagoſum, in-
gentis ſupercilii, imbutum magis literis quam
eruditum, tametſi perſuaſit ſibi ſerio ſe
eſſe literatorum alpha. Cæterum diximus de
corpore: Quid porro? Animum & mentem
quantopere exhilarat, & excitat hujuſmodi
aurora? Nullum eſt tempus ad diſcendum

æque

æque idoneum, nullum ad percipiendum, continendumque quæ audias, quæque legas, nec aliud ad meditandum, & excogitandum, quocunque applicaris animum. Non immerito quidam dixit: *Aurora gratißima Muſis.* *Bel.* At ego jam exiſtimulor appetentia: redeamus domum jentatum. *Mal.* Quid tandem? *Bellinus.* Panem & butyrum: vel decerpemus folia aliquot bugloſſæ, & ſalviæ, quæ addamus butyro. *Malv.* Bibemus vinum? *Bel.* Minime vero, ſed cereviſiam: & quidem tenuiſſimam ex flava iſta Lovanienſi; vel aquam puram & limpidam, hauſtam è fonte Latino, aut Græco. *Mal.* Quem fontem Latinum vocas? Quem Græcum? *Bellin.* Illum, qui juxta portam eſt, Græcum ſolet nominare Vives; ulteriorem illum, Latinum: cauſas ipſas reddet tibi, cum illum convenies.

Colloquium XXVIII.

DILUCULUM.

Nephalius, Philypnus.

HOdie te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. *Ph.* Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maxime. *Neph.* Quid iſtud ænigmatis eſt? *Ph.* Noſti illud vetus proverbium; Non omnibus dormio. Nec te fugit ille Naſicæ jocus, cui cum, Ennium fami-

familiarem invisere volenti, ancilla jussu heri negasset esse domi; sensit Nasica, & discessit. Cæterum ubi vicissim Ennius Nasicæ domum ingressus rogaret puerum num esset intus, Nasica de conclavi clamavit, Non, inquens, sum domi. Cumque Ennius agnita voce dixisset, impudens! non te loquentem agnosco? Imo tu, inquit Nasica, impudentior, qui mihi ipsi fidem non habeas, cum ego nuper crediderim ancillæ tuæ. *Nephal.* Eras fortasse occupatior. *Ph.* Imo suaviter otiosus. *Neph.* Rursum ænigmate torques. *Ph.* Dicam igitur explanate, nec aliud dicam ficum quam ficum. *Neph.* Dic. *Ph.* Altum dormiebam. *N.* Quid ais? Atqui jam præterierat octava, cum sol hoc mense surgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem soli liberum est vel media nocte surgere, modo mihi liceat ad satietatem usque domire. *Neph.* Verum isthuc utrum casu accidit, an consuetudo est? *Ph.* Consuetudo prorsus. *Neph.* Atqui rei non bonæ consuetudo pessima est. *Ph.* Imo nullus est somnus suavior quam post exortum solem. *Neph.* Qua tandem hora soles lectum relinquere? *P.* Inter quartam & nonam. *Nep.* Satis amplum spatium; vix tot horis comuntur Reginæ. Sed unde venisti in istam consuetudinem? *Ph.* Quia solemus convivia, lusus, & jocos in multam proferre noctem; id dispendii matutino somno pensamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem

minem te perditius prodigum. *Ph.* Mihi parsimonia videtur magis quam profusio. Interim nec candelas absumo, nec vestes detero. *Ne.* Præpostera sane parsimonia, servare vitrum, perdas gemmas. Aliter sapuit ille Philosophus, qui rogatus quid esset preciosissimum, respondit, tempus. Porro, cum constet diluculum esse totius diei partem optimam, tu quod in re preciosissima preciosissimum est gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit, quod datur corpusculo? *Ne.* Imo detrahitur corpusculo, quod tum suavissime afficitur, maximeque vegetatur, cum tempestivo moderatoque somno reficitur, & matutina vigilia corroboratur. *Ph.* Sed dulce est dormire. *Ne.* Quid esse potest dulce nihil sentienti? *Ph.* Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiæ. *Neph.* Atqui isto nomine feliciores sunt qui dormiunt in sepulcris. Nam dormienti nonnunquam insomnia molesta sunt. *Ph.* Aiunt eo somno maxime saginari corpus. *Neph.* Ista glirium sagina est, non hominum. Recte saginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcina onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrum obesum malles an vegetum, & ad omnia munia habilem? *Ph.* Atqui non sum famulus. *Neph.* Mihi sat est, quod ministrum officiis aptum malles quam bene saginatum. *Ph.* Plane mal-

lem.

lem *Neph.* At Plato dixit, animum hominis hominem esse, corpus nihil aliud esse quam domicilium, aut instrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. *Ph.* Esto, si vis. *Neph.* Cum tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem malles & alacrem, cur animo paras ministrum ignavum & obesum! *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud dispendium accipe: ut animus longe præstat corpori; ita fateberis opes animi longe præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi bona, primas tenet sapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior quam diluculum; cum sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, discutitque nebulas è ventriculo exhalari consuetas, quæ mentis domicilium solent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi supputa, quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis, quas somno intempestivo perdis. *Ph.* Profecto multum, *Neph.* Expertus sum in studiis plus effici una hora matutina quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Neph.* Deinde illud reputa; si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profecto. *Neph.* Qui gemmas & aurum temere profundit, prodi-

gus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multo turpius prodigus est? *Ph.* Sic apparet, si rem recta ratione perpendamus. *Neph.* Jam illud expende quod scripsit Plato, nihil esse pulcrius, nihil amabilius sapientia; quæ si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret. *Ph.* Atqui illa cerni non potest. *Neph.* Fateor, corporeis oculis; verum cernitur oculis animi, qui pars est hominis potior. Et ubi amor incredibilis, ibi summa voluptas adsit oportet. *Ph.* Verisimile narras. *Nep.* I nunc, & somnum mortis imaginem cum hac voluptate commuta, si videtur. *Ph.* Verum interim pereunt nocturni lusus. *Neph.* Bene pereunt quæ pejora melioribus, inhonesta præclaris, vilissima pretiosissimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit: sol exoriens cum omne animantium genus, tum præcipue hominem ad vitæ munia revocat. Qui dormiunt inquit Paulus, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Proinde quid turpius, quam cum omnia animantia cum sole expergiscantur, quædam illum etiam nondum apparentem, sed adventantem cantu salutent; cum elephantus solem orientem adoret; hominem diu post solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare

probrare dormienti, Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditi dormiatis, sed ut rebus honestissimus invigiletis. Nemo lucernam accendit, ut dormiat, sed ut aliquid operis agat: & ad hanc lucernam omnium pulcerrimam, nihil aliud quam stertis? *Ph.* Belle declamas. *Neph.* Non belle, sed vere. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Hesiodeum; Sera in fundo parsimonia. *Ph.* Frequentissime. Nam in dolii medio vinum est optimum. *Nephal.* Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. *Ph.* Profecto sic est. *Neph.* At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vitæ. Annon igitur stulte faciunt qui adolescentiam nugis, matutinas horas somno perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Neph.* An est ulla possessio, quæ cum hominis vita sit conferenda? *Ph.* Ne universa quidem Persarum gaza. *Neph.* Annon vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipse vitam eripere. *Neph.* Verum pejores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorem. *Ph.* Fateor, si qui tales reperiantur. *Neph.* Reperiantur? Imo id faciunt omnes tui similes. *Ph.* Bona verba. *Neph.* Optima. Sic tuo cum animo reputa; nonne videtur rectissime dixisse Plinius, Vitam esse vigiliam, & hoc pluribus horis

hominem vivere, quo majorem temporis partem impenderit ſtudiis? Somnus enim mors quædam eſt. Unde ab inferis venire fingitur, & ab Homero mortis germanus dictus eſt. Itaque quos ſomnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos cenſentur, ſed tamen potius inter mortuos. *Ph.* Ita videtur omnino. *Neph.* Nunc mihi rationem ſubducito, quantam vitæ portionem ſibi recenſent, qui ſingulis diebus tres aut quatuor horas perdunt ſomno. *Ph.* Video ſummam immenſam. *Neph.* Nonne pro Deo haberes Alchymiſtam, qui poſſet decem annos vitæ humanæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adoleſcentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quidni habeam? *Neph.* Sed hoc tam divinum beneficium ipſe tibi præſtare potes. *Ph.* Qui ſic? *Neph.* Quia mane diei eſt adoleſcentia; uſque ad meridiem fervet juventus; mox virilis ætas; cui ſuccedit proſenecta veſpera; veſperam excipit occaſus, velut diei mors. Magnum autem vectigal parſimonia eſt, ſed nuſquam majus quam hic. Annon ingens lucrum ſibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam perdere deſiit? *Ph.* Vera prædicas. *Neph.* Proinde videtur admodū impudens eorum queremonia, qui naturam accuſant, quod hominis vitam tam anguſtis ſpatiis finierit, cum ipſi ex eo quod datum eſt, ſibi ſponte tantum amputent. Satis longa eſt cuique vita,

vita, ſi parce diſpenſetur. Nec mediocris profectus eſt, ſi quis ſuo quæque tempore gerat. A prandio vix ſeminomines ſumus, cum corpus cibis onuſtum aggravat mentem, nec tutum eſt ſpiritus ab officina ſtomachi, concoctionis officium peragentis, ad ſuperiora evocare: A cœna multo minus. At matutinis horis homo totus eſt homo, dum habile eſt ad omne miniſterium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla ſunt ac ſerena. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Neph.* Apud Homerum audit Agamemnon, opinor,

Turpe duci totam ſomno conſumere noctem.

Quanto turpius eſt, tantam diei partem ſomno perdere? *Ph.* Verum, ſed Duci. Ego non ſum dux exercitus. *Neph.* Si quid aliud tibi carius eſt, quam ipſe tibi, ne quid te moveat Homeri ſententia. Faber ærarius ob vile lucellum ſurgit ante lucem: & nos amor ſapientiæ non poteſt expergefacere, ut ſaltem ſolem, ad lucrum inæſtimabile evocantem, audiamus? Medici non fere dant pharmacum, niſi diluculo. Illi norunt horas aureas, ut ſubveniant corpori; nos eas non novimus, ut locupletemus ac ſanemus animum? Quod ſi hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Solomonem loquatur illa cœleſtis ſapientia: Qui mane, inquit, vigilaverint ad me, invenient me. Jam in myſticis Pſalmis, quanta mututini tempo-

ris commendatio! Mane Propheta extolli Domini misericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Deminum. Et apud Lucam Evangelistam, populus sanitatem ac doctrinam expetens, Domino, mane ad illum confluit. Quid suspiras, Philypne? *Phil.* Vix lacrymas teneo, cum subit quantam vitæ jacturam fecerim. *Neph.* Supervacaneum est ob ea discruciari, quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbe potius, quam ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones: sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. *Neph.* Phy! Clavus clavo pellitur; consuetudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere, quibus diu assueveris. *Neph.* Initio quidem, sed eam molestiam diversa consuetudo primum lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis molestiæ non oporteat pœnitere. *Ph.* Vereor ut succedat. *Neph.* Si septuagenarius esses, non retraherem te à consuetis: nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est, quod ista ætas non possit vincere, si modo adsit promtus animus? *Ph.* Equidem aggrediar, conaborque ut ex Philypno fiam Philologus.

Collo-

Colloquium XXIX.

SCRIPTIONIS REQUISITA.

Adamus, Puer, Petrus, Magister.

HEus puer! ubi est Magister? *Pu.* In illo conclavi. *Ad.* Quid agit? *Pu.* Docet quosdam. *Ad.* Significa illi, adstare hic pro foribus, qui & ipsi ab eo doceri cupiant. *Mag.* Qui pueri sunt isti? quid petunt? *Pu.* Te cupiunt conventum. *Ma.* Admitte eos recta. *Ad. & Pet.* Optamus tibi salutem, & omnia prospera. *Ma.* Et ego vicissim vobis felicem ingressum. Quid est? Quid vultis? *Ad.* Doceri abs te artem eleganter scribendi, si modo vacas, & si vis. *Mag.* Profecto apparet vos esse pueros honeste educatos, qui & sic loquamini, & tam modesto sitis vultu. Eritis compotes voti vestri. Ingredimini. Venitis huc armati? *Ad.* Minime vero, optime magister: vapularemus à nostris Pædagogis, si hac ætate arma ausi essemus attingere. *Mag.* Ego vero non loquor de armis ferreis, sed scriptoriis, quæ ad rem præsentem faciunt. Estisne instructi charta & calamario, & calamis? Antiquissimi homines solebant stylis scribere; quibus successerunt calami. Agareni arundinibus scribunt à dextra ad sinistram, sicut omnes pene cæteræ ad Orientem nationes. Græci contra, à sinistra ad dextram: atque sic Latini, Germani, cæteræque omnes in Europa nationes.

Scribimus pennis anserinis, aliqui gallinaceis. Vestræ istæ sunt egregie habiles; nam sunt caule amplo, & nitido, & firmo. Detrahite primum plumulas scalpello, & detruncate aliquid è cauda; tum eradite, si quam habent scabritiem; nam levigatæ fiunt aptiores. *Ad.* Nunquam ego gero, nisi deplumatas & nitidas: sed præceptor meus docuit me eas lenes facere saliva, & affricatione ad adversam tunicam, vel caligas. *Magister.* Præsens consilium. *Petrus.* Doce nos aptare pennas. *Magister.* Primum omnium rescindetis utrinque caput, ut fiat bisurcata: tum in superiore parte incisuram facite scalpello sensim ducto, quæ crena vocatur: hinc æquate duos illos pedunculos, seu mavultis nominare cruscula, ita tamen ut altius sit dextrum, in quod penna scribendo incumbit: id tamen discrimen vix perceptibile sit oportet. Pennam si firmius vis chartæ imprimere, tribus digitis teneto: sin celerius, duobus, pollice & indice, more Italico. Nam medius inhibet magis cursum, & moderatur, ne se immodice effundat, quam adjuvet. Annularis & auricularis incumbunt papyro. *Ad.* Profer atramentarium. *Pe.* Hem, elapsum est mihi venienti huc, & atramentum omne effusum. *Mag.* Puer, profer ampullam illam atramentariam: Ex ea effunde in hoc mortariolum plumbeum. *Al.* Sine periculo?

Mag.

Ma. Ita hauries liquidius & commodius. Nam in goſſipio, vel lino bombycino, quum pennam intingis, adhæret ſemper crenæ fibra aliqua, vel flocculus, in quo detrahendo ſit mora ſcriptioni; aut ſi non detrahas, lituras verius effingas quam literas. *Ad.* Ego ex ſodalium conſilio linteolum Mileſium indo, aut bombycinum leve ac tenue. *Mag.* Illud vero eſt ſatius: ſed multo præſtat ſolum atramentum infundere, mortariolo quidem fixo; nam quod circumgeſtandum eſt, omnino opus habet peniculo. Cæterum, habetis chartam? *Ad.* Hanc. *Mag.* Aſperam admodum, & quæ pennam remoretur, ne inoffenſe decurrat, quod eſt ſtudiis noxium. Nam dum luctaris cum ſcabritie chartæ, elabuntur multa quæ ſcribenda cogitaveras. Hoc genus chartæ duræ, ac ſcabræ, librariis relinquite. Sed nec illam grandem Auguſtam, ſive Imperialem, quotidiano uſui paraveritis. Acquirite vobis chartam epiſtolarem, tenuem & firmam, quam paſſim invenietis venalem in ſingulos codices nummis vigenis quaternis, plus, minus: dabitur vobis pro corollario philura una aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulam dicimus. *Ad.* Quæ eſt horum nominum ratio? Nam ſæpe dubitavi. *Mag.* Emporetica eſt nomen Græcum, ab involvendis mercibus dictum. Bibula dicitur, quod atramentum abſor-

beat. Atque ita non erit vobis opus scobe, aut fabulo, vel pulvere eraso de pariete. Quanquam omnium optimum est, cum per se literæ exsiccantur: eo enim modo fiunt diuturniores. Proderit tamen emporetica, ne sudore aut sordibus maculetis papyrum, etiam inter scribendum subtensa manu. Nunc capite exemplar. Id effingite, & redite huc à prandio, ut scripturam vestram emendem. *Ad.* Tentabimus. Heus Petre, mutua mihi dimidium chartæ folium, quod cras reddam. *Pet.* En tibi: sufficitne hoc frustum? *Ad.* Hui! non capit sex lineas, ex meis præsertim. *Pet.* Scribe in utraque facie, & duc lineas densiores: quid necesse habes tam magna interstitia relinquere? *Ad.* Egone? vix intervallum est ullum: Nam literæ quæ longos apices habent, aut pedes, sese utrinque attingunt, ut *b* & *p*. *Pet.* Enimvero penna & atramento hoc scribi nullo modo potest. *Ad.* Quid ita? *Pet.* Non cernis ut penna chartam atramento respergit? *Ad.* Atramentum meum adeo est crassum, ut limum esse credas: aspice amabo, ut hæret summa in crena, nec defluit. *Pet.* Quin igitur utrique incommodo medemur? *Ad.* Quomodo? *Pet.* Tu de cuspidibus pennæ rescinde scalpello, quoad atramentum commode colligat in literas: ego instillabo guttas aquæ aliquot, quo atramentum fiat liquidius. *Ad.* Commodius

modius hoc præstaret acetum; quod vi sua statim disrarat densum atramentum. *Pet.* Verum; sed periculum est, ne acrimonia sua chartam penetret. *Ad.* Nihil periculi: hæc charta firmiter continet atramentum ne diffluat. *Pet.* Extremæ oræ hujus chartæ inæquales sunt & asperæ, non admittunt scripturam. *Ad.* Demarginato chartam aliquantum forfice: aut citra eam asperitatem subsiste. *Pe.* Redeamus jam tandem ad præceptorem. Effinximus exemplar tuum quinquies aut sexies in eadem charta: nunc referimus ad te quod scripsimus, ut emendes. *Ma.* Recte facitis: ostendite. Posthac memineritis majorem intercapedinem relinquere, ut mihi sit spacium corrigendi. Hæ literæ sunt admodum inæquales, quod est in scribendo fœdum. Advertite, quanto sit majus *n* quam *m*. Literarum corpora omnia oportet esse æqualia. *Ad.* Quid quæso vocas corpora? *Mag.* Medium in literis, præter apiculos & pedunculos, si quos habent. Jam, quod literas has transformare tentaris in alias, erasis particulis, magis deturpasti scripturam: Satius fuisset, tenuem lituram inducere. Hoc inprimis moneo, ut quantum poteritis, erecto capite scribatis. Nam inflexo atque incumbente, defluunt humores ad frontem & oculos, unde morbi nascuntur multi, & videndi imbecillitas. Accipite nunc alterum exem-

plar,

plar, & me scribentem accurate observate, ut ductui literarum assuescatis. Hoc cras exprimetis, si Deus voluerit. *Ad. & Pet.* Interea optamus te bellissime valere.

Colloquium XXX.

EQUESTRIA.

Rabinus, Syrus.

PRofer ocreas: nam equitandum est. *S.* En adsunt. *R.* Probe equidem abs te curatæ! Totæ albent situ. Opinor nec extersas, nec unctas hoc anno, adeo rigent præ siccitate. Exterge subuvido panno, mox unge ad ignem diligenter, ac macera, donec mollescant. *S.* Curabitur. *R.* Ubi calcaria? *S.* Adsunt. *R.* Verum, sed obducta rubigine. Ubi frænum & ephippia? *S.* Sunt in promtu. *R.* Vide ne quid desit, aut ne quid ruptum, aut mox rumpendum; ne quid nobis sit in mora cum erimus in cursu. Propera ad sellarium, & hoc lorum cura sarciendum. Reversus inspice soleas, sive calceos equorum, num qui clavi desint, aut vacillent. Quam macilenti sunt equi, quamque strigosi! Quoties abstergas aut pectis illos in anno? *S.* Imo quotidie. *R.* Nimirum res ipsa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *S.* Minime. *R.* Negas tu quidem; sed aliud dicturi sint equi, si loqui liceat. Quanquam satis loquuntur ipsa macie.

S. Curo

S. Curo ſedulo. *R.* Cur igitur tu habitior equis? *S.* Quia non paſcor fœno. *R.* Hoc igitur reſtat. Adorna manticam celeriter. *S.* Fiet.

Colloquium XXXI.

TALIO.

Aulus, Phædrus.

DEum immortalem! quam ſevero vultu incedit noſter Phædrus, & ſubinde in cœlum ſuſpicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei, Phædre? *Phæd.* Quamobrem iſthuc interrogas, Aule? *Aul.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato, tanta eſt in vultu ſeveritas. *Phæd.* Non mirum, amice, modo confeſſus ſum peccata mea. *Aul.* Phy, jam deſino mirari: ſed dic age bona fide, confeſſus es omnia? *Phæd.* Omnia, quæ quidem in mentem veniebant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unicum hoc reticuiſti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi diſplicere. *Au.* Oportet eſſe peccatum ſuave. *Ph.* An peccatum ſit neſcio: ſed tamen, ſi vacat, audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta ſit impoſtura apud noſtros in his qui vendunt, aut locant equos? *Au.* Plus ſcio quam vellem, non ſemel ab illis deluſus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, cum ſatis prolixum, tum etiam accelerandum. Adeo quendam ex illis, quem dixiſſes ejus generis minime malum, & intercedebat mihi cum homine

homine etiam nonnihil amicitiæ. Narro, mihi rem esse seriam: opus esse præstrenuo equo: si unquam præbuisset se mihi bonum virum, nunc præstaret. Ille pollicetur sese sic mecum acturum, ut ageret cum fratre chariſſimo. *Au.* Fortassis & fratri impositurus. *Phæd.* Inducit in stabulum: jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat; ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expetitum esse: se eum maluisse servare ad ico singulari, quam ignotis addicere. Conventum est de pretio: numeratur pecunia præsens: conscendo. Mira alacritate gestiebat equus in egressu: dixisses feroculum esse, nam erat obesulus & pulchellus Ubi jam equitassem sesquihoram, sensi plane lassum, nec calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposturam ali, quos è specie judicares insignes, cæterum laboris impatientissimos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Aulus.* Quid hic consilii captabas, eques absque equo? *Phæd.* Id quod res dabat. Deflexi in proximum vicum: illic clam apud quendam mihi notũ deposui equum, & conduxi alterum: Profectus sum quo destinaram: reversus sum: reddo conductitium equum: reperio meum sophistam, ut erat, obesum & pulcre requietum: eo vectus

redeo

redeo ad impostorem; rogo ut in stabulo suo alat dies aliquot, donec repetiero. Percontatur quam commode me gesserit. Ego vero dejero per omnia sacra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris: volasse potius quam ambulasse; nec tam longo itinere unquam sensisse lassitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi persuasissem esse vera, tacitus secum cogitabat, equum illum alium esse quam hactenus suspicatus esset. Itaque priusquam abirem, rogabat num mihi venalis esset equus? Primo negabam: quod si inciderit iter denuo, non facile foret nanciscì similem. Attamen nihil esse mihi tam charum, quod non esset venale pretio largo, etiam si quis meipsum, inquam, cuperet emtum. *Aul.* Næ tu pulcre Cretensem agebas cum Cretensi! *Phæ.* Quid multis? Non dimittit me nisi pronunciata equi indicatura. Indicavi non paulo pluris quam emeram. Digressus ab homine, mox suborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulcre instructum atque edoctum. Is ingressus domum inclamat locatorem: ait sibi opus esse insigni equo, & laboris egregie patienti. Alter ostendit multos, & pessimum quemque maxime prædicat; solum illum, quem mihi vendiderat, quoniam existimabat vere talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico

rogat,

rogat, num & ille venalis eſſet: nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicaram. Locator primum obticeſcere, atque alios ambitioſe prædicare. Cum ille, cæteris utcunque probatis, ſemper ageret de uno illo, tandem locator apud ſe; Plane fefellit me judicium de illo equo, ſiquidem hic peregrinus agnovit ſtatim hunc inter omnes. Cum inſtaret ille, tandem hic, Venalis eſt, inquit, ſed pretio fortaſſis deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondeat: Indica. Indicavit aliquanto pluris quam indicaram ipſi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio: datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus, ne qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emtionis. Emtor jubet equo dari pabulum: ſe mox, ait, rediturum, & abducturum: dat etiam ſtabulario drachmam. Ego ſimulatque cognovi pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam è veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maxime ſeriam. Atqui modo, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum inquam, ſed præter exſpectationem objectum eſt negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille: Eliges ex omnibus quem voles, tuum habere non potes. Rogo

quam-

quamobrem? Quoniam venditus eſt, inquit. Ibi ego, ſimulata magna perturbatione, prohibeat, inquam, Deus quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiamſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille. Quid opus, inquit, his jurgiis? Indicaſti equum, ego vendidi? ſi numero pretium, nihil habes quod mecum agas: ſunt in hac urbe leges; ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu clamaſſem, aut equum exhiberet, aut emtorem; tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimaram viginti ſex. Ille æſtimarat triginta duobus. Cogitabat apud ſe, præſtat hoc lucri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti ſimilis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille rogat, ut boni conſulam, ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Habet equum nullius pretii, Exſpectat ut, qui artham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus eſt. *Au.* Interim nunquam tecum expoſtulavit? *Phed.* Qua fronte aut quo jure id faceret? Convenit quidem ſemel atque iterum, conqueſtus eſt de fide emtoris. Verum ego ultro expoſtulavi cum homine, dicens, illum eo malo dignum, qui præpropera vendi tione tali equo me ſpoliarit. Hoc eſt crimen tam bene collo-

catum,

catum, mea ſententia, ut non poſſim indicere animum confiteri. *Au.* Ego mihi fituam poſcerem, ſi quid tale deſignaſſem tantum abeſt, ut confeſſurus ſim. *Ph.* ex animo loquaris, neſcio: mihi tamen adis animum, quo magis libeat talibus facefucum.

Colloquium XXXII.

ITER.

Philippus, Miſippus, Miſoſpudus, Planetes, Puer, Ruſticus.

VUltiſne proficiſcamur animi gratia Boniam, quæ eſt ad Sequanam? *Miſip.* & *Mi* Nihil malumus, die præſertim ſereno, & ventis ſilenti; tum etiam in noſtro pædagogio feriato. *Phil.* Cur non eſt nobis oprarius? *Miſoſp.* Quia Pandulphus macfacturus eſt hodie ingenti prandio magiſtr omnes, in honorem laureæ ſuæ magiſtral *Plan.* Vah! quantum potabitur! *Miſoſ* Multo plus ſitietur. *Miſip.* Ego habeo aſtuconem. *Philip.* Et ego equum meritorium conductum de luſco impoſtore. *Miſoſp.* Eg & Planetes vehemur rheda: reliqui, ſi vicitur, vel pedeſtres ſequentur nos, vel vibrchiorum agent cymbam contra curſum amnis. *Pl.* Imo equis trahetur. *Miſ.* Ut ercordi; nam nobis pedeſtre iter magis placet *Ph.* Eja puer, fræna equum meum, & i

ſterne

ſterne. Quid (malum!) manno indis lupatum? Orna potius frænulo illo levi cum bullis. *Pu.* Hui! nec oream habet, nec aureas. *Phil.* Quid hoc rei? Si ſcirem quis fregiſſet, ego illi frangerem ------ *Miſo.* Quid tu nunc dices concitatus? *Ph.* Panem in cœna; pene dixeram brachium & crura. Accipe, unde poteris, commodato. *Pu.* Scilicet in mediis pædagogiis quæris tu vel equos, vel equorum ornamenta? *Ph.* Supple igitur quæ deſunt ex hoc fune. *Pu.* Erit indecorum. *Phil.* Abi, inſane: quis videbit extra urbem? *Ph.* Antilena eſt diſſuta. *Ph.* Sarcias ligula adſtricturia aliqua. *Plan.* Non habet poſtilenam. *Ph.* Nec opus eſt. *Pl.* Magnum equitem, & exercitatum! Delabetur ephippium ad collum, & effundet te equus ſupra caput. *Ph.* Quid ad me? Lutoſa eſt magis via, quam lapidoſa: inficiar cœno, non cruentabor. Sed ſi hæc omnia apparanda, non hinc diſcedemus ante veſperum: adduc equum qualicunque ornatu. *Pu.* Paratus eſt, conſcende. Ah! quid agis? Pedem dextrum ponis piorem in ſtapeda? *Ph.* Utrum ergo? *Pu.* Siniſtrum; & habenas ſiniſtra manu rege dextra virgulam, quæ erit pro calcaribus. *Ph.* Non indigeo; calcanei erunt mihi vice calcarium. *Pl.* Jubellium Taurcam videtis, aut, qui cum hoc eſt congreſſus, Aſellum. *Ph.* Apage hiſtorias in procinctu. Ubi reliqui? *Pl.* Ite; ego comitabor vos pedeſſer.

Miſo.

Miſoſp. Equum moleſtiſſimum, ſuccuſſatorem! oſſa mihi omnia contuderit priuſquam perueniamus in oppidulum. *Ph.* Quid (malum!) eſt ſtratum iſtud tuum? Clitella ecce ut puto. *Miſp.* Paulo minus. P. Quanti? quanti? *Miſp.* Nummis Turonenſibus quatuordecim. *Ph.* Equum ipſum cum ſuo vitio veſtiru tanti non emerim: nec videtur mihi equus vector, nec ephippiarius, ſed jumentum clitellarium, & jugale, aut dorſuale. Animadverte quæſo. Ut paſſim ceſpitat! Vide in chartam, aut latum culmum impingere. *Miſp.* Quid tu de eo dicis? Pullus eſt adhuc. Sed garrias quæ voles. Vides tu hunc equum? Is qualis qualis eſt me vehet, aut ego illum. *Pl.* Ungulam habet tenerrimam miſer. *Philip.* Quid admonuit te tam accurate unoculus, cum tibi eum inſternere. *Miſ.* Rogavit verbis amantibus, ne duo inſiderem⁹ equo, alter in ſtrato, alter ſuper clunes; &, ut in equili diligenter ei ſubſternerem. *Pl.* Nimirum eget miſellus, qui latera habet nudata carne. *Ph.* Quid agitis vos? Non aſcenditis in rhedam? *Plan.* Probe mones: Rhedarius petit nunc altero tanto plus quam quanti eramus pacti. *Pa.* Cum rhedariis eſt vobis res, & cum naviculatoribus? Facile conficietis omnia, & ex animi ſententia. Genus hominum eſt mite, manſuetum, come, urbanum, pium. *Ph.* Scilicet! Rhedarii ſunt fœx terræ, naviculatores fœx maris.

ate ille dimidium ejus quod plus poſcit.
. Quotam eſſe jam horam cenſetis? *Ph.* Ex
le conjicio eſſe ultra decimam. *Pu.* Appe-
jam meridies. *Ph.* Itane! Heus Miſippe!
amus: ſequatur qui poterit. Invenient nos
galeram purpureum: ea eſt taberna diver-
oria, ſita contra regiam Pyramidem, non
ocul à domo Curionis. *Miſip.* Qua egre-
iemur? *Ph.* Per portam Marcellinam, ad
extram ſimplici via & directa. *Miſo.* Imo
eneamus hanc ſemitam: via jucunda, & pla-
da. *Ph.* Minime vero: nihil commodius
tutius quam via regia: nam tranſvertis
itineribus amittemus comites; præſertim
uod tra es ille, niſi me fallit memoria, eſt
lde tinuoſus & ambagioſus. *Miſip.* Qui
nt iſti haſtati? Videntur milites ex iis
ercenariis. *Ph.* Quid agendum? *Miſip.*
evertamur, ne nos ſpolient. *Phil.* Pro-
diamur, nam facile evademus eos curſu
uorum per campos. *Miſo.* Quid ſi gerent
menta manuaria? *Phil.* Nihil tale cer-
, ſed ſolas fariſſas? *Miſip.* Accede pro-
s puer. *Pu.* Quid rei eſt? *Miſip.* Non tu
des illos Germanos? *Pu.* Quos? *Miſip.* Il-
huc venientes adverſum nos. *Pu.* Non
t Germani, ſed Pariſienſes ruſtici duo cum
baculis. *Miſ.* Profecto ita eſt: bene ſit tibi;
am mihi & vitam reddidiſti. Sed ubi
ſpudus & Planetes? *Pu.* Rhedarius ira-
quod non quantum poſtulaverit accipiat,

piat, duxit eos via salebrosa; equi, dum magna enituntur vi rotas in alto cœno hærentes extrahere, temonem, & helcia confregerunt; tum canthi revulsi sunt cum clavis, & ipse rotam sufflaminaverat imprudens excœcatus: nunc ea reficit stomachabundus, & convicians divis omnibus, vectores quoque diris devovens atrocissimis. *Philip.* Quæ capiti illius sint. *Pu.* Puto eos rheda relicta transituros in sarracum, quod sine onere habet iter Bononiam. Glaucus & Diomedes ingressi erant in scapham quandam, sed nautæ negant se hoc vento posse remis aut contis agere navigium: equos helciarios narrant omnes esse occupatos, nescio qua materia vehenda; ita nondum solverant oram. *Philip.* De naulo nihil novi? *Plan.* Nihil prorsus. *Philip.* Mirum est: sed conjicio quid futurum sit; non pervenient illi Bononiam ante serum diei. *Misp.* Quid tum? Sumemus diem crastinum totum ad reficiendum animum. Aspice ut fluviolus ille leniter labitur, aquæ plane crystallinæ inter scrupos aureos. Quam jucundum murmur! Audis luscinìolam & carduelem? Profecto territorium hoc Parisiense amœnissimum est. *Th.* Quod spectaculum potest esse huic par? Quam placido agmine fluit Sequana? Ut fertur navicula illa plenis sinubus, & secundo vento! Mirifice his omnibus redintegrantur animi. O pratum miro artificio vestitum!

tum ! *Miſoſp.* Nempe ab admirabili ar-
ifice. *Philip.* Quam ſuavem odorem eructat !
Miſip. Hac, hac, ad ſiniſtram flectito, ut vi-
es cœnum tenaciſſimum, in quo gradarius
ius ſtatim unguem amitteret. Quam con-
rarius hic campus ſuo vicino, obſitus ſitu,
ſqualidus, carioſus, horrens petris, & ſpinis
rmatus ! *Pu.* Non vides agrum eſſe rudera-
um ex villæ ruinis ? Et alioqui frumenta-
ius eſt. Hyberno pulvere, verno luto, ma-
na farra, Camille, metes. *Ph.* Quæſo can-
illa verſus aliquot, ut ſoles. *Miſoſp.* Placet.

Felix ille animi, diviſque ſimillimus ipſis,
Quem non mendaci reſpondens gloria fuco
Solicitat, non faſtoſi mala gaudia luxus :
Sed tacitos ſinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla ſilentia vitæ.

h. Verſus facetiſſimos, & graviſſimos ! Cu-
us, quæſo, ſunt ? *Miſip.* Non agnoſti ? *Th.*
Non. *Miſip.* Angeli Politiani. *Th.* Vetuſtos
redidi : & habent gratiam antiquitatis. Su-
picor nos decreaſſe. *Miſip.* Heus bone vir !
Qua iter ad Bononiam ? *Ruſt.* Aberraſtis :
vertite cantherios veſtros ad bivium illud,
t tenete viam quam radit flumen ; ea vos
on ſinet falli : recta eſt, & ſimplex uſque ad
etuſtam quercum ; inde ad manum hanc
os præcipitate. *Miſip.* Habemus gratiam.
Ruſt. Ducat vos Deus. *Miſip.* Mallem currere
tam ſic ab equo iſto concuti. *Phil.* Tanto
nabis avidius. *Miſip.* Imo non potero cœ-

nare

nare delassatus, & confractus toto corpore: citius quæram de lecto, quam de mensa. *Phil.* Sede conjunctis cruribus, non divaricatis: minus senties laborem. *Misip.* Hoc est fœminarum: & facerem, nisi metuerem derisus & sannas prætereuntium. *Tu.* Sic te parumper, Philippe, dum hic faber ferrarius calcearit asturconem tuum, cui excussa est solea dextri pedis. *Misip.* Quin potius moremur hic, ut clauso diversorio sub dio dormiamus. *Phil.* Quid tum? In aperto mundo an non id præstabilius quam in clauso? Gravius esset, quod incomes.

Colloquium XXXIII.

DIVERSORIA.

Bertulphus, Guilelmus.

CUr ita visum est plerisque biduum aut triduum commorari Lugduni? Ego semel ter ingressus non conquiesco, donec pervenero quo constitui. *Guilel.* Imo ego miror quemquam illinc avelli posse. *Bertul.* Quamobrem tandem? *Guil.* Quia illic locus est, unde non poterant avelli socii Ulyssis; illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur melius quam illic in pandocheo. *Bertulph.* Quid fit? *Guil.* Ad mensam semper adstabat aliqua mulier, quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ salutabat,

tabat, jubens nos hilares esse, & quod adponeretur boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac lingua adeo festivis, ut posset vel ipsum Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Ber.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuo, quia essent obeunda munia domestica, reliquique convivæ consalutandi, continenter adstabat puellula quædam ad omnes jocos instructa; hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Ber.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profecto lautus, ut ego mirer, illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, ne quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregre. *Ber.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ ridentes, lusitantes: ultro rogabant, si quid haberemus vestium sordidarum; lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? Nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo; quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantoque affectu dimittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Berthulphus.* Fortassis

isti mores decent Gallos ; mihi magis arident Germaniæ mores , utpote masculi. *Per.* Sed non ubique est eadem tractandi ratio. In pagis sæpe satis dura. Quid mihi contigerit aliquoties , narrabo ; unde , qualis sit pagana tractatio , cognoscere poteris. Advenientem nemo salutat , ne videatur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant , & indignum ingenua severitate. Ubi diu inclamaveris , tandem aliquis per fenestellam æstuarii (nam in his degunt fere usque ad solstitium æstivum) profert caput , non aliter quam è testa prospicit testudo. Is rogandus est , an liceat illic diversari. Si non tenuit , intelligis dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum , mora manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Interdum famulus commonstrat stabulum , atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora servant venturis , præsertim nobilibus. Si quid causeris , statim audis ; si non placet , quære aliud diversorium. Fœnum ægre ac perparce præbent , nec multo minoris vendunt , quam ipsam avenam. Ubi consultum est equo , totus commigras in hypocaustum , cum ocreis , sarcinis , luto : idem est unum omnibus commune. *G.* In lautioribus diversoriis designant cubicula , ubi sese exuant , extergant , calefaciant , aut quiescant

cant etiam, si libeat. *Ber.* Hic nihil tale. In hypocausto exuis ocreas, induis calceos, mutas, si voles, indusium, vestes pluvia madidas suspendis juxta fornacem, ipse te admoves, ut ficceris. Est & aqua parata, si libeat lavare manus, sed ita munda plerumque, ut tibi post alia quærenda sit aquâ, qua lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Ber.* Quod si tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quamobrem? *Ber.* Nihil apparant, nisi videant omnes; ut eadem opera ministretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium. *Ber.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocaustum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, sani, ægroti. *Gu.* Isthuc vere cœnobium est. *Ber.* Alius ibi pectit caput, alius abstergit sudorem, alius repurgat ocreas, aut perones, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac personarum non minor est confusio, quam olim in turri Babel. Quod si quem conspexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ se ferat: in hunc intenti sunt omnes defixis oculis, contemplantes, quasi novum aliquod animantis genus adductum sit ex Africa; adeo ut posteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu, conti-

nenter aſſpiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutetiæ, ac Venetiis nemo quidquam miratur. *Ber.* Nefas eſt interim tibi quidquam petere. Ubi jam multa eſt veſpera, nec ſperantur plures adventuri, prodit famulus ſenex barba cana, tonſo capite, vultu torvo, ſordido veſtitu. *Gu.* Tales oportebat Cardinalibus Romanis eſſe à poculis. *Ber.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat quot ſint in hypocauſto: quo plures adeſſe videt, hoc vehementius accenditur hypocauſtum, etiamſi alioqui ſol æſtu ſit moleſtus. Hoc apud illos præcipua pars eſt bonæ tractationis, ſi ſudore diffluant omnes. Si quis non aſſuetus vapori, aperiat rimam feneſtræ, ne præfocetur, protinus audit, Claude. Si reſpondeas, Non fero; audis, Quære igitur aliud diverſorium. *G.* Atqui mihi nihil videtur periculoſius, quam tam multos haurire eundem vaporem, maxime reſoluto corpore, atque hic capere cibum, & horas complures commorari. Jam enim omitto ructus alliatos, & halitus putres: multi ſunt, qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet ſuum contagium. Certe multi ſcabiem habent Hiſpanicam, ſive, ut quidam vocant, Gallicam, quum ſit omnium nationum communis. Ab his opinor non multo minus eſſe periculi, quam à leproſis.

Jam

Jam tu divina, quantum discriminis sit in pestilentia. *Ber.* Sunt viri fortes, ista rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes sunt. *Ber.* Quid facias? sic assueverunt: & constantis est animi non discedere ab instituto. *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos, quam thermæ publicæ: eæ nunc frigent ubique; scabies enim nova docuit nos abstinere. *Ber.* Sed audi cætera. Post redit ille barbatus Ganymedes, ac linteis insternit mensas, quot putat esse satis illi numero. Sed O Deum immortalem, quam non Milesiis! Cannabea diceres ex antennis detracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas, ut minimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt, ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem ac divitem; inter herum ac famulum. *Guil.* Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit tyrannis. *Ber.* Postquam accubuerunt omnes, rursum prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat sua sodalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, & cochleate ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum; aliquanto post panem: eum sibi quisque per otium repurgat, dum coquuntur pultes. Ita nonnunquam sedetur ferme horæ spatio. *Guil.* Nullus hospitum interim efflagitat cibum?

Berth. Nullus, cui nota ſit pagana conſuetudo. Tandem apponitur vinum, Deus bone, quam non fumoſum! Non aliud oportebat bibere ſophiſtas; tanta eſt ſubtilitas & acrimonia. Quod ſi quis hoſpes, etiam oblata privatim pecunia roget, ut aliunde paretur aliud vini genus, primum diſſimulant, ſed eo vultu, quaſi interfecturi: ſi urgeas, reſpondent; Hic diverſari ſunt tot Comites, & Marchiones, neque quiſquam queſtus eſt de vino meo: ſi non placet, quære tibi aliud diverſorium. Solos enim nobiles ſuæ gentis habent pro hominibus, & horum inſignia nuſquam non oſtentant. Jam igitur habent offam, quam objiciant latranti ſtomacho: mox magna pompa veniunt diſci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carnium, aut, ſi dies eſt piſculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus poſt aliquid carnium recoctarum, aut ſalſamentorum recalefactorum. Rurſus pultis aliquid; mox aliquid ſolidioris cibi; donec probe domito ſtomacho apponant carnes aſſas, aut piſces elixos, quos non poſſis omnino contemnere: ſed hic parci ſunt, & ſubito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum ſolent actores fabularum, qui ſcenis admiſcent choros; ita iſti alternis admiſcent offas ac pultes. Curant autem, ut extremus actus ſit optimus. *Gu.* Et

hoc

hoc eſt boni Poetæ. *Ber.* Porro piaculum ſit ſi qualis interim dicat, Tolle hunc diſcum, nemo veſcitur. Deſidendum eſt uſque ad præſcriptum ſpatium, quod illic clepſydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut pædocheus ipſe, veſtitu minimum à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis ſit? Mox adfertur vinum aliud generoſius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus ſolvat ille qui plurimum hauſerit vini, quam qui minimum. Quum nonnunquam ſint qui duplo plus abſumant in vino, quam ſolvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum quis ſit ibi ſtrepitus ac vocum tumultus, poſtquam omnes cœperunt incaleſcere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiſcent ſe frequenter utricularii, & ficti moriones: quo genere hominum, quum nullum ſit magis deteſtandum, tamen vix credas quantopere delectentur pagani: illi cantu, garritu, clamore, ſaltatione, pulſu, faciunt ut hypocauſtum videatur corruiturum, neque quiſquam alterum audiat loquentem. At interea videntur ſibi ſuaviter vivere: atque illic deſidendum eſt volenti nolenti uſque ad multam noctem. *Guil.* Nunc tandem abſolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Ber.* Faciam. Tandem ſublato caſeo qui vix illis placet, niſi pu-

tris ac vermibus ſcatens, prodit ille barbatus, adferens ſecum pinacium eſcarium, in quo creta pinxit aliquot circulos & ſemicirculos: id deponit in menſa, tacitus interim ac triſtis, Charontem quempiam diceres. Qui agnoſcunt picturam, deponunt pecuniam; deinde alius atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui depoſuerunt, ſupputat tacitus: ſi nihil deſit, annuit capite. *Gu.* Quid ſi quid ſuperſit? *Ber.* Fortaſſe redderet: & faciunt hoc non nunquam. *Gu.* Nemo reclamat iniquæ rationi? *Ber.* Nemo qui ſapit: Nam protinus audires; Quid tu es hominis? Nihilo plus ſolves quam alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Ber.* Quod ſi quis ex itinere laſſus, cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur exſpectare donec cæteri quoque eant cubitum. *Guil.* Videor mihi videre civitatem Platonicam. *Ber.* Tum ſuus cuique nidus oſtenditur, & vere nihil aliud quam cubiculum: tantum enim ibi lecti ſunt, & præterea nihil quo utaris, aut quod fureris. *Gu.* Illic mundities eſt? *Ber.* Eadem quæ in convivio: lintea forte lota ante menſes ſex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Ber.* Ad eandem diſciplinam tractantur, ad quam homines. *Guil.* Sed eſtne eadem tractatio quovis tempore? *Ber.* Interdum civilior eſt, in celebrioribus præſertim diverſoriis, inter-

interdum durior quam narravi : verum in genere talis est. *Gu.* Quid si ego tibi nunc narrem, quibus modis hospites tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant ; rursus in Hispania ; deinde in Anglia & Wallia ? *Ber.* Quæso te, ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præsentia non est otium. Nam nauta jussit, adessem ad horam tertiam, nisi vellem relinqui ; & habet farcinulam : alias dabitur opportunitas ad satietatem usque garriendi.

Colloquium XXXIV.

OPULENTIA SORDIDA.

Iacobus, Gilbertus.

UNde nobis tam exsuccus, quasi cum cicadis interea rore sis pastus ? Mihi nihil aliud quam syphar hominis esse videris. *Gil.* Apud inferos umbræ malva & porro saturantur : at ego decem vixi menses, ubi ne id quidem contigit. *Iac.* Ubinam, te quæso ? num abreptus in navem galeatam ? *Gil.* Nequaquam, sed Synodii. *Iac.* In urbe tam opulenta bulimia periclitatus es ? *Gil.* Maxime. *Iac.* Quid in causa ? An deerat pecunia ? *Gil.* Nec pecunia, nec amici. *Iac.* Quid igitur erat mali ? *Gil.* Mihi res erat cum hospite Antronio. *Iac.* Cum illo opulento ? *Gil.* Sed sordidissimo. *Iac.* Monstri simile narras. *Gil.* Minime : sed sic fiunt divites, qui è summa

emergunt inopia. *Iac.* Quid ita libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? *Gil.* Erat quod alligaret, & ſic tunc erat animus. *Iac.* Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? *Gil.* Dicam, quandoquidem actorum laborum ſolet eſſe jucunda commemoratio. *Iac.* Mihi certe futura eſt. *Gil.* Illud divinitus acceſſit incommodi cum illic agerem; totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quod illic neſcio quo pacto nunquam per ſeverat ultra diem octavum. *Iac.* Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? *Gil.* Sub eum diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem; ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem. *Iac.* Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento. *Gil* Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verum ne quid hic faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque fere noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis, non abſque fumo, ſed ſine flamma; non qui calefaceret, ſed qui præſtaret, ne vere dici poſſet ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. *Iac.* Illic hybernare durum erat. *Gil.* Imo multo durius æſtivare. *Iac.* Qui ſic? *Gil.* Quoniam ea domus tantum habeat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum eſſe, nec noctu ſomnum capere liceret. *Iac.*

Divitias

Divitias miseras! *Gil.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Iac.* Oportet illic ignavas esse fœminas. *Gil.* Latitant, nec inter viros versantur: Ita fit ut illic & fœminæ nihil aliud sint quam fœminæ, & viris desint ea ministeria, quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Iac.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gil.* Illi in hujusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat quam domi; nullâ non in re negotiabatur. Scis autem urbem eam esse præ cæteris Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandum existimavit, si dies abiisset sine linea: Antronius longe magis deplorabat, si dies præteriisset absque lucro. Quod quando evenisset, domi quærebat Mercurium. *Iac.* Quid faciebat? *Gil.* Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more: illinc hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Hic erat certum lucrum. *Iac.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gil.* Imo plus erat quam vappa. Nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo, ne quid periret, subinde fæces annorum decem miscebat; volvens ac revolvens omnia, quo mustum videretur: neque enim ille passus fuisset ullam fœcis micam perire. *Iacob.* At siqua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. *Gil.* Non errant medici. Nam in

ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atque alter calculo periret: nec horrebat ille funeſtam domum. *Iac.* Non? *Gilbert.* Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec aſſpernabatur quamvis exiguum lucellum. *Iacob.* Dicis furtum. *Gil.* Lucrum vocant negociatores. *Iacob.* Quid interea bibebat Antronius? *Gilb.* Idem ferme nectar. *Iacob.* Non ſenſit malum? *Gilb.* Durus erat, qui vel fœnum eſſe poſſet, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil exiſtimabat certius. *Iac.* Quid ita? *Gil.* Si ſupputes uxorem, filios, filiam, generum, operas, & famulas, alebat domi fere corpora triginta tria. Jam quo vinum erat dilutius, hoc & parcius bibebatur, & ferius exhauriebatur. Hic mihi ſubducito; in ſingulos dies addita aquæ ſitula, quam non pœnitendam ſummam conficiat in annum! *Iac.* O ſordes! *Gilb.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Iac.* Quo pacto? *Gil.* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluiſſet emere. Hic præſens ſtatim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. *Iac.* Qua tandem? *Gilb.* Eſt argillæ genus frumento non diſſimile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis, ea argilla turbidis, bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiſcebat. *Iac.* Eſt iſthuc medicari? *Gil.*

Gil. Certe tritici vitium minus ſentiebatur. An hoc quoque lucrum putas aſſpernandum? Adde jam aliud ſtratagema: Domi panem ſubigebat, nec id crebrius etiam æſtate quam bis in menſe. *Iac.* Iſthuc eſt lapides apponere, non panes. *Gilb.* Aut ſi quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Iac.* Quodnam? *Gilb.* Fragmenta panis immerſa cyathis vino macerabat. *Iac.* *Similes* habebant *labra lactucas*. Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gil.* Primum narrabo primatum ejus familiæ apparatum; quo facilius divines quomodo tractentur operæ. *Iac.* Audire cupio. *Gil.* De jentando nulla erat illic mentio. Prandium differebatur in horam à meridie primam. *Iac.* Quamobrem? *Gil.* Exſpectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. *Iac.* At tu ſolebas eſſe inediæ impatientior. *Gil.* Eoque ſubinde clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclavi, (Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodos? Commode reſpondit, Brevi adfuturum Antronium. Cum nihil viderem apparari, & latraret ſtomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excuſabat horam, aut aliud ſimile. Cum non ferrem ſtomachi latratum, rurſus interpellabam occupatum: Quid futurum eſt, inquam? eritne morien-

moriendum ſame? Ubi jam Orthrogonus conſumſiſſet omnem tergiverſationem, abiit ad famulos, juſſitque adornari menſam. Tandem, cum nec rediret Antronius, nec quidquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis deſcendebat ad uxorem, & ſocrum, & liberos, clamitans, ut apparerent cœnam. *Iacob.* Nunc ſaltem exſpecto cœnam. *Gilb.* Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum diſſimilis Vulcano; inſternit menſam linteo. Ea prima cœnæ ſpes. Tandem poſt longam vociferationem adferuntur phialæ vitreæ, cum aqua ſane limpida. *Iac.* Altera cœnæ ſpes. *Gilbert.* Ne propera, inquam. Rurſus poſt atroces clamores adfertur phiala, illius nectaris fæculenti plena. *Iacob.* O factum bene! *Gil.* Sed ſine pane. Nihil adhuc periculi: nemo famelicus bibat lubens tale vinum. Clamatum eſt iterum uſque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille quem vix urſus dentibus frangeret. *Iac.* Certe jam vitæ conſultum eſt. *Gilb.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc fere proœmio inauſpicatiſſimo, ut diceret, ſibi dolere ſtomachum. *Iac.* Quid hic mali auſpicii? *Gilb.* Quia tunc nihil erat quod ederetur: Quid enim exſpectes, hoſpite male affecto? *Iac.* Dolebat revera? *Gil.* Adeo ut ſolus devoraturus fuerit tres capos, ſi quis dediſſet gratis.

gratis. *Iac.* Exſpecto convivium. *Gil.* Primum ipſi apponebatur patina cum farina fabacea, quod obſonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Ajebat ſe hoc uti remedio adverſus omne morbi genus. *Iacob.* Quot eratis convivæ? *Gilb.* Interdum octo aut novem, inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filiusfamilias natu major. *Iac.* Quid illi apponebatur? *Gil.* An non ſatis eſt frugi hominibus quod Melchiſedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? *Iac.* Nihil igitur obſonii? *Gil.* Erat nonnihil. *Iac.* Quodnam? *Gil.* Memini nos fuiſſe in menſa convivas numero novem; quum in patina non numerarem niſi ſeptem folia lactucæ aceto innatantia, ſed abſque oleo. *Iacob.* Solus igitur ille devorabat ſuas fabas? *Gil.* Vix ſemiobolo emerat: nec tamen vetabat, ſi quis proxime aſſidens vellet guſtare; ſed inciyile videbatur languido ſuum eripere cibum. *Iac.* Secabantur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? *Gil.* Non, ſed lactucis à primoribus abſumtis, reliqui panem immergebant aceto. *Iac.* Quid autem poſt ſeptem folia? *Gil.* Quid niſi caſeus conviviorum clauſula? *Iac.* Hiccine erat apparatus perpetuus? *Gil.* Propemodum; niſi quod interdum, ſi eo die Mercurium fuiſſet expertus propitium, erat paulo profuſior. *Iac.* Quid tum? *Gil.* Jubebat emi tres uvas recentes

uno

uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Iac.* Quidni? *Gil.* Id eo duntaxat tempore, quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. *Iac.* Proinde extra autumnum nihil profundebat? *Gil.* Profundebat. Sunt illic naviculatores, qui concharum minutum genus hauriunt, potiſſimum è latrinis: hi clamore certo ſignificant quid habeant venale. Ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illic bagathinum appellant. Tum vero dixiſſes, in ea familia eſſe nuptias: nam igni erat opus, licet celerrime percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. *Iac.* Bella mehercle bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carnium, aut piſcium? *Gil.* Tandem victus meis clamoribus cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi ferme erant miſſus. *Iac.* Iſthuc vero lubens audiero. *Gil.* Primo loco dabatur juſculum, quod illi neſcio quam ob cauſam appellant Miniſtram. *Iac.* Lautum opinor. *Gil.* His conditum aromatibus. Admovetur igni cacabus aqua plenus: in eum conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, qui jam in ſaxum induruit. Nam ad defringendam aliquid, bona ſecuri opus eſt. Cum ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam ne poſſit mera dici aqua. Hoc juſculo præparant ſtomachum. *Iac.* Suibus dignum. *Gil.* Deinde apponitur paululum carnium de

ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. *Iacobus.* Fœtet igitur. *Gilbert.* Maxime: ſed adhibetur remedium. *Iacobus.* Quodnam? *Gilbertus.* Dicam. ſed vereor ne imitaturo. *Iac.* Scilicet! *Gil.* Miſcent ovum aquæ calefactæ: eo jure perfundunt carnem; ita magis falluntur oculi quam nares: nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit eſum piſcium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum convivæ ſint ſeptem aut octo. *Iac.* Præterea nihil? *Gilbert.* Nihil niſi caſeus ille ſaxeus. *Iac.* Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exilis apparatus tot ſufficere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? *Gil.* Imo ne ſis inſciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Iac.* Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. *Gil.* Iſthuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi prius ordinem convivii depinxero. *Iac.* Pinge igitur. *Gil.* Antronius obtinebat primum locum, niſi quod ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono adſibebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum, de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quod in procerum diſcis natabant fragmenta bubalini caſei. Cæterum ex phialis vini aquæque ferme quatuor,

tuor, vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat appoſitum, præter tres, ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilire ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ. *Iac.* Quid igitur edebant reliqui? *Gil.* Panem illum argillaceum macerabant vino ſrcis vetuſtiſſimæ. *Iac.* Tale convivium oportuit eſſe perbreve. *Gil.* Frequenter hora prolixius. *Iac.* Qui potuit. *Gil.* Sublatis, ut dixi, mox quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum ne quiſquam ullo cultello eſcario quidquam abraderet. Manebat illa præclara fœx, & ſuus cujuſque panis. Atque inter hæc bellaria tuto miſcebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum ſenatus. *Iacobus.* Quid interim operæ. *Gilber.* Nihil habebant nobiſcum commune: ſuis horis ſibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix ſemihoram impendebant toto die. *Iacobus.* Verum apparatus cujuſmodi? *Gil.* Iſthuc tuum eſt divinare. *Iac.* At nonnullis vix ſufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, ſeſquihora in prandium, duæ horæ in cœnam: ac niſi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piſcibus, deſerunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gilbert.* Suus cuique genti mos eſt. Itali minimum impendant gulæ; pecuniam malunt

malunt quam voluptatem : & sobrii sunt natura quoque, non solum instituto. *Iacobus.* Nunc profecto non miror te nobis rediisse tam exilem, sed omnino vivum rediisse demiror, præsertim, cum antea capis, perdicibus, turturibus, & phasianis adsueviſſes. *Gil.* Plane perieram nisi repertum fuisset remedium. *Iac.* Male res agitur, ubi tot remediis est opus. *Gil.* Effeceram, ut mihi jam langueſcenti in singula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Iac.* Nunc incipias vivere. *Gilb.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, ne multum impenderetur, cujusmodi sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jentaculum. Nec emto dabant cibum, ne quid esset impendii. Itaque macie enecti ac semivivi coquebatur ala aut ples : jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem semel atque iterum ebibebant mulieres, subinde nova infusa aqua. Itaque ples ad me veniebat pumice siccior, & quovis putri ligno insipidior. Jus nihil erat nisi mera aqua. *Iac.* Et tamen audio illic avium genus & copioſiſſimum esse, & elegans, & utile. *Gil.* Est prorsus ; sed illis carior est pecunia. *Iac.* Satis dediſti pœnarum, etiamsi Romanum Pontificem occidiſſes, aut si minxiſſes ad sepulcrum divi Petri. *G.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaq; hebdomada quinq; dies, quibus veſci illic solent carnibus ; diem Solis, Lunæ, Martis,

tis, Mercurii, Jovis: reliqui duo, Veneris, & Saturni piſculenti ſunt. *Iac.* Nimirum. *Gil.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis fingebant ſe oblitas emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid ſupereſſet. *Iac.* Næ, iſte Antronius ſuperat etiam Euclionem Plautinum. Sed piſcariis diebus quo remedio conſulebas vitæ? *Gil.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in ſingulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hic quoque fœminæ pro recentibus care emtis, ſuponebant ſemiputria; ut mecum præclare crederem actum, ſi ex tribus unum eſſet quod edi poſſet. Tandem & utrem vini purioris mea pecunia emeram: cæterum mulieres effracta ſera, intra paucos dies exſorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Iac.* Itane nullus erat illic quem tui miſereſceret? *Gilbert.* Miſereſceret? Imo videbar illis gluto quiſpiam & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque ſubinde me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæque conſulerem incolumitati: & aliquot noſtrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliaſſet aut mortem, aut morbum graviſſimum. Cum is me videret deliciis quibuſdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolæ, ſulcire corpuſculum, & aſſiduis laboribus, & inedia, & jam

etiam morbo fractum, ſubornat medicum mihi amicum & familiarem, ut perſuadeat victus moderationem. Egit hoc medicus diligenter: moxque ſenſi ſubornatum, nec reſpondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mi vir egregie, ſerio iſthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur ſuades ut faciam? A cœnis, inquit, in totum abſtine, & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Riſi præclarum conſilium. Si me cupis extinctum, huic corpuſculo & raro & exili, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, vel ſemel à cœna abſtinere mors eſſet: id toties ipſa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum cenſes, ſi ſic pranſus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? Quaſi non præſtaret puram aquam bibere, quam fæculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui juſſerit Orthrogonus. Subriſit medicus, ac mitigavit conſilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctiſſime, quod in totum arceam te à cœnis: licebit guſtare ovum, & ſemel bibere; ſic enim ipſe vivo. In cœnam coquitur ovum: inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio: mox hauſto ſemicyatho vini ſtudeo in multam noctem. *Iac.* Num iſthæc vera prædicabat medicus? *G.* Veriſſima. Nam ipſe forte per viam ambulans, redibam à ſacro, & comes admonuerat, illic habitare

habitare medicum. Libuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulsavi fores; apertæ sunt: ascendi; offendo medicum cum filio, & eodem famulo prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. *Iac.* Oportuit esse exsangues homines. *Gil.* Imo ambo erant pulcre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. *Iacob.* Vix credibile est. *Gil.* At ego compertissima narro. Nec ille solus ad istum vivit modum, sed complures alii, & imaginibus clari, & re lauta. Polyphagia & polypotia, crede mihi, consuetudinis res est, non naturæ. Si quis paulatim adsuescat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum absumsit. *Iac.* Deum immortalem! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis & Polonis? *Gil.* Plurimum haud dubie, & quidem non sine gravi tum valetudinis, tum ingenii detrimento. *Iacob.* Sed quid obstabat, quo minus tibi sufficeret ille victus? *Gilbertus.* Quia diversis adsueveram; & serum jam erat mutare consuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recens nata: vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vapida: dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. *Iac.* Adeone sordidum esse Antronium in tantis opibus?

Gil.

Gil. Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus, quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissime. *Iac.* Sed juvenes illi, quibus hæc parantur, num eadem utebantur parsimonia? *Gilb.* Utebantur, sed domi duntaxat; foris ligariebant, scortabantur, ludebant aleam: quumque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum una nocte sexaginta ducatos perdebant alea. *Iac.* Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Verum è tantis periculis incolumis, quo nunc te confers? *Gil.* Ad vetustissimum Gallorum contubernium, sarturus quod illic dispendii factum est.

Colloquium XXXV.

VALETUDO PROSPERA.

Georgius, Levinus.

VAlesne? *L.* Contemplare vultum. *G.* Quin potius lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo quid valeas; nam facies ipsa loquitur te belle valere: sed quomodo tibi placeas. *L.* Corpus quidem belle habet, sed animo male est. *G.* At non valet, qui isthac parte laborat. *L.* Sic res habent meæ: Corpus valet, sed ægrotat crumena. *G.* Facile isti morbo medebitur mater. Ut valuisti usque? *L.* Varie; ut sunt res mortalium

talium. *G.* Satin' recte vales? Salvane res? Satin' salvæ res? Fuistine semper prospera valetudine? *L.* Prosperrima, gratia Deo. Ego Dei beneficio perpetuo optime valui. Semper prospera valetudine sum usus. Hactenus bona valetudine fui; fausta, incolumi, felici, prospera, secunda, integra, basilica, athletica, pancratica valetudine. *G.* Faxit Deus, ut isthuc sit perpetuum ac proprium, Lætus isthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Est isthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem istum ex te audire supra modum gaudeo. Isthuc haud invitus audio. Oppido lætor isthuc audire ex te. Ut idem semper facias, opto. Ut ad istum modum quam diutissime valeas, opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Gratia Deo. Gratiam habeo Deo. *L.* Equidem pulcre valeo, si tu vales. *G.* Nihil interim molestiæ fuit? *L.* Nihil, nisi quod vestra consuetudine frui non licuit. *G.* Quo pacto vales? *L.* Recte, pulcre, belle, perbelle, bellissime, perpulcre, feliciter, commode, minime male. Valeo ut volo potius quam ut mereor; basilice, pancratice, athletice. *G.* Est igitur ut Deo agas gratias.

Collo-

Colloquium XXXVI.

VALETUDO ADVERSA.

Eædem perſonæ.

REctene vales? *L.* Vellem quidem. Non admodum ex ſententia. Equidem utcunque valeo. Sic ſatis. Valeo ut poſſum, quando ut volo non licet. Ut ſoleo. Ita ut Deo viſum eſt. Non optime ſane. Sic, ut antehac pejus nunquam. Valeo ut ſolitus ſum. Valeo ut ſolent, quibus cum medicis res eſt. *G.* Ut vales? *L.* Secus quam vellem. *G.* Qua valetudine es? *L.* Haud ſane commoda, perquam incommoda, infelici, parum proſpera, parum ſecunda, mala, adverſa, infauſta, imbecilli, dubia, mediocri, vix mediocri, longe alia quam vellem, tolerabili, qualem optem hoſtibus meis. *G.* Rem mihi ſane quam acerbam narras. Prohibeat Deus. Avertat Deus. Bona verba. Hic cupiam te vanum eſſe. Bono ſis animo oportet. Forti, infractoque ſis animo. Multum juvat animus in re mala bonus. Fulciendus eſt animus ſpe fortunæ ſecundioris. Quid morbi eſt? Quod mali genus eſt? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? *L.* Neſcio, & hoc laboro periculoſius. *G.* Verum. Nam ad ſanitatem gradus eſt noviſſe morbum. Nulloſne conſuluiſti medicos? *L.* Et quidem permultos. *G.* Quid reſpondent?

L. Id quod advocati Demiphoni apud Comicum; alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. *G.* Quam pridem habet te hoc mali? Diu est quod teneris hoc morbo? Quantum temporis est quod te malum hoc corripuit? *L.* Dies plus minus viginti. Ferme mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur ex quo ægrotare cœpi G. Adnitendum censeo ne morbus fiat familiaris. *L.* Jam nimium adsuevit. *G.* Num est hydrops? *L.* Negant. *G.* Num dysenteria? *L.* Non arbitror. *G.* Num febris? *L.* Opinor febris esse speciem, sed novam; ut nunc novi subinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. *G.* At plus satis erat veterum. *L.* Ita visum est naturæ nimium novercæ. *G.* Imo nostris moribus nimium corruptis, quibus Dei iram in nos provocamus: gula, intemperantia, libidine, aliisque innumeris peccatis Sed quoto die recurrit dolor? *L.* Quoto die quæris? Imo quotidie, sæpius quam Euripus. *G.* Papæ! malum abominandum! Unde contraxisti morbum? Unde suspicaris hoc esse collectum mali? *L.* Ex inedia. *G.* At non solebas usque adeo superstitiosus esse, ut jejunio te macerares. *L.* Non erat religio, sed inopia. *G.* Quænam? *L.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum suspicor. E

vino

rino plus satis diluto. E crudis malis contracta est stomachi cruditas. *G.* Vide ne ex immodico, aut intempestivo studio consiliaris hoc mali, aut ex potatione largiore. Quin accersis medicum? *L.* Timeo ne citius morbum augeat quam adimat. Metuo ne pro remedio det venenum. *G.* Deligendus est igitur cui tuto fidas. *L.* Si moriendum est, malo semel mori, quam tot pharmacis excarnificatus. *G.* Fac igitur ut ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini, precor ut sit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cucullà Dominicali aut Franciscana revaluerunt. *L.* Idem eveniisset, si cerdonis pallio tecti fuissent. *G.* Alii morbo correpti nuncupant votum alicui divo. *L.* At ego cum divis non paciscor. *G.* Proinde tu à Christo, cui fidis, pete sanitatis beneficium. *L.* Recte mones: At ego, an beneficium mihi sit, nescio. *G.* An non beneficium est liberari à morbo? *L.* Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut quid scit optimum esse mihi largiatur. *G.* Sume quod alvum deciat. *L.* Jam sua sponte cita est. *G.* Cienda est alvus. Movenda est alvus. *L.* Imo stenda potius. Nam plus satis profluit.

Colloquium XXXVII.

FRUSTRATIO SPEI.

Eædem perſonæ.

FVitne tibi hoc iter fauſtum & commodum? *L.* Sic ſatis; niſi quod nihil uſquam tutum eſt à latronibus. *G.* Hic eſt belli ludus. *L.* Eſt, ſed ſceleratiſſimus. *G.* Pedes advenis, an eques? *L.* Partim pedeſtri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *G.* Quo in ſtatu ſunt res Gallicæ? *L.* Sane turbulento. Magnæ bellorum minæ ſunt. Quid mali allaturi ſint hoſtibus, neſcio: certe Galli jam ipſi non dicendis malis affliguntur. *G.* Iſta publica Deo curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in ſtatu ſunt? *L.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *G.* Quo pacto res ſe habent tuæ? Num ex voto? *L.* Imo ſupra votum, ſupra meritum, ſupra ſpem. *G.* Satin' ex ſententia? Satin' ſalva omnia? Satiſne proſpera omnia? *L.* Non ſane omnia. *G.* Non ceptiſti igitur, quod captabas? Non contigit præda, quam venabaris? *L.* Venabar equidem, ſed irata Delia. *G.* Nihil reliquum eſt ſpei? *L.* Spei permultum, ſed rei nihil. *G.* Epiſcopus nihil oſtendit ſpei? *L.* Tota plauſtra, totaſque ſpei naves; ſed præterea nihil. *G.* Nihil adhuc miſit? *L.* Promiſit quidem largiter, at ne teruncium quidem miſit. *G.* Ergo ſpe alendus eſt animus. *L.* Sed

hac

hac non saginatur venter. Qui spe aluntur, pendent, non vivunt, *G.* Tamen hoc eras ad iter expeditior, quod nihil esset oneris in marsupio. *L.* Fateor, atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora adversus latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *G.* Nihilne tibi ademtum est in via? *L.* Mihine? Quæso, quid eripias nudo? Aliis citius periculum erat à me. Licuit mihi vacuo viatori per totum iter canere & esurire. Numquid vis? *G.* Quo nunc hinc abis? *L.* Recta domum, salutaturus penates jam diu non visos. *G.* Precor ut illic offendas omnia læta. *L.* Utinam ita velit Deus! Nihil interim exstitit novi domi nostræ? *G.* Nihil, nisi quod reperies auctam familiam. *L.* Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro hoc nuncio polliceor Evangelium. *G.* Quodnam? *L.* En accipe. *G.* Tibi serva tuum Evangelium. Mihi saxorum satis est domi. *L.* Ne sperne munusculum. Aetites est, qui gravidis admotus in nixu, maturat partum. *G.* Quid ais? Est mihi sane gratissimum. Dispiciam, unde possim hoc donum pensare. *L.* Abunde pensatum puta, si boni consulueris. *G.* Imo nihil accidere potuit magis in tempore. Nam uxor mea jampridem fert uterum. *L.* Illud igitur abs te stipulabor, ut si masculum ediderit, me susceptorem adsciscas. *G.* Polliceor, ac tuum

indetur puero nomen. *L.* Quod utrisque bene vertat. *G.* Imo nobis omnibus.

Colloquium XXXVIII.

REDUX.

Claudius, Balbus.

GRatulor tibi reduci, Balbe. *B.* Et ego tibi superstiti, Claudi. *C.* Gratulor tibi in patriam reverso. *B.* Imo gratulare magis e Gallia profugo. *C.* Quid ita? *B.* Quia illic bellis fervent omnia. *C.* Quid Musis cum Marte? *B.* Atqui illic ne Musis quidem parcitur. *C.* Tu igitur feliciter elapsus es. *B.* At non sine periculo. *C.* Totus alius nobis rediisti. *B.* Qui sic? *C.* Vestis indicat te mutatum ex Germano in Gallum. *B.* Hanc metamorphosin malim, quam in gallinam. Sed, ut cuculla non facit Monachum, ita nec vestis Gallum. *C.* Jamne calles Gallice? *B.* Sic satis. *C.* Quo pacto didicisti? *B.* A magistris haudquaquam mutis. *C.* Quibus? *B.* A mulierculis quovis turture loquacioribus. *C.* In tali ludo facile discimus loqui. Sonasne probe sermonem Gallicum? *B.* Imo & Latinum sono Gallice. *C.* Nunquam igitur scribes bona carmina. Quid? estne Lutetia immunis à pestilentia? *B.* Non est, sed perpetua non est: aliquando remittit sese, mox recrudescit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit sese. *C.* Non sat erat malorum, ubi bellum est? *B.* Erat, nisi secus

esset

esset visum Deo. *C.* Annonæ caritatem isthic esse oportet. *P.* Imo penuriam. Omnium rerum illic inopia est, præterquam sceleratorum militum. Bonorum virorum est illic mira vilitas. *C.* Non jam te remorabor diutius. Alias latius nugabimur, cum erit utrique commodum. Nunc alio me vocant negotiola quædam.

Colloquium XXIX.

EMTIO ET VENDITIO.

Augustinus, Christianus.

QUanti istum agrum in singulos annos locas? *C.* Vigenis libris Francicis. *A.* Hui, nimio locas. *C.* Imo locavi olim multo pluris. *A.* At ego tanti non conducam, *C.* Si conduxeris minoris, peream. *A.* Imo jam vicinus tuus Curemes agrum obtulit, ac rogat. *C.* Quanti? *A.* Tantidem quantum tu petis; at multo meliorem. *C.* Mentiris. *A.* Facio, ut solent qui licentur. Tu ipse tanti possides. *C.* Quid liceris, quum nihil sis emturus? *A.* Quanticunq; addixeris, solvam optima fide.

SECUNDUM EXEMPLUM.

Augustinus, Syra.

LUcium istum, Syra, quanti vendis? *S.* Decem obolis. *A.* Nimio, turpissima. *S.* Imo minimo: nemo tibi vendet minoris. Emoriar, si non tanti mihi constat, aut certe

non multo minoris. *A.* Mentiris, improba, quoniam duplo vis vendere, aut triplo. *S.* Et centuplo, si queam: sed fatuos non invenio. *A.* Quid si liciter teipsam? Quanti æstimas te? *S.* Ut lubet. *A.* Quanti te liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti taxas? Quanti teipsam inscribis? *S.* Decem scutatis. *A.* Hui, tanti? *S.* Eho, an tu minoris me æstimas? Ego olim non semel pluris sum conducta in famulitium annuum. *A.* Credo, at nunc non paulo minoris æstimo te quam piscem. *S.* Abi in malam rem ganeo; tantidem te æstimo, quanti tu me. *A.* Qui te teruncio emerit, nimio emerit. *S.* Aut pluris emar, aut non vendar. *A.* Si magno venire cupis, larva tibi opus est; nam rugæ istæ non sinunt ut carius vendaris. *S.* Ei, qui tanti me nolit, non sum venalis. *A.* Ego ne culmo quidem te emero. *S.* Constiti pluris.

TERTIUM EXEMPLUM.

Augustinus, Christianus.

A Uctioni hodiernæ interfui. *C.* Ain' tu? *A.* Licitatus sum vectigalia. *C.* Quanti tandem? *A.* Decem millibus. *C.* Hui! tanti? *A.* Ne mireris; erant, qui multo plus licitarentur, pauci, qui minoris. *C.* Cui tandem addicta sunt vectigalia? *A.* Chremeti uxoris tuæ affini. Sed divina, quanti sunt addicta. *C.* Decem. *A.* Imo quindecim. *C.* Deus bone! Ego mihi hominem ipsum

ipsum cum tota familia dimidio addictum nolim. *A.* At ille vel duplo emeret.

Colloquium XL.

PRECIUM.

Augustinus, Christianus.

SCis quanti te semper fecerim, mi Christiane; Tuas minas floccifacio, & ne pili quidem æstimo. *C.* Et ego tanti Augustinum meum facio, quanti alium neminem. Sed hic minoris fies, quod mentiri nescias, cum ego te hoc pluris habeam. Magni hic fiunt, qui nigrum in candidum vertunt. Tanti apud omnes eris, quantum possidebis. Tanti habeberis, quantum habebis. Non quanti habearis, sed quanti sis, interest. Imo tanti fies apud sapientes, quanti virtutem facies. Aurum hac tempestate magni penditur; Literæ nihili fiunt, pro nihilo ducuntur. *A.* Aurum minoris habeo, quam credas. Si tanti sapientia penderetur, quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris nunc fit aurum sine sapientia, quam sapientia sine auro. Aurum sine virtute, ego ne pili facio. *C.* Quanti hic cœnatur? *A.* Quosdam sexcentis sestertiis, id est, octodecim millibus aureorum & amplius, cœnasse legimus: at nonnulli unico asse cœnitant. *C.* Quidam magno docent, alii parvo. Quanti docet Faustus? *A.* Undevigintí

aureis. C. Nolim ego discere tanti. A. Plus interest quomodo docearis, quam quanti docearis. Non magno constat, quod solide discitur. C. Studia mea multis vigiliis, multo sudore mihi constiterunt: nec minus pecuniæ, quam curæ insumsi: impendi non parum pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. A. Nempe si legitimo ordine fuisses progressus, tam tempori quam pecuniæ potuisses parcere.

Colloquium XLI.

SPECTRUM.

Thomas, Anselmus.

QUid est bonæ rei, quod tecum rides tam suaviter, quasi thesaurum nactus sis? A. Non procul aberrat à scopo tua divinatio. T. Annon imparties sodali quidquid isthuc est boni? A. Imo jamdudum optabam mihi dari quempiam, in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. T. Age igitur, imparti. A. Audivi modo fabulam lepidissimam, quam jures esse Comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota, quam tu notus es mihi. T. Audire gestio. A. Nostine Polum Fauni genium? T. Maxime. A. Is est & autor & actor hujus fabulæ. T. Facile crediderim. Nam ille vel absque persona possit quamvis agere fabulam. A. Sic est. Nosti, opinor,

&

& prædium quod habet non ita procul à Londino. *T.* Phy ; non ſemel illic compotavimus. *A.* Agnoſcis igitur viam utrinque arboribus, pari digeſtis intervallo, ſeptam. *T.* Ad lævam prædium partem, altero fere baliſtæ jactu. *A.* Tenes. Alterum viæ latus habet alveum ſiccum, dumis ac vepribus obſitum : è ponticulo iter eſt ad apertam planiciem. *T.* Memini. *A.* Jampridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci ruſticos, juxta ponticulum hunc obverſari ſpectrum quoddam, cujus ſubinde exaudirentur miſerandi ejulatus : ſuſpicabantur animam eſſe cujuſpiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. *T.* Quis autor erat iſtius rumoris ? *A.* Quis niſi Polus ? Hoc proœmium præſtruxerat ſuæ fabulæ. *T.* Quid iſti venit in mentem, ut ita cõfingeret ? *A.* Neſcio, niſi quia ſic eſt hominis ingenium : gaudet hujuſmodi commentis ludere ſtultitiam populi. Dicam quid nuper deſignarit hujus generis. Simul equitabamus aliquam multi Richemondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mire ſerenum, nec ulla uſquam nubecula ſubfuſcatum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis, ſignavit totam faciem ac ſcapulas imagine crucis ; & vultu ad ſtuporem compoſito, ita ſecum : Deum immortalem ! quid ego video ! Rogantibus qui proxime equitabant, quid videret ; rurſus obſignans

obſignans ſe majore cruce : Avertat, inquit, clementiſſimus Deus hoc oſtentum. Cum inſtarent aviditate cognoſcendi ; ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonſtrans cœli locum ; Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, cauda in circulum retorta ? Cum negarent ſe videre, atque ille juſſiſſet oculos intendere, ac locum ſubinde commonſtraret, tandem unus quiſpiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit ſe quoque videre. Hunc imitatus eſt unus item atque alter : pudebat enim non videre quod tam eſſet perſpicuum. Quid multis ? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaſerat, tale portentum apparuiſſe. Mirum autem, quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui, quid ſibi vellet oſtentum, interpretarentur ſerio. Horum ſtultitia ille qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. *T.* Agnoſco hominis ingenium. Sed redi ad ſpectrum. *A.* Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam ſacerdos, ex eorum genere, quibus non ſatis eſt appellari Latine Regulares, niſi Græce cognomen idem accinatur, Parochus vici illic alicunde vicini. Is ſibi non vulgariter videbatur ſapere, præſertim in rebus ſacris. *T.* Intelligo ; repertus eſt auctor fabulæ. *A.* Super cœnam ortus eſt ſer-

ſermo de rumore ſpectri. Cum Polus ſentiret Fauno rumorem hunc non ſolum auditum eſſe, verum etiam creditum, cœpit hominem obteſtari, vir doctus ac pius ſuccurreret animulæ tam dira patienti. Et ſi quid dubitas, inquit, explora rem, ambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miſerum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies, & certius. *T.* Quid deinde? *A.* Cœna peracta: Polus ex more abit venatum aut aucupatum. Faunus obambulans, cum jam tenebræ certum ſuſtuliſſent de rebus judicium, tandem audit miſerandos gemitus: hos Polus artifex miſere effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id olla fictili, quo vox è cavo reddita lugubrius quiddam ſonaret. *T.* Hæc fabula, ut video, vincit phaſma Menandri. *A.* Magis iſthuc dices, ſi totam audieris. Faunus domum ſe recepit, narrare cupiens quid audiſſet. Polus alia via compendiaria jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo quid erat actum, & aliquid etiam adfingit, quo res eſſet admirabilior. *T.* Poterat interim Polus tenere riſum? *A.* Illene? Vultum habet in manu: dixiſſes ſerio agi. Tandem Faunus, vehementer obteſtante Polo, ſuſcepit negotium exorciſmi; ac totam eam noctem agit inſomnem, dum diſpicit, quibus modis rem aggrederetur tuto: nam ibi quoque miſere metuebat. Primum itaque con-

congesti sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli per viscera Beatæ Mariæ, per ossa Beatæ Werenfridæ. Deinde delectus est locus in planicie vicina vepreto, unde vox audiebatur: circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet crucis, variasque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens, plenum aquæ consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii secundum Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgo dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniebant adversus noxios dæmones, priusquam illis Franciscí cuculla caperet esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, ne, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamen auctus est se solum huic circulo committere: decretum est adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens ne, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulæ mysterium, adjungit Parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit: sic enim postulabat actio fabulæ; & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus rite præparatis, sub horam decimam Faunus cum Parocho circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, e vepreto gemit miserabiliter: Faunus auspicatur exorcismum.

Interim

Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam: illinc adducit aliam personam fabulæ; nec enim poterat nisi per multos agi. *T.* Quid faciunt? *A.* Conscendunt equos nigros; ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent à circulo, ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *T.* Quantum operæ sumsit Polus ille, ut falleret! *A.* Sic est homo. Verum ea res propemodum pessime cesserat illis. *T.* Qui sic? *A.* Nam equi subito prolato igne consternati, parum abfuit quin & se præcipitarent, & sessores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum est in colloquium, Polus velut ignarus omnium rogat quid esset actum? Ibi Faunus narrat, sibi conspectos duos terrerrimos cacodæmones in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem, qui tentassent ingredi circulum, verum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus quum accrevisset animus Fauno, postero die summo cum apparatu rediit in circulum: Cumque diu multis obtestationibus provocasset spectrum Polus rursum cum collega suo procul ostendunt sese ex equis atris, horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. *T.* Nihil habebant ignis? *A.* Nihil, nam id male cesserat: sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit, velut

velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotem utrumque una cum vase quod habebant aquæ sacræ plenum, provolvunt in terram. *T.* Hoc præmii tulit pro sua actione Parochus? *A.* Tulit: Et tamen hoc maluit perpeti, quam deserere cœptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium, deprædicat ad Polum Faunus quanto fuisset in periculo, & quam fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligasset: jamque certam conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem dæmonem, qui posset in circulum irrumpere. *T.* Faunus ille non multum abest à fatuo. *A.* Nihil adhuc audisti. Hucusque progressa fabula commodum supervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam, juvenis, ut scis, ingenio mire festivo. *T.* Scio; nec abhorrens ab hujusmodi jocis. *A.* Abhorrens? Nullum ille vadimonium non desereret, si talis vel spectanda vel agenda esset fabula. Huic socer rem omnem denarrat, atque illi delegat partes, ut animam agat. Sumit ornatum ac lubens; convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivam in testa quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus: Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese anima, subinde

ostendit

oſtentans ignem, ac miſere ſuſſpirans. Hanc cum Faunus obteſtaretur, ut eloqueretur quiſnam eſſet; ſubito proſiliit è vepreto Polus, ornatu cacodæmonis, fictoque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris eſt in hanc animam; mea eſt: ac ſubinde procurrit uſque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorciſtam; moxque velut ſubmotus verbis exorciſmi, & vi aquæ ſacræ, quam illi multum adſperſit, retroceſſit. Tandem abacto Pædagogo dæmone, naſcitur dialogiſmus Fauni cum anima. Percontanti, & obteſtanti reſpondit, ſe eſſe animam hominis Chriſtiani. Rogata, quo nomine vocaretur, reſpondit, Faunus. Faunus, idem, inquit, mihi nomen eſt. Jamque ex communi nomine res cœpit illi magis eſſe cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percontaretur, ne diutina confabulatio proderet fucum, ſubducebat ſeſe anima, negans ſibi fas eſſe diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire quo liberet dæmoni: Pollicita tamen eſt, ſeſe poſtridie redituram hora qua fas eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorcista quid eſſet geſtum, nonnulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe vera. Adeo favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, animam (ſcilicet) eſſe Chriſtianam, quæ ſub inclementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur.

vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum exorcismo proximo ridiculum quiddam accidit. *T.* Obsecro, quidnam? *A.* Cum Faunus evocasset animam, Polus, qui dæmonem agebat, prorsus sic adsiliit, quasi intra circulum irrupturus: Cumque contra Faunus pugnaret exorcismis, multamque vim aquæ adspergeret, tandem exclamat Dæmon, se nepili quidem facere ista omnia. Rem, inquit, habuisti cum puella; mei juris es. Id cum Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixisse visus est. Nam exorcista hoc dicto tactus, illico recepit se in centrum circuli, & nescio quid immussitavit in aurem Parocho. Id Polus sentiens, recepit sese, ne quid audiret, quod audire fas non esset. *T.* Sane Polus religiosus ac verecundum agebat dæmonem. *A.* Sic est. Reprehendi poterat actio, quod parum meminisset decori. Exaudivit tamen Parochi vocem, indicentis satisfactionem de stupro commisso. *T.* Hoc sane regularis ille præter regulam. *A.* Homines sunt, & lapsus erat humanus. *T.* Perge: quid deinde factum? *A.* Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille timidior refugiebat; fefelliste me, inquiens: si sapuissem, non monuissem te. Persuasum est hoc multis, quæ semel sacerdoti confessus sis, prorsus abolita esse è memoria dæmonis, ne possis opprobrare. *T.* Jocum plane ridiculum narras.

A. Sed

A. Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum est cum anima. Summa huc evasit. Roganti exorcistæ, numquam via posset a cruciatu liberari? Respondit illa, posse, si pecunia, quam reliquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Respondit, & hoc profuturum. Hic exhilaratus exorcista, summa diligentia percontatus est, quanta esset summa. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, sed procul dissitum, ubi thesaurus hic defossus esset. Præscripsit in quos usus vellet impendi. Quod superesset ipse pro suo arbitratu dispensaret. Jam totus erat in thesauro Fauni animus; illum toto pectore devorarat. *T.* Vulgaris morbus est, quamquam hoc nomine peculiariter male audiant sacerdotes. *A.* Ubi nihil esset omissum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorcista submonitus à Polo, cœpit animam de curiosis artibus percontari; de Alchimistica, deque Magia. Et ad hæc anima quædam respondit pro tempore, cæterum pollicita, se plura indicaturam, simulatque illius opera liberata fuisset à Pædagogo dæmone. Sit hic, si videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique serio prædicare rem prodigiosam, nihil aliud crepare in collo juris, in conviviis; polliceri monasteriis

nasteriis magnifica quædam; & omnino nihil jam humile loquebatur. Adiit locum, reperit signa, non ausus tamen est effodere thesaurum, quod animo injecisset scrupulum, ingenti periculo facturum, si, priusquam essent peractæ Missæ, thesaurus attingeretur. Jam multis nasutioribus subolebat fucus. Cum tamen ille nusquam non deprædicaret suam stultitiam, clam admonitus est ab amicis, præsertim ab Abbate suo, ne, qui hactenus habitus esset vir prudens, nunc diversum de se specimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quo minus crederet rem esse seriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter spectra & malos genios nihil somniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciem; quæ sic pallebat, sic erat extenuata, sic dejecta, ut larvam esse diceres, non hominem. Quid multis? Minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio succurssum fuisset. *T.* Nimirum hic erat extremus actus fabulæ. *A.* Eum tibi reddam. Polus & ejus gener hujusmodi technam commenti sunt. Effinxerunt epistolam raris literis descriptam; idque non in chartis vulgaribus, sed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, subrubentibus, ut scis, luto. Epistolæ sententia hæc erat. Faunus dudum captivus, nunc liber, Fauno liberatori suo optimo

mo ſalutem æternam. Non'eſt, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres: reſpexit Deus animi tui piam voluntatem, & illius merito me liberavit à ſuppliciis: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Auguſtinum, qui proximus eſt Apoſtolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim, cura ut vivas ſuaviter. Datum è cœlo empyreo, Idibus Septembribus, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo, ſub ſigillo annuli mei. Hæc epiſtola clam poſita eſt ſub altari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Ea peracta, ſubornatus eſt, qui eum ſubmoneret de re, quaſi caſu deprehenſa. Nunc eam circumfert epiſtolam, & oſtentat ceu rem ſacram; nihilque credit certius, quam eam è cœlo perlatam ab angelo. *T.* Iſtud non eſt liberaſſe hominem inſania, ſed mutaſſe inſaniæ genus. *A.* Sic eſt profecto, niſi quod nunc inſanit ſuavius. *T.* Antehac non ſoleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de ſpectris, ſed poſthac multo minus tribuam: ſuſpicor enim ab hominibus credulis, & Fauni ſimilibus, multa pro veris prodita literis, quæ ſimili artificio ſunt aſſimulata. *A.* Ego pleraque hujus generis eſſe credo.

Collo-

Colloquium XLII.

REDUX E MILITIA.

Hanno, Thrasymachus.

UNde redis nobis Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? *T.* Quos Vulcanos, aut quos Mercurios mihi narras? *H.* Quia alatus videbare cum abires, nunc claudicas. *T.* Sic à bello rediri solet. *H.* Quid tibi cum bello, homo quovis dama fugacior? *T.* Spes prædæ reddiderat fortem. *H.* Multum igitur refers manubiarum? *T.* Imo zonam inanem. *H.* Tanto minus gravare sarcina. *T.* Atqui sceleribus onustus redeo. *H.* Gravis profecto sarcina, si verum dicit Propheta, qui peccatum appellat plumbum. *T.* Plus illic scelerum & vidi, & patravi, quam unquam antehac in omni vita. *H.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *T.* Nihil neque scelestius, neque calamitosius. *H.* Quid igitur in mentem venit istis, qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quam ad convivium? *T.* Ego nihil aliud conjectare possum, quam illos agi malis furiis, seque totos malo dæmoni ac miseriæ devovisse, nec aliud quam hic manes suos anticipare. *H.* Ita quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo precio conduci queant. Sed expone nobis, quomodo gestum sit prælium, & utro sese inclinarit victoria. *T.* Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi,

bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, neque audire, adeo ut vix scirem ubi essem ipse. *H.* Undè igitur cæteri, qui ex bello veniunt, sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, quasi nusquam non adfuissent otiosi spectatores? *T.* Ego credo istos mentiri splendide. In tentorio meo quid gestum sit scio, quid in prælio prorsus ignoro. *H.* Anne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? *T.* Vix; ita me Mavors posthac male amet: suspicor, aut saxo, aut equi calce læsum genu. *H.* At ego scio. *T.* Scis? An tibi narravit aliquis? *H.* Non, sed divino. *T.* Dic igitur. *H.* Cum fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in silicem. *T.* Dispeream, nisi rem acu tetigisti; adeo verisimile est quod divinasti. *H.* Abi domum, & uxori narra tuas victorias. *T.* Illa mihi occinet haud suave encomium, qui nudus redeam. *H.* Sed unde restitues quod rapuisti? *T.* Jampridem restitui. *H.* Cui? *T.* Scortis, œnopolis, & his qui me vicerunt alea. *H.* Satis militariter. Par est, ut quod male partum est, pejus dispereat. Verum à sacrilegiis, opinor, temperatum est. *T.* Imo illic erat sacrum nihil, nec profanis parcitum est, nec sanis. *H.* Quo pacto sarcies? *T.* Negant oportere sarciri, quod in bello commissum sit: jure fit, quod illic fit. *H.* Jure belli fortassis. *T.* Tenes.

H. At

H. At istud jus, summa est injuria. Te non patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum. *T.* Fateor, ac arbitror paucos illuc ire sanctiore proposito. *H.* Est aliquid insanire cum multis. *T.* Concionator è suggesto pronunciavit bellum esse justum. *H.* Suggestum illud non solet mentiri. Sed ut justum sit Principi, non continuo justum est tibi. *T.* Audivi ex Rabbinis, quod licet sua cuique arte vivere. *H.* Præclara ars incendere domos, diripere templa, violare virgines, spoliare miseros, occidere innoxios! *T.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur nostra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? *H.* Non eras solicitus, quonam esset migratura anima tua, si contigisset in bello cadere? *T.* Non admodum. Bona spes habebat animum meum. Nam Divæ Barbaræ me semel commendaram. *H.* O stultitiam! Receperat illa tutelam tui? *T.* Sic mihi visa est annuere capite aliquantulum. *H.* Quando isthuc tibi visum est? Mane? *T.* Non, sed à cœna. *H.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi visæ sunt ambulare. *T.* Ut hic divinat omnia! Sed præcipua spes erat in divo Christophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. *H.* In tentoriis? Unde illic Divi? *T.* Carbone pinxeramus illum in velo. *H.* Nimirum haudquaquam siculnum, ut aiunt, præsidium erat carbonarius ille Christophorus. Sed

extra,

extra jocum, non video, qui possis expiari à tantis flagitiis, nisi te conferas Romam. *T.* Imo novi viam breviorem. *H.* Quam? *T.* Ibo ad Dominicales: illic paulo transigam cum commissariis. *H.* Etiam de sacrilegiis? *T.* Etiamsi Christum ipsum spoliassem, ac decollassem etiam; tam largas habent indulgentias, & auctoritatem componendi. *H.* Bene habet, si vestram compositionem Deus ratam habuerit. *T.* Imo magis metuo, ne Diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis est. *H.* Quem tibi sacerdotem deliges? *T.* Cui cognovero quam minimum esse frontis ac bonæ mentis. *H.* Ne non habeant similes labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus Dominicum? *T.* Quidni? Posteaquam semel effudero sentinam in illius cucullam, ego me exoneravero sarcina: ipse viderit, qui absolvit. *H.* Qui scis, an absolvat? *T.* Scio. *H.* Quonam indicio? *T.* Quia manum imponit capiti, admurmurans nescio quid. *H.* Quid si reddat tibi omnia peccata tua, cum manum imponit, hæc admurmurans: Absolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio, & restituo te tuis moribus, talemque dimitto, qualé accepi? *T.* Viderit ille quid dicat; mihi satis est, quod me credo absolutum. *H.* Sed istud tuo periculo credis. Fortasse non fuerit satis Deo, cui debes. *T.* Unde tu mihi obvius, qui mihi conscientiam è serena nubilam redderes?

H. Felix occursus ! Bona avis est obvius amicus, qui bene moneat. *T.* Nescio quam bona, certe parum suavis.

Colloquium XLIII.

REDUX AB HIEROSOLYMIS.

Arnoldus, Cornelius.

SAlve multum Corneli, jam toto seculo desiderate. *C.* Salve & tu, sodalis exoptatissime. *A.* Jam desperabamus reditum tuum. *A.* Ubi tamdiu peregrinatus es? *Cor.* Apud inferos. *Arn.* Non admodum veri dissimile dicis, adeo nobis redisti squalidus, macilentus, & pallidus. *C.* Imo ab Hierosolymis adsum tibi, non à profundis manibus. *A.* Quis genius, aut quis ventus te illuc adegit? *C.* Quæ res adegit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Cor.* Igitur hoc convicii non in me solum competet. *Arn.* Quid illic venabare? *Cor.* Ut miser essem. *A.* Isthuc licebat domi. Estne illic quod tu putas spectatu dignum? *C.* Ut ingenue fatear tibi, propemodum nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad illiciendos simplices & credulos. Imo nec hoc arbitror illos certo scire, quo loco sita fuerit olim Hierosolyma. *A.* Quid igitur vidisti? *C.* Magnam ubique barbariem. *A.* Nihilo sanctior redis? *C.* Imo multis partibus deterior. *A.* Nummatior ergo?

ergo? *C.* Imo nudior Leberide. *A.* Annon pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis fruſtra ſuſceptæ? *C.* Nec pudet, quia tam multos habeo meæ ſtultitiæ ſodales: nec pœnitet, quia fruſtra jam ſit pœnitere. *A.* Nihil ergo fructus refers ex tam difficili peregrinatione? *C.* Multum. *A.* Quid tandem? *C.* Quia poſthac vivam ſuavius. *A.* An quia jucundum eſt meminiſſe laborum actorum? *C.* Eſt ithuc quidem nonnihil, ſed non in hoc ſunt omnia. *A.* Eſtne aliud præmium? *C.* Eſt ſane. *A.* Quod? Effare. *C.* Magna voluptate, quoties libebit, & ipſe me afficiam, & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conviviis. *A.* Profecto non procul aberras à ſcopo. *C.* Deinde, non minus capiam voluptatis, quum alios audiam mentientes de rebus, quas nec audiverunt unquam, nec viderunt: idque faciunt tanta confidentia, ut quum narrent Siculis gerris variora, tamen ſibi etiam perſuadeant ſe vera loqui. *A.* Mira voluptas! Non omnino tibi periit oleum & opera, quod aiunt. *C.* Imo hoc arbitror aliquanto conſultius, quam quod faciunt iſti, qui paulo pecuniæ conducti proficiſcuntur in militiam, omnium ſcelerum ſcholam. *A.* Sed illiberalis eſt voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. *C.* Verum hoc aliquanto liberalius, quam obtrectatione vel delectare, vel delectari, aut alea tempus & rem

perdere. *A.* Cogor equidem pedibus ire in tuam sententiam. *C.* Verum est & alius fructus. *A.* Quis? *C.* Si quis erit amicus egregie charus, affinis huic insaniæ, eum admonebo domi maneat: ut nautæ solent ejecti naufragio, monere navigaturos, quid periculi sit vitandum. *A.* Utinam mihi monitor adfuisses in tempore! *C.* Quid? num similis morbus te quoque corripuit? Num efflavit & te hujus mali contagium? *A.* Visi Romam, & Compostellam. *C.* Deum immortalem! quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium! Quæ Pallas isthuc tibi misit in mentem? *A.* Non Pallas, sed ipsa stultitia; præsertim, quum domi haberem uxorem integra adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam, quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alitur. *C.* Oportuit fuisse seriæ rei quidpiam, quæ te à charissimis tuis distraxerit. Narra obsecro. *Arn.* Pudet dicere. *C.* Non apud me, qui, ut scis, eodem tenear malo. *Ar.* Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, sibi esse in animo salutare divum Jacobum: erat alter, qui divum Petrum. Illico non defuit unus aut alter, qui sponderent se comites fore. Tandem visum est, ut omnes irent simul. Ego ne viderer parum commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox agitati ceeptum, utro potius iremus, Romam,

an

an Compoſtellam. Factum eſt ſenatus conſultum, ut bonis auſpiciis utroque poſtridie proficiſceremur omnes. *Cor.* O grave decretum, dignius quod vino inſcriberetur, quam æri! *Arm.* Ac mox ingens obambulat patera, quam ubi ſuo quiſque ordine ebibiſſet, votum factum eſt inviolabile. *Cor.* Nova religio: ſed num omnibus contigit reditus incolumis? *A.* Omnibus, præterquam tribus: quorum unus in profectione moriens, mandavit nobis ut ſuis verbis ſalutem diceremus Petro & Jacobo. Alter periit Romæ, juſſitque, ut ſuo nomine ſalutaremus uxorem ac liberos. Tertium reliquimus Florentiæ, valetudinis plane deploratæ. Opinor jam eſſe apud ſuperos. *Cor.* Adeone pius erat? *A.* Imo nugator maximus. *C.* Unde igitur iſthuc ſuſpicare? *A.* Quia peram habebat indulgentiis largiſſimis diſtentam. *C.* Audio: ſed iter eſt longum in cœlum, nec ſatis, ut audio, tutum ob latrunculos, qui obſident regionem aeris mediam. *A.* Verum: ſed ille ſat erat munitus diſplomatibus. *C.* Qua lingua deſcriptis? *A.* Romana. *C.* In tuto eſt igitur? *A.* Eſt, niſi forte incidat in Genium aliquem qui Latine neſciat: tum eſſet illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. *C.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *A.* Maxime. *C.* Sed interim illud mihi monendus es, ne quid effutias incogitantius. Jam enim

Coryceis plena sunt omnia. *A.* Ego vero combibonis mei stultitiam rideo, qui, quum esset alioqui nugator nugacissimus, salutis suæ proram, ut aiunt, ac puppim in membrana collocarit potius quam in vera pœnitentia. Sed quando fruemur illa voluptate quam modo prædicabas? *C.* Cum erit commodum, adornabimus compotatiunculam aliquam; vocabimus nostri ordinis homines: ibi certabimus mentiendo, nosque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *A.* Age, fiat.

Colloquium XLIV.

NAUFRAGIUM.

Antonius, Adolphus.

Horrenda narras. Est isthuc navigare? Prohibeat Deus, ne mihi quidquam unquam tale veniat in mentem. *Ad.* Imo quod hactenus commemoravi, lusus merus est præ his quæ nunc audies. *An.* Plus satis malorum audivi; inhorresco te memorante, quasi ipse periculo interfim. *Ad* Imo mihi jucundi sunt acti labores. Ea nocte quiddam accidit, quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. *An.* Quid obsecro? *Ad.* Nox erat subluſtris & in summo malo stabat quidam è nautis in galea (sic enim vocant, opinor) circumspectans, si quam terram videret: huic cœpit adsistere sphæra quædam ignea:

ignea: id nautis triſtiſſimum oſtentum eſt, ſi quando ſolitarius ignis eſt; felix cum gemini. Hos veteres credidit Caſtorem & Pollucem. *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques alter pugil? *Al.* Sic viſum eſt Poetis. Nauclerus, qui clavo adſidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine ſe mutuo compellant nautæ) videſne quod ſodalitium tibi dandat latus? Video, reſpondit ille, & precor ut ſit felix. Mox globus igneus delapſus per funes devolvit ſeſe uſque ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus eſt metu? *Al.* Nautæ aſſueverunt minitantibus. Ibi pauliſper commoratus, volvit ſeſe per margines totius navis; inde per medios foros dilapſus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis increſcere tempeſtas. Viditne unquam Alpes? *An.* Vidi. *Al.* Illi montes verrucæ ſunt ſi conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuiſſet Lunam digito attingere: quoties demittebamur, videbamur dehiſcente terra recta ire in Tartara. *An.* O inſanos, qui ſe credant mari! *Al.* Nautis fruſtra laborantibus cum tempeſtate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. *An.* Is pallor præſagit aliquod magnum malum. *Al.* Amici, inquit, deſii eſſe dominus navis meæ: Vicere venti; reliquum eſt ut ſpem noſtram collocemus in Deo, & quiſque ſe præparet ad extrema. *An.* O vere Scythicam concionem! *Alol.* Inprimis autem, inquit,

exoneranda eſt navis. Sic jubet neceſſitas, durum telum : præſtat conſulere vitæ diſpendio rerum, quam ſimul cum rebus interire. Perſuaſit veritas : projecta ſunt in mare plurima vaſa plena precioſis mercibus. *An.* Hoc erat vere jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud Regem Scotiæ : huic erat ſcrinium plenum vaſis argenteis, annulis, panno, ac veſtimentis ſericis. *An.* Is volebat decidere cum mari ? *Ad.* Non ; ſed cupiebat aut perire cum amicis opibus ſuis, aut ſimul cum illis ſervari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus ? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire ſolum : ſed æquum non eſt, ut nos omnes tui ſcrinii cauſa periclitemur ; alioqui te una cum ſcrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem vere nauticam. *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & ſuperis & inferis, quod ſuam vitam elemento tam barbaro credidiſſet. *An.* Agnoſco vocem Italicam. *Ad.* Paulo poſt venti nihilo mitiores facti noſtris muneribus, rupere funes, diſjecere vela. *An.* O calamitatem ! *Ad.* Ibi rurſus nos adit nauta. *Ant.* Concionaturus ? *Adolphus.* Salutat ; Amici, inquit, tempus hortatur ut unuſquiſque Deo ſe commendet, ac morti ſe præparet. Rogatus à quibuſdam nauticæ rei non imperitis

ad

ad quot horas crederet ſe poſſe tueri navem; negavit ſe poſſe polliceri quidquam, ſed ultra tres horas non poſſe. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi locutus eſt, jubet incidi funes omnes, ac malum uſque ad thecam, cui inſeritur, incidi ſerra, ac ſimul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam ſublato aut lacero velo, erat oneri, non uſui: tota ſpes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidiſſes miſeram rerum faciem: nautæ canentes, Salve regina, implorabant Matrem Virginem, appellantes eam ſtellam maris, reginam cœli, dominam mundi, portam ſalutis, aliiſque multis titulis illi blandientes, quos nuſquam illi tribuunt ſacræ literæ. *Ant.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam deſiit curare, ſuffecta eſt huic matri non virgini, Virgo Mater. *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas, adorabant mare, quidquid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes, quam ſolemus irato Principi. *Ant.* Quid aiebant? *A.* O clementiſſimum mare? O generoſiſſimum mare! O ditiſſimum mare! O formoſiſſimum mare? miteſce, ſerva. Hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. *Ant.* Ridicula ſuperſtitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quam vomebant;

plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walsingamicæ, si vivus attigisset terram. Alii multa promittebant ligno crucis, quod esset in tali loco: alii rursum, quod esset in tali loco. Idem factum est de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, nisi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quasi divi non habitant in cœlis. *Ad.* Erant qui se promitterent fore Carthusianos. Erat unus qui polliceretur se aditurū divum Jacobum, qui habitet Compostellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantum loricæ ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Christophori? *Ad.* Unum audivi non sine risu, qui clara voce, ne non exaudiretur, polliceretur Christophoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons verius quam statua, cereum tantum quantus esset ipse. Hæc cum vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui forte proximus adsistebat illi notus, cubito tetigit eum, ac submonuit: Vide quid pollicearis. Etiamsi rerum omnium tuarum auctionem facias, non fueris solvendo. Tum ille voce jam pressiore, ne videlicet exaudiret Christophorus; Tace, inquit, fatue; an credis me ex animo loqui? Si semel contigero terram, non daturus sum illi candelam sebaceā. *An.* O crassum ingenium! Miror nulli in mentē venisse Paulum Apostolum, qui

ipse

ipſe olim navigarit, & fracta navi deſilierit in terram. Is enim haud ignarus mali, didicit forſan miſeris ſuccurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, Salve Regina: alius, Credo in Deum. Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos! Rebus ſecundis nec Deus, nec divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ita? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid enim eſt aliud quam contractus juxta formulam: Do, ſi facias; aut faciam, ſi facias; Dabo cereum, ſi enatem; Ibo Romam, ſi ſerves? *An.* At implorabas alicujus divi præſidium. *Ad.* Ne id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Adol.* Quia ſpatioſum eſt cœlum. Si cui divo commendaro meam ſalutem, puta S. Petro, qui fortaſſis primus audiet, quod adſtet oſtio, priuſquam ille conveniat Deum, priuſquam exponat cauſam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Recta adibam ipſum patrem; dicens, Pater noſter, qui es in cœlis. Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare patrem, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenue dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed

mox

mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: Nullus est pater tam iratus filio, quin, si videat illum periclitantem in torrente, aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus se tranquillius agebat, quam mulier quædam, cui erat infantulus in sinu, quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur; tantum complexa puellum precabatur tacite. Interea dum navis subinde illideretur vado, nauclerus metuens ne tota solveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O misera præsidia! *Ad.* Interim exoritur quidam sacrificus senex, annos natus sexaginta, nomen erat. Adamus: is abjectis vestibus usque ad indusium, abjectis etiam ocreis & calceis, jussit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque iste stans in medio navis, concionatus est nobis ex Gersone quinque veritates de utilitate confitendi; hortatus omnes, ut se quisq; præparet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam: his confessi sunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultus, tacite confessus sum Deo, damnans apud illum meam injustitiam, & implorans illius misericordiam. *An.* Quo migraturus, si sic periisses? *Ad.* Quo nisi ad Deum? Ille enim neminem ejicit foras, quicunq; ad ejus misericordiam confugerit. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus:

Paret,

Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa hauriebat mare. Paulo poſt renunciat nobis, ſe videre procul turrim. Procumbunt omnes, & orant. Interim nauclerus quantum poteſt, eo navem dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac plane dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſuccincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eo provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes, ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe, ac jactatis in cœlum brachiis, ſignificabant ſe deplorare noſtram fortunam. *An.* Exſpecto quid evenerit. *Ad.* Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores eſſemus futuri in navi, quam in mari *An.* Hic ad ſacram anchoram confugiendum erat. *Ad.* Imo ad miſeram. Nautæ ſcapham exonerant aqua, ac demittunt in mare. In hanc omnes ſeſe conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, ſcapham non eſſe capacem tantæ multitudinis, arriperet ſibi quiſque quod poſſet, ac nataret. Res non patiebatur lenta conſilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius ſitulam, alius tabulam; ac ſuo quiſque præſidio innitentes, committunt ſe fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ, quæ ſola

non

non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad litus. *An.* Qui potuit? *Ad.* Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus, ut non facile posset decidere: dedimus illi tabellam in manum, qua vice remi uteretur: ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi unde erat periculum. Illa læva tenens infantulum, dextra remigabat. *An.* O viraginem! *Ad.* Cum jam nihil supereſſet, quidam avulsit ligneam ſtatuam Virginis Matris, jam putrem atque excavatam a ſoricibus, eamque complexus cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli prius periere. Porro triginta ſeſe in eam conjecerant. *An.* Quo malo fato id factum eſt? *Ad.* Priuſquam poſſet ſe liberare à magna navi, illius vacillatione ſubverſa eſt. *An.* O factum male! Quid tum? *Ad.* Ego, dum aliis conſulo, pene perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil ſupererat aptum natationi. *An.* Illic ſubera fuiſſent uſui. *Ad.* In eo rerum articulo, maluiſſem vile ſuber quam candelabrum aureum. Circumſpicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam ſolus eximere non poterã, adſciſco ſocium: huic ambo innixi, committimus nos mari, ſic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum ſic jactamur, ſacrificus ille concionator nauticus medium injicit ſe in humeros noſtros: erat autem ingenti corpore.

Excla-

Exclamamus, Quis ille tertius? Is perdet nos omnes. Ille contra placide; Sitis, inquit, bono animo; ſat ſpatii eſt. Deus aderit nobis. *An.* Cur ille tam ſero cœpit eſſe natator? *Ad.* Imo futurus erat in ſcapha una cum Dominicano: (nam omnes hoc honoris illi deferebant) ſed quamquam erant invicem confeſſi in navi, tamen obliti neſcio quid circumſtantiarum, rurſus ibi in ora navis confitentur, & alter alteri manum imponit; interim ſcapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An.* Quid actum eſt de Dominicano? *Ad.* Is, ut idem narrabat, implerata divorum ope, abjectis veſtibus, nudum ſe commiſit natationi. *An.* Quos divos invocabat? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & neſcio quem Petrum, ſed inprimis fidebat Catharinæ Senenſi. *An.* O dementiam! Chriſtus illi non veniebat in mentem? *Ad.* Ita narrabat ſacrificus. *An.* Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc ſe volventem, clavus illiſus fregit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulſus eſt. Sacrificus precatus illi requiem æternam, ſucceſſit in locum illius, adhortans me, ut magno animo tuerer cornu meum, ac ſtrenue moverem pedes. Interim potabamus mulum aquæ ſalſæ. Adeo Neptunus nobis non balneum tantum ſalſum, ſed potionem etiam ſalſam temperarat: quamquam ſacrificus

crificus ei rei monſtraret remedium. *Ant.* Quod obſecro? *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille oppoſuit occipitium, ore clauſo. *An.* Strenuum ſenem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquamdiu ſic natantes nonnihil promoviſſemus, ſacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo, ſentio vadum. Ego non auſus tantum ſperare felicitatis, Longius, inquam, abſumus à litore, quam ut vadum ſperandum ſit. Imo, inquit, ſentio pedibus terram. Eſt, inquam, fortaſſis è ſcriniis aliquod, quod huc devolvit mare. Imo, inquit, ſcalptu digitorum plane ſentio terram. Cum adhuc aliquamdiu nataſſemus, ac rurſus ſentiret vadum. Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo: ſimulque exſpectato fluctuum deceſſu, pedibus ſequutus eſt quanto potuit curſu. Rurſus accedentibus undis, utraque manu complexus utrumque genu, obnitebatur fluctui, occultans ſeſe ſub undis, quemadmodum ſolent mergi & anates: rurſus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi ſuccedere, ſum imitatus. Stabant in arena, qui porrectis inter ſe prælongis haſtilibus fulciebant ſeſe adverſus impetum undarum, viri robuſti, & fluctibus aſſueti, ſic ut ultimus haſtam porrigeret adnatanti. Ea contacta, omnibus in litus ſeſe recipientibus, tuto pertrahebatur in ſiccum.

Hic

Hac ope ſervati ſunt aliquot. *Ant.* Quot? *Ad.* Septem: verum ex his duo ſoluti ſunt tepore, admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *Ant.* O ſævum mare! ſaltem decimis fuiſſet contentum, quæ ſufficiunt ſacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit? *Adol.* Ibi experti ſumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mira alacritate ſuppeditantis, hoſpitium, ignem, cibum, veſtes, viaticum. *Ant.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *Ant.* Iſta nihil humanius, cum tamen feris nationibus cincta ſit. Non repetes, opinor, poſthac Neptunum. *Ad.* Non, niſi mihi Deus ademerit ſanam mentem. *Ant.* Et ego malim audire tales fabulas, quam experiri.

Colloquium XLV.

CONVIVIUM FABULOSUM,

Polymythus, Gelaſinus, Eutrapelus, Aſtæus, Philogelos, Lerochares.

UT non decet civitatem bene inſtitutam eſſe ſine legibus, ac Principe; ita nec convivium oportet eſſe ſine capite, & ſine lege. *Gel.* Iſthuc vero perplacet, ut unus totius populi nomine reſpondeam. *Polymyth.* Heus puer, adſer huc talos; horum ſuffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. Euge, Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere ſortes cœcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamſi per ſingulas tribus viritim

ritim collecta fuissent puncta. Vulgo jactatur proverbium, Novus Rex, nova lex. Tu igitur, nove Rex, leges promulga. *Eut.* Quid felix faustumque sit huic convivio: Primum edico, ne quis hic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma mulctator; ea pecunia in vinum insumitor. Atque in legitimis fabulis etiam extempore confictu habentor, modo servetur decorum. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini sumtu immunis esto; ciborum sumtus unus suppeditato: hujus rei si quid inciderit controversiæ, Gelasinus arbiter ac judex esto. Hæc si vos sciveritis, rata sunto. Qui legi parere noluerit, abito; sic tamen ut postridie ad compotationem redire jusque fasque sit. *Gelas.* Legem à Rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? *Eut.* Unde, nisi à convivatore? *Ast.* Licetne, Rex, dicere tria verba? *Eut.* An tu credis nefastum esse convivium? *Ast.* Jureconsulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eutr.* Adsentior. *Ast.* At tua lex æquat optimam fabulam pessimæ. *Eutr.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessime dixit, quam qui optime, eo quod non minus delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut insigni-

ter

ter male. Nonne plures rident audito cuculo, quam audita luſcinia? *Hic* mediocritas laudem non habet. *Aſt.* At, cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eutr.* Ne nimia felicitas provocet illis Nemeſin aliquam, ſi ſimul & laudem auferrent, & immunitatem. *Aſt.* Per Bromium, Minos ipſe nunquam tulit legem æquiorem. *Philog.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eutr.* Diſpecta re, ſequar exemplum Ageſilai Lacedæmoniorum Regis. *Phil.* Quid is fecit? *Eutr.* Is, cum tempore quodam ſympoſiarchus talorum arbitrio delectus eſſet, rogante architriclino, quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata eſt, dato cuique quantum popoſcerit: ſi malignior, omnibus ex æquo diſtributo. *Ph.* Quid ſibi voluit Lacon ille, cum hæc diceret? *Eutr.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rurſum querulum eſſet convivium. *Ph.* Qui ſic? *Eutr.* Quia ſunt qui gaudent largius bibere, ſunt qui gaudent parcius. reperiuntur & abſtemii, qualis dicitur fuiſſe Romulus. Itaq; ſi nulli datur vinum niſi poſcenti, primum nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil deſiderant, quibus grata eſt largior potatio. Ita fit ut nemo triſtis ſit in convivio. Rurſus, ſi parcior copia vini diſtribuitur æquis portionibus in ſingulos, ſatis habent qui bibunt moderatius: neq; quiſquam inæqualitate poteſt obmurmurare,

quando

quando qui largius erat hausturus, æquo animo componit sese ad temperantiam. Hoc exemplo si placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. *Phil.* Quid igitur bibebat Romulus? *Eutrap.* Idem quod bibunt canes. *Philog.* Annon istud indignum Rege? *Eutr.* Nihilo magis, quam quod Reges spirant aerem cum canibus communi. Cæterum Romulum abstemiũ fuisse, declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cum illum quidam videns abstinere à vino, dixisset, Vinum vile futurum, si omnes biberent quemadmodum ille: Imo, inquit, tum acbitror fore cariſſimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quemadmodum libet. *Gel.* Utinam hic adesset noster Joannes, qui nobis Romulum quendam referret! Nam & is abstemius non minus est, quam dicitur: alioqui comis ac festivus conviva. *Pol.* Age, si simul potestis, non dicam sorbere, & flare, quod Plautus ait esse difficile, sed edere & audire, quod est perfacile, auspicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrum auditum Macci nomen. *Gel.* Non ita diu est quod periit. *Tol.* Is cum venisset in civitatem quæ dicitur Leida, ac vellet novus hospes innotescere joco quodam, (nam is erat homini mos) ingressus est officinam calcearii; salutat. Ille

cupien-

cupiens extrudere merces ſuas, rogat num-quid vellet. Macco conjiciente oculos in o-creas ibi penſiles, rogat ſutor num vellet ocreas. Adnuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut ſo-lent, inducit illi. Ubi jam Maccus eſſet ele-ganter ocreatus; Quam belle, inquit, con-grueret his ocreis par calceorum duplicatis ſoleis. Rogatus an & calceos vellet, adnuit. Reperti ſunt, & additi pedibus. Maccus lau-dabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, ſuccinebat illi laudanti, ſpe-rans precium æquius poſteaquam emtori tantopere placeret merx. Et jam erat non-nulla contracta familiaritas. Hic Maccus, Dic mihi, inquit, bona fide, nunquam ne uſu venit tibi, ut, quem ſic ocreis & calceis ad curſum armaſſes, quemadmodum nunc armaſti me, abierit non numerato precio? Nunquam, ille inquit. Atqui ſi forte, in-quit, veniat uſu, quid tu tum faceres? Con-ſequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serione iſta dicis, an joco? Plane ſerio, inquit alter, loquor: & ſerio fa-cerem. Experiar, ait Maccus: en pro calceis præcurro, tu curſu ſequere. Simulque di-cto conjicit ſe in pedes. Calcearius e veſti-gio conſecutus eſt, quantum poterat; cla-mitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undiq; proſiliiſſent ex ædi-bus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne

quis

quis manum injiceret, ridens, ac placido vultu; Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum, certamen est de cupa cerevisiæ. Itaque jam omnes præbere sese certaminis spectatores. Suspicabantur autem calcearium dolo clamorem eam fingere, ut hac occasione anteverteret, Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelans domum rediit: Maccus tulit brabeium, *Gel.* Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Pol.* Quamobrem? *Gel.* Quia furem ferebat secum. *Pol.* Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. *Gel.* Verum erat actio furti. *Pol.* Ea quidem post intentata est, sed magistratibus jam aliquot innotuerat Maccus. *Gel.* Quid attulit Maccus? *Pol.* Quid attulit, rogas, in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quam reus. *Gel.* Qui sic? *Pol.* Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat legem Rhemiam, quæ dictat, ut qui crimen intenderit, quod probare non possit, pœnam ferat quam laturus erat reus, si convictus fuisset. Negabat se contrectasse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam precii mentionem intercessisse. Sed provocasse calcearium ad certamen cursus: illum accepisse conditionem; nec habere quod queratur, cum esset cursu superatus. *Gel.* Hæc actio non multum abest ab umbra asini. Quid tandem? *Pol.* Ubi satis risum est, quidam

dam è judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario precium. Simile quiddam accidit Daventriæ, me puero. Erat tempus illud quo regnant piscatores, frigent lanii. Quidam adstabat ad fenestram fructuariæ, sive pomariæ, fœminæ vehementer obesæ, oculis intentis in ea quæ proposita venum erant. Illa ex more invitavit, si quid vellet: Et cum videret hominem intentum ficubus; Vis, ait, ficus? sunt perquam elegantes. Cum ille adnuisset, rogat quot libras? Adnuenti, tantum ficuum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit, non cursu, sed placide. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emtorem abire, insequitur majore voce quam cursu. Ille dissimulans pergit quo cœpit ire. Tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa; risus oboritur: emtor negabat se emisse, sed quod ultro delatum fuisset accepisse: si vellet experiri apud judices, se comparitum. *Gel.* Age, narrabo fabulam, tuæ non admodum dissimilem, fortasse nec inferiorem, nisi quod hæc non habeat autorem perinde celebrem atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodissent, ut venderent; alii ut emerent; hoc utrumque genus aiebat solicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire ad forum, quam ut spectent

quid

quid illic inferatur, aut quid agatur; hos solos esse felices, quod vacui curis gratuita voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat Philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verum in nostris emporiis quartum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec ocioſi contemplantur, sed observant solicite si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dexteri, dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum procœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem summam pecuniæ, sed argenteæ: id impostor quidam animadverterat; adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam; salutat civiliter; narrat, sibi datum negotium à suis, ut vici sui parocho mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti: Rogat hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos qui vendunt hujusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum Parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cujusdam; prolatum est pallium; sacrificus induit; venditor affirmat mire

con-

congruere. Impostor cum nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed causatus est à fronte brevius quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat esse pallii vitium, sed crumenam turgidam efficere ut ea parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplatur. Ibi impostor aversо sacrifico crumenam arripit, ac semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, & sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete sacrificum: impostor clamat, Cohibete sacrificum furentem: & creditum est, cum viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora est, impostor effugit. *Eut.* Dignus qui non simplici suspendio pereat, tantus artifex. *Gel.* Nisi jam pendet. *Eut.* Utinam non solus, sed una cum illo, qui talibus portentis favent in perniciem Reipublicæ. *G.* Non favent gratis. Catena est quæ demissa in terras pertingit ad cœlum. *Eutr.* Ad fabulas redeundum. *Ast.* Ad te redit ordo, si fas est Regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, non Rex, si leges, quas aliis præscribo, recusem. *Ast.* Verumtamen aiunt Principem esse supra leges. *Eutr.* Isthuc non omnino falso dictum

dictum est, si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcunque servant, illum suapte sponte multo cumulatius præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus Princeps Reipublicæ. Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut Rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum Rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis, peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis nactus est familiaritatem cum Conone quodam, homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur Monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat Rex ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni Principes, apud eum magna cum voluptate vescebatur rapis. Mox ubi Ludovicus restitutus, jam rerum potiretur apud Gallos, submonuit Cononem uxor, ut Regem veteris hospitii commonefaceret, adiret illum, & rapas aliquot insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, se lusurum operam: Principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes; accingitur itineri. Verum ipse per viam captus illecebra cibi, paulatim devoravit omnes, una duntaxat excepta insigniter magna. Ubi Conon prorepsisset in aulam, qua Rex erat iturus, statim agnitus est à Rege, & accersitus. Ille magna cum alacritate

critate detulit munus; Rex majore cum alacritate accepit, mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea quę haberet chariſſima. Cononem jubet ſecum prandere: à prandio egit Cononi gratias; & cupienti repetere rus ſuum, juſſit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut fit, per omne Regis famulitium eſſet pervagata, quidam ex aulicis dono dedit Regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate quam præſtiterat Cononi, captare prædam, vultu majorem in modum alacri accepit munus; & convocatis primoribus conſultare cœpit, quo munere penſaret equum tam bellum, tamque precioſum. Interim, qui donarat equum, ſpes opimas animo concipiebat, ſic cogitans: Si ſic penſavit rapam donatam à ruſtico, quanto munificentius penſaturus eſt equum oblatum ab aulico? Cum Regi veluti de re magna alius aliud reſponderet, diuque vana ſpe lactatus eſſet captator; tandem Rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accerſito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (ſimulque locum deſignat) ſerico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, Rex ſua manu donat aulico, addens, ſibi videri bene penſatum equum cimelio, quod ſibi conſtitiſſet mille coronatis. Digreſſus

aulicus dum tollit linteum, pro thesauro reperit, non carbones, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus, risui fuit omnibus. *Ast.* Jam si permittis, Rex, ut plebeius loquar regalia, referam, quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut ansa ansam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidisset pediculum repentem in veste Regia, flexis genibus, ac sublata manu, significat se nescio quid officii praestare velle. Ludovico praebente se, sustulit pediculum, & clam abjecit. Rogante Rege quid esset, puduit fateri. Cum instaret Rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem, quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, praesertim in adolescentia. Jussitque pro officio numerari coronatos quadraginta. Post dies aliquammultos, alter quidam, qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium, nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte; simili gestu aggressus est Regem, ac rursus illo se prebente, simulabat se tollere quiddam è veste regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret Rex tergiversantem, ut diceret quid esset, mire simulato pudore, tandem respondit esse pulicem. Rex intellecto fuco: Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta

draginta coronatis, infligi quadraginta plagas. *Phil.* Non tutum est, ut audio, cum Regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum est, leones sunt, & jacet collusor: itidem favent Principes. Sed lupus in fabula. *Pol.* Haud lævum omen adfert Lerochares. *Ler.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? *Pol.* Quid aliud? Certatum est fabulis, donec lupus intervenires. *Ler.* Huc igitur adsum, ut perficiam fabulam. Volo vos omnes cras apud me prandere prandium Platonicum. *Gel.* Nisi Scythicum promittis convivium. *Ler.* Res declarabit. Nisi fatebimini, hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quam cum serio tractantur nugæ.

Colloquium XLVI.

CONVIVIUM SOBRIUM.

Albertus, Bartholinus, Carolus, Dionysius, Æmilius, Franciscus, Gerardus, Hieronymus, Iacobus, Laurentius.

VIdistine unquam hoc horto quidquam amœnius? *B.* Vix opinor in insulis fortunatis esse quidquam jucundius. *C.* Plane mihi videor videre Paradisum, cui custodem

cultoremque Deus præfecerat Adam. *D.* Hic vel Nestor, vel Priamus posset repubescere. *F.* Imo vel mortuus reviviscere: *G.* Adderem lubens, si quid possem tuæ hyperbolæ. *H.* Profecto miris modis arrident omnia. *I.* Oportet hunc hortum aliqua compotatiuncula dedicare. *L.* Recte monet noster Jacobus. A. Talibus mysteriis jam olim initiatus est hic locus. Verum scitote, nihil hic esse unde vobis merendam exhibeam: nisi placet vini expers compotatio, lactucas apponam absque sale, aceto, & oleo; vini guttula non est, nisi quod gignit hic puteus. Ne panis quidem adest, aut poculum; & ea est anni pars, quæ magis pascit oculos quam ventrem. *B.* Sed habes tabulas lusorias, habes sphæras; lusu dicabimus hortum, si minus licet convivio. A. Quoniam tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam quod vel lusum vel convivium possis dicere, mea sententia, multo dignius ad hunc locum initiandum. *C.* Quidnam? *A.* Suum quisque symbolum conferat; non deerit lautum, nec minus suave convivium. *Æ.* Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? *A.* Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? *F.* Exspectamus quid velis. *A.* Proferat in medium quisque quod per hanc hebdomadam legit elegantissimum. *G.* Recte mones: nihil vel hujusmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc

loco

loco dignius. Te hujus consilii ducem sequemur omnes. *A.* Nihil recuso, si vobis ita videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Christiano tam præclara sententia. Phocion enim, quo vix alius apud Athenienses fuit vir probior, publicæque utilitatis studiosior, cum per invidiam damnatus, esset bibiturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis suis, Ne hujus, inquit, injuriæ velint unquam meminisse. *B.* Tam insignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciscanos. Itaque simile referam, quando par non possum. Aristides Phocioni simillimus erat, moribus incorruptissimis, adeo ut vulgus illi Justi tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optime de Republica meritus, ostracismo populi jussus est vertere solum. Posteaquam intellexerat populum non alia re offensum, quam Justi cognomento, quum alioqui rem semper expertus esset sibi salutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratissimæ civitati, Nihil aliud, inquit, nisi tantam rerum prosperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Aristidis. *C.* Mirum si Christianos non pudet sui, ad quamvis levem injuriam excandescentes, ac vindictam per fas nefasque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud

mihi videtur, quam temperantiæ & tolerantiæ exemplum. Sed ne plane ſim aſymbolus, unum referam, quod mihi præ cæteris arriſit. Eunti publica via improbus quiſpiam Socrati colaphum impegit. Cum id tacitus ferret Socrates, amici quidem hortati ſunt ad ultionem. At ille; Quid percuſſori, inquit, faciam? Voca, inquiunt, in jus. Ridiculum! (inquit) ſi me aſinus calcibus percuſſiſſet, num vobis autoribus aſinum in jus traham? Significans, improbum ſcurram nihilo potiorem aſino; & infimi animi eſſe, non poſſe ferre contumeliam ab homine vecordi, quam ferret ab animali bruto. D. Pauciora ſunt in Romanis Annalibus exempla moderationis, nec ea perinde inſignia. Neque enim, opinor, magnam habere laudem tolerantiæ, ſi quis parcat devictis, & debellet ſuperbos. Non arbitror tamen indignum memoratu, quod Cato ſenior, quum Lentulus quidam in os illi ſputum & oris purulentiam injeciſſet, nihil aliud reſponderit quam, Poſthac habeo quod illis reſpondeam, qui negant tibi eſſe os. Os autem Latinis habere negantur, quos nihil pudet. Itaque jocus eſt ex ambiguo. Æ. Aliis arrident alia; mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quam quod

roganti

roganti cuidam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum, Si te ipsum, inquit, quammaxime probum & honestum virum præstiteris. *F.* Apud Plutarchum Phocion, cum reprehenderetur, quod homini illaudato improboque patrocinatus esset in judicio, non minus festiviter, Quid ni, inquit, quando nemo probus indiget tali patrocinio? *G.* Et istud bonitatis exemplum est, ad exemplum æterni Patris, & probis, & improbis, quantum licet, benefacere; qui solem suum oriri jubet, non solum piis, sed etiam impiis. Verum admirabilius forsitan erit in Rege moderationis exemplum. Cum Demochares, Demosthenis nepos, Athenienſium nomine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum Regem, & impetratis quæ volebat, à Rege dimitteretur, humaniter interrogante, ſi quid præterea vellet; Ut teipsum suspendas, inquit Demochares. Vox impotens odium arguebat; & Rex erat, & bene meritus, in quem jaciebatur convicium; nec tamen incanduit; tantum ad collegas conversus, Vos, inquit, hoc renunciate populo Athenienſi, quo re cognita judicet utrum nostrum existimet præstantiorem, me qui hæc patienter audierim, an istum qui hæc dixit. Ubi nunc sunt qui se Christianos profitentur, & ob verbum inter pocula dictum, atrocia sæpe bella concitant? *H.* Magnos impetus habet gloriæ sitis,

multoſque tranſverſos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, qua via poſſet ſibi compendio honeſtiſſimam comparare famam: Si talem, inquit, præſtiteris teipſum, qualis haberi vis. *I.* Profecto non video quid dici poſſit vel brevius, vel abſolutius. Fama non eſt affectanda, ſed ea virtutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cum in auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, Quid? (inquiens) num proba futura es ſi te mercatus fuero? Etiam, inquit illa, ſi tu me non fueris mercatus. Indicans, ſe non in cujuſquam gratiam probitatem ſervare, ſed ſuopte ingenio virtutem ipſius gratia ſectari, quod virtus ipſa ſui pretium eſt. *L.* Maſculam ſane vocem edidit puella. Cæterum inſigne mihi videtur exemplum adverſus fortunam quamlibet blandientem conſtantiæ, quod cum Philippo Macedonum Regi tres eximiæ felicitates eodem die renunciarentur, quod in Olympiis viciſſet, quod dux exercitus Parmenion prælio ſuperaſſet Dardanos, quod uxor Olympias ipſi filium eſſet enixa, ſublatis in cœlum manibus, precatus eſt, ut Deus tantam proſperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari. *A.* Hodie nulla eſt tanta proſperitas, cujus invidiam metuat quiſquam; ſed perinde jactant, ſi

quid

quid ſucceſſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis. Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis, quoties volueritis, exhibebit, quem hoc colloquio non minus jucundo, quam frugifero dicaſtis. *P.* Profecto nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequenter, modo boni conſulas, quod nunc attulimus, non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. *A.* Hoc eritis gratiores.

Colloquium XLVII.

DOMUS.

Iocundus, Leo, Vitruvius inſularius.

Eſt tibi notitia cum inſulario amplæ atque elegantis hujus inſulæ? *L.* Inprimis; & eſt aſſeclæ patris mei admodum propinquus. *I.* Rogemus eum, ut nobis eam omnem patefaciat: nam ferunt nihil fieri poſſe amœnius, nec delectabilius. *L.* Adeamus, pulſemus inexſpectati. Atat, *V.* Quis iſthic eſt? *L.* Ego ſum. *V.* O ſalve multum puſio dulciſſime: unde tu nunc? *L.* E ludo. *V.* Qua igitur gratia huc? *L.* Sodalis hic meus & ego vehementer cupimus has ædes viſere. *V.* Nunquam ſpectaſtis! *L.* Non totas. *V.* Ingredimini. Heus puer! adfer mihi claves oſtiorum domus. Primum,

mum, Hoc eſt veſtibulum; patet ſemper interdiu, abſque janitore, quod nec intra domum eſt, nec tamen extra; noctu clauditur. Contemplamini portam magnificam: valvas è robore munitas ære: Utrumq; limen, & infernum, & ſupernum ex marmore Alabaſtrite. Olim Hercules ſolebat præfigi oſtio domus: hic eſt CHRISTUS, verus DEUS. Nam Hercules erat crudelis homo, & maleficus: hoc cuſtode nihil mali ingredietur in ædes. *L.* Cur tam multi ingrediuntur mali? *V.* Etiam ſi mali ingrediuntur, nihil tamen inferunt mali. *L.* Non utimini cardinibus? *V.* Deſiit eſſe mos apud quaſdam nationes. Sequitur oſtium atrii, quod atrienſis ſervus cuſtodit, præcipuus in familia, ut mediaſtinus extremus. Tum atrium ſpatioſum ad deambulandum; multæ atque variæ in eo picturæ. *I.* Quænam, quæſo? *V.* Illa eſt cœlifacies ichnographica; illa terræ & maris orthographica; illa orbis nuper Hiſpanicis navigationibus aperti ſciagraphica. In tabella illa eſt Lucretia ſe interficiens. *I.* Quid, quæſo, dicit? nam moriens, ut videtur, loquitur. *V.* Multæ hoc mirantur. *I.* Intelligo quid dicat. *I.* Quid ſibi vult tabella iſta tam varie delineata? *V.* Ea eſt graphis hujus ædificii: reduc à tabula hac velum. *I.* Quid hoc eſt rei? Vetulus ſugens papillam fœminæ? *V.* Non legiſti exemplum hoc apud Valerium Maximum, titulo de

Pietate?

Pietate? *I.* Legi. Quid dicit illa? *V.* Nondum tantùm rependo, quantum accepi. *I.* Quid ille? *V.* Juvat genuisse. Adscendamus has scalas cochlides. Singuli gradus lati, ut cernitis, ex singulis sunt saxis marmoris Basaltis. Hæc prima contignatio, habitatio est Domini. Cœnaculum superius hospitale est: non quod herus meus faciat cœnaculariam, (quod absit) sed paratum est hospitibus amicis, ornatum, semper instructum, & vacuum, nisi cum adsunt hospites. Hoc est triclinium. *I.* Bone Christe! Quæ fenestræ speculares! quam scite depictæ pictura sciagraphica! qui colores! quam vividi! quæ tabulæ! quæ signa! quæ coassatio! *V.* Signa sunt, Primum illud Apostoli Pauli. *I.* Quod est lemma? *V. O quantum tibi nos debemus, tu Christi*! *I.* Quid ipse loquitur? *V. Gratia Dei sum*: &, *gratia Dei in me vacua non fuit.* Alterum illud est Mutii Scævolæ. *I.* Nec is est mutus, etiamsi Mutius: quid mutit? *V. Non incendit*, inquit, *me hic ignis, quoniam alius major ardet intus.* Tertium signum est Helenæ: Titulus est; *Vtinam fuissem semper talis*! *minus nocuissem. I.* Quid signat cœcus ille seniculus recalvaster, indice ad Helenam verso? *V.* Homerus est; dicit Helenæ, *Quæ male tu fecisti, ego bene cantavi. I.* En, lacunar est deauratum admistis margaritis. *V.* Margaritæ quidem sunt, sed precii exigui. I. Quo spectant

fenestræ?

feneſtræ? *V.* Hæ in hortos, illa in impluvium. Hæc eſt diæta, ſeu æſtiva cœnatio. En vobis cubiculum, & conclave. Cubiculum ornatum eſt tapetibus, pavimento contabulato ſtoriis tecto, & imaginibus aliquot Divæ Virginis, Chriſti Servatoris: illæ alteræ ſunt Narciſſi, Euryali, Adonidis, Polyxenæ, qui dicuntur fuiſſe formoſiſſimi. *I.* Quid ſcriptum eſt in limine ſuperiore oſtii? *V. Recipe te in portum tranquillitatis adfectuum.* *I.* Quid in interiore poſte forium? *V. Ne induxeris in portum tempeſtatem.* In conclavi illo clauſo, adſervantur fere prima utenſilia. Hoc alterum eſt hybernum; vides omnia obſcuriora & magis tecta: tum hypocauſtum. *I.* Amplius, mea ſententia, quam pro cœnatione. *V.* Non animadvertis, etiam cubiculum interius eodem vaporario excalfieri? *I.* Dicunt cubicula eſſe calidiora, ubi nullum ſit fumale. *V.* Non ſolent eſſe in æſtuariis. *I.* Quæ eſt illa camera tam elegantер fornicata? *V.* Sacellum, ubi agitur res divina. *I.* Ubi latrina? *V.* Superne in granario habemus foricam, ne oleat: in cubiculis enim ſcaphiis utitur herus meus, & trullis, & matulis. *I.* Turriculæ iſtæ, & pyramides, & pilæ, & indices ventorum; omnia qua venuſtate! quam admirabili arte! *V.* Deſcendamus. Hæc eſt culina; hoc promtuarium; hæc cella vinaria; illa penuaria, in qua mire infeſtamur rapacitate fu-

rum. *I.* Qua tandem eſt huc furibus ingreſſus? Omnia video probe clauſa, & feneſtra cum clathris ferreis. *V.* Per rimulas & foramina. *L.* Mures ergo ſunt, & muſtelæ, quæ vobis univerſum penum diripiunt. *V.* Illud eſt poſticum domus, clauſum ſemper duabus ſeris, adfixa, & penſili, niſi cum adeſt Dominus. *L.* Cur feneſtræ hæ non habent cancellos? *V.* Quoniam raro aperiuntur; ſpectant enim ad anguſtum angiportum, ut cernis, & obſcurum: raro quiſquam hic adſidet, aut profert caput; ideo & clathrare eas ſtatuit herus meus. *L.* Quibus clathris? *V.* Fortaſſe ligneis; nondum eſt certum: interea repagulum hoc ſufficit. *I.* Quam amplæ columnæ, & porticus plena majeſtatis? Vide ut Atlantes illi, & Caryatides ſpecimen præ ſe ferunt enitentium, ut fulciant ædificium ne ruat, cum nihil agant. *L.* Tales ſunt multi, qui magna præſtare videntur, cum ocioſi & ſegnes vivant; fuci, fruentes alienis laboribus. Sed quænam eſt domus illa inferior, huic adjuncta, tam male materiata & rimoſa? *V.* Eſt vetus ædificium, quod quia ducebat rimas, & vitium faciebat ingens, herus meus decrevit hanc alteram à fundamentis erigere: illa nunc nidulatio eſt avium, & habitatio murium; ſed brevi eam demoliemur.

Collo-

Colloquium XLVIII.

COENACULUM.

Ariſtippus, Lurco.

QUid tu tam ſero ſurgis, & quidem ſomnis? *L.* Mirum eſt me eſſe toto hoc die experrectum, adeo heri edimus & bibimus. *A.* Imo, ut apparet, devoraſti, ingurgitaſti, obruiſti te epulis, & vino: ſed ubinam oneraſti celocem? *L.* Apud Scopam in convivio. *A.* Quin potius more Græco compotationem vocaris, quam convivium? *L.* Bucca buccam impellebat, intrituræ & condimenta vellicabant, atque inſtigabant deſidem ſtomachum, & appetentiam non patiebantur delaſſari. *A.* Refer, quæſo, ordine omnia, ut vel auditione ipſa videar mihi intereſſe, & quaſi vobiſcum potare: ut ille qui in caupona Hiſpaniæ duos grandes panes comedit ad nidorem perdicis aſſæ, quo nidore utebatur pro obſonio. *L.* Quis enarrarit omnia? Majus negotium id fuerit, quam vel emiſſe, vel apparaſſe, vel (quod omnia ſuperat) comediſſe. *A.* Adſideamus in hoc faſiceto; ad crepidinem hujus ripulæ; &, quando ſumus ocioſi, pro collocutione aliis de rebus utamur hac ipſa: gramen erit nobis vice pulvinorum; innitere hac ulmo. *L.* In herba? Annon humor nocebit? *A.* Quid? Inſanis: humor in ortu caniculæ?

L. Antea

L. Antea recusabam, nunc animus mihi prurit recensere tibi plusquam postulas. De convivio solum quærebas; accipias etiam de Domino, & de Triclinio seu cœnaculo. Rogabas ut loquerer; efficiam ut mox paulo silentium roges, indicas, imperes: ut Arabicus tibicen, qui ad canendum obolo conducitur, ad tacendum tribus. A. Tu vero quantum libuerit, non eris molestus; quandoquidem in opaco loco consedimus, & orationem tuam carduelis illa adjuvabit, vel ad harmoniam moderabitur, ut orationem Gracchi servus fistulator. L. Quid istuc rei est? A. Postquam tu feceris narrandi finem accipies de Graccho, & graculis, & de Græculis. L. Deambulabamus forte transverso foro ego & Thrasybulus, nacti plusculum ocii quam solemus; adjunxit se nobis Scopas. Is à nobis, post primas salutationes & blandum congressum, cœpit vehementer contendere, ut postero die, qui hesternus fuit, apud se cœnarus. Excusare nos primum, alius alia; ego autem vadimonium grave, & apud prætorem valde irritabilem. Sed ille, ut libenter ostentat suam magnificentiam, quasi de capite ageretur, orsus est accuratum sermonē. Quid multa? Addiximus, ne molestus esse pergeret. A. Scin' quænam fuerit causa convivii? L. Quæ tandem, quæso? Est quidem ipse homo locuples, ornatus argento, veste, supellectile: Sed emerat pateras seu phialas

argenteas

argenteas deauratas, & calices sex, Periisse precium, ni aliquos invitasset quibus ostentaret: & alioqui eum ille existimat esse divitiarum fructum; habetque uxorem, à qua exstimulatur ad profusionem, quam illa magnificentiam nuncupat. *L.* Heri ergo sub meridiem convenimus in ejus cœnaculum. *A.* Quale erat cœnaculum? *L.* Subdiale in opaco frigore: omnia sane apparata, ornata, exculta; nihil deerat ad elegantiam, splendorem, & lautitias. Plane primo ingressu exhilarati sunt omnium oculi & animi, aspectu illo pulcerrimo atque amœnissimo. Erat abacus ingens, plenus bonis vasis materiæ omnis, ex auro, argento, crystallo, vitro, ebore, murrha; alia etiam vilioris materiæ, stannea, cornea, ossea, lignea, testacea, seu figlina, in quibus ars commendabat vilitatem substantiæ; (nam erant toreumata permulta, sive opera tornata) omnia expolita, extersa; fulgor pene perstringebat oculos. Illic vidisses duo magna malluvia argentea, oris deauratis: umbilicus erat aureus, cum insignibus illius. Habebat utrumque malluvium suum gutturnium, quorum epistomium (seu obturaculum) erat deauratum: stabat & alterum aquiminarium vitreum, fistula deaurata cum pollubro figlino, operis Malacensis, probe sandaracato. Phialæ omnis generis, & argenteæ duæ a vinum generosissimum. *A.* Ad usum meum

ampullã

ampullas vitreas malim, aut etiam teſtaceas, ex iis quæ lapideæ dicuntur. *L.* Quid facias? Ita eſt hominum ingenium. Non tam in his quæritur commoditas, quam opinio divitiarum. *A.* Iſti opulentiſſimi ſæpius videntur aliis tales, ſibi inopes; ideo nullus finis proferendi, & ingerendi oculis, iis præſertim qui nullam habent aliam bonam artem, qua fidant. Sed perge. *L.* Erat cymatium (ſeu margo) abaci tapete villoſo tectum, ex Turcia uſque allato: poſitæ erant duæ menſulæ procul ab abaco, cum quadris & orbibus argenteis: unicuique additum erat ſuum ſalinum, cultellus, panis, & mantile: ſub abaco refrigeratorium, & œnophora grandia ſeu cirneæ. Tum ſedilia varia, ſellæ, biſellia, ſubſellia, & dominæ ſella plicatilis parata, viſendi operis, cum pulvino ſerico, & ſubpedaneo. *A.* Pone tandem menſam, & explica mappam: nam mihi inteſtina præ fame rugiunt. *L.* Erat menſa cibilla tingens, ſegmentata, operis teſſellati antiqui quæ fuerat Principis Dicæarchi. *A.* O menſa antiqua, quam diſpari domino! *L.* Illam ipſe emit in auctione ſatis magna, ſolum quod illius fuiſſet; ut aliquid haberet Principis. Datur aqua lavandis manibus; primum magnis recuſationibus, & invitationibus mutuis, & cedendo invicem. *A.* Idem factum eſt in conſeſſu, cum quiſque ſe inferiorem altero faceret, illum extolleret, comitate arrogantiſſima;

tissima; cum unusquisque potiorem se tel-
quis omnibus censeret. *L.* Sed dominus jure
suo distribuit loca: consecrata est mensa
puerulo breviter & perfunctorie, & non sine
rhythmo: *Quod appositum est, & apponetur,*
Christus benedicere dignetur. Explicat quisque
chiromactrum seu mantile, & injicit super
humerum sinistrum; hinc cultello repurgat
panem, nam decrustatus erat appositus.
A. Sedebatis commode? Nunquam com-
modius. A. Non potuistis male prandere;
nam reliqua sat scio suppeditatum iri redun-
danter, siqua modo fuerant in macello. *L.*
Nusquam verius, *Copiaque ipsa nocet.* Adlat
mensæ structor, cultellos & furcillas compo-
nens; ingreditur magna pompa achitridi-
nus, seu structor, cum longo agmine puero-
rum, & exoletorum, qui gestabant fercula
primi missus.

Colloquium XLIX.

C U L I N A.

Lucullus, Apitius, Pistillarius, Abligurinus.

ES tu popino? *Ap.* Sum. *L.* Ubinam
agis? *Ap.* In popina galli gallinacei: Num
eges mei? *L.* Etiam, ad nuptias. *Ap.* Sine
me domum transcurrere, ut præcipiam uxori
quemadmodū sint tractandi gameones, quos
scio non solere in hac civitate deesse, tum er-
jam adventores. *L.* Audin' tu? Reperies
me in vico lapideo, in ædibus sutorum. *Ap.*

Con-

Continuo adero. *L.* Bene eſt, ingredere culinam. *Ap.* Heus Piſtillarie, & tu Abligurine! Ignem in lare exſtruite ſub fumali grandibus lignis, &, quantum fieri poterit, coctis. *P.* Putas te eſſe Romæ? Hic tabernas coctilitias non habemus, ex quibus ligna coctilia promuntur: habebis bene arida. *Ap.* Ni ita ſit, tu, Abligurine, ſuffitor perdes oculos ſufilando. *Ab.* Imo bibam largius: Væ vino. *Ap.* Væ aquæ; nam vinum hodie non attinges, ſi ſim ſanus: nolo mihi everſas ollas, & auxillas confringas, & cibos corrumpas. *Ab.* Non vult ardere hic ignis. *Ap.* Injice faſciculum aliquem ſulfuratorum, & fomitem, fruſtula aliquot cum his aſſulis. *Ab.* Exſtinctus eſt prorſus. *Ap.* Tranſcurre ædes proximas cum batillo, & adfer nobis torrem aliquem prægrandem, & prunas bene incenſas. *Ab.* Metallarius eſt illic dominus, nec ſinet carbonem unum ſub foracibus ſibi detrahi, citius oculum. *Ap.* Non eſt metallarius, ſed metallicida: ito ergo ad furnum. Quid adſers? Titionem magis quam torrem. Inde præfurnio aliquot ligna: Tu furcilla hac move incenſa ligna, & agita fomitem, ut ignem concipiat. Sume forcipem, aſine. *Ab.* Quid rei eſt iſthuc verbum? *Ap.* Forceps igniaria, pruniceps: Hac finem altercandi; volo carbones aliquot, ut ceſpites accendas mihi in hoc foco, ad ſtuaria lente coquenda. Suſpende ahenum

num ad ignem è catena, ne deſit aqua calida: tum in cacabum injice armum illum vervecinæ cum bubula ſalita : cucumam igni admove cum vitulina, & agnina; in chytropode elixabimus oryzam. Cedo craticulam; elue alveum hunc; hanc mactram amove. *Ab.* Quid pulli? *Ap.* Coquantur in olla ærea, quæ ſtanno eſt illita, quo ſapor ſit gratior, impoſito operculo: ſed non tam mature veru proferes, ſed ſub nonam demum, ac tum ſubde ſartaginem. Lupum hunc ſines in aqua luſitare pauliſper, tum exenterabis. *Ab.* Carnes & piſces in eadem menſa? *Ap.* Maxime, more Germanico. *Ab.* Atqui hoc non placet medicis. *Ap.* Medicinæ non placet; medicis placet. Ego ſtipitem hunc coquum tantum eſſe exiſtimabam; medicus etiam eſt. Quis te detruſit in culinam, cum ſis tam ſaperda? *Ab.* Adverſa mea ſors. *Ap.* Imo, quod manifeſtum eſt, ſegnities tua, & ſocordia, & gula, & ingluvies, & animus degener, ac abjectus; ideo ambulas nudis pedibus, ſemiamictus veſte obſoleta, & natibus breviore. *Ab.* Quid tibi cum mea paupertate? *Ap.* Nihil omnino, nec velim eſſe. Sed ad rem, ne præter rem plura quam oportet. Satiſne ſunt hæc juſſa ſuperque infixa & inculcata? Scilicet vobis nunquam ſatis. Da mihi meam braccam; nam foras lubet prodire: continuo adero. Cedo tudiculam, inſigne artis noſtræ: hoc eſt meum

fulmen,

fulmen, & tridens. P. Heus Abligurine! ſtatue hydrias (ſitulas) in urnario, & hanc bubulam abluito diligenter, & confricato in labro. *Ab.* Etiamne hic quoque imperas? Unus Imperator unis caſtris ſufficit; non ſufficiet culinæ unus? Facito ipſe; tu es acrior exactor operæ, quam ipſe magiſter culinæ. Non vocabo te poſthac piſtillarium, ſed ſtimulum acutum. *P.* Imo voca me Onocentron. Frange tu ergo vitulinam hanc in epixenio. Comminue paulum hujus caſei, ut ſpargamus ſuper hanc offam. *Ab.* Quomodo? Manu? P. Non, ſed tyrocneſti, ſeu radula. Inſtilla huc guttas aliquot olei ex ampulla: Deſpuma carnes, & fuſcina move, ne ſtulentur. Statue hic mortarium. *Ab.* Quod ſtorum? *P.* Illud æneum, cum piſtillo ejuſdem metalli. *Ab.* Qua gratia? *P.* Ad terendum petroſelinum hoc. *Ab.* Satius eſt in pila id fieri marmorea, piſtillo ligneo. *P.* Quæſo, cantilla, ſicut conſueviſti. *Ab.*

Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam ſæpe petet vina piperque coquus!

P. Fabiorum an fabrorum? *Ab.* Quære a ludimagiſtro loripede, & pro fabris & Fabiis referes egregium colaphum in gena, vel in bucca. *P.* Siccine eſt homo? *Ab.* Vir ſtrenuus & fortis, & manu promtus; celeritate manuum compenſat linguæ tarditatem. *P.* Cedo urnulam cereviſiariam: exſiccatum habeo palatum, guttur, fauces. *Ab.*

Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.
Claudere quæ cœnas lactuca solebat avarum,
Dic mihi, cur nostras incipit illa dapes?

Ap. Unde tu didicisti adeo versificare? *Ab.* Inservivi nuper in Calabria ludimagistro cuidam poetastro, qui sæpenumero cœnam aliam non dabat mihi, quam cantillationem centum versuum, quibus mirificum aiebat saporem inesse. Ego vero paulum panis & casei maluissem: aquæ erat satis domi, & licebat nobis de puteo bibere ex animi sententia. Inde ego, cum esuriens concessissem cubitum, pro epulis versus illos ruminabam, & concoquebam: nec mihi aliud visum est remedium ad bulimiam (famem atram) iliam depellendam, quam culinariam arripere. *Ap.* Quæ illi præbebas ministeria? *Ab.* Quæ Cæsar Reipublicæ. Ego eram illi omnia: eram illi à consiliis, etsi nihil unquam ageret consilio: à secretis, cum nihil haberet secreti: ego fundebam ipsi aquam lavandis manibus, quas nunquam abluebat: ego servabam ei thesaurum. *Ap.* Quem thesaurum? *Ab.* Schedas aliquot pessimarum cantilenarum, quas tineæ exedebant, & opici mures arrodebant. *Ap.* Docti equidem. Sed dic, amabo, mihi: quodnam cibi genus præ cæteris probas? *Ab.* Egone? Quod optime sapit. *Ap.* Quodnam optime sapit? *Ab.* Quo libenter vescor. *Ab.* Dicis probe,

probe. Quodnam igitur libenter vescris? *Ab.* Dicam, si parare mihi volueris. *Ap.* Tum equidem insanus sim, si meum defraudans genium, tibi obsoner. Age: Ecquid caro assa delectat te? an potius elixa? an frixa? an tosta? recens, an infumata? vel potius muriatica? *Ab.* Nulla. *Ap.* Qui nulla? *Ab.* Quia nullam habeo: quomodo igitur me delectet? *Ap.* Nugator! Sed ex farciminibus quænam potissimum arridenr? num faliscus! *Ab.* Quid iste nisi globus concreti sanguinis? *Ap.* At apexabo? *Ab.* Ejusdem farinæ. *Ap.* At tomaculum? *Ab.* Non admodum. *Ap.* Lucanica igitur, aut botulus? *Ab.* Ne id quidem. *Ap.* Omasum ergo bubulum & opimum? *Ab.* Nunc aliquid dicis. *Ap.* Hem nunc scio quomodo tractare te debeam, si quando convivio velim excipere. *Ab.* Quin instruam te amplius, ne forte frustra impensam facias. Lardum non convenit stomacho meo, quare succidiis parces, si gratiam à me inire volueris; nisi forte frustula assis perdicibus, capis, & columbis affigere velis, ut siccitatem assaturæ emendent. Cæterum nescio quomodo à rapis, & id genus aliis oleribus abhorreo: pulpa vero, & pulpamentis, ferinis præsertim, leporinis, & anserinis, impense delector; ut & fumine. A panibus frixis, tucetis, laganis, moretis, ovis, sive sorbilia sint, sive cocta, sive frixa, libenter

abſtineo, ſi quid habeam lautius. His longe præfero anates feras, turdos, phaſianos, piſciculos frixos, gallinas Africanas ſeu Indicas. Garum ſine piſcibus, iiſque elegantibus, non amo. Jus gelatum admitto circa prandii finem. Pulmentum piſorum aliis relinquo. Mala frixa non renuo. Nec pulpamenta piperata rejicio. Ex cupediis, panem Martium, & placentæs tortiles, & ſcriblitas accepto. Habes compendio præcipua quæ tibi obſervanda erunt, ſi mihi convivium ſtruere volueris. *Ap.* Omiſiſti unum è præcipuis. *Ab.* Quidnam illud? *Ap.* Ferculum præmittendum è ſuſtibus quernis, nodoſis, & bene longis, quo fames acuitur, inunctis lumbis. *Ab.* Apage cum tuo ferculo; hoc modo nolim eſſe tuus conviva. *Ap.* Nec tuo modo ego tuus convivator.

Colloquium L.

HORTUS.

Euſebius, Timotheus, Puer.

CUm omnia nunc vernent & rideant in agris, demiror eſſe, qui fumoſis urbibus delectentur. *T.* Non omnes capiuntur aſpectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amniumve; aut, ſi capiuntur, ea aliud quod magis juvet. Ita voluptas voluptate, quaſi clavus clavo pellitur. *E.* Tu mihi fortaſſe fœneratores narras, aut his ſimiles negotiatores avaros. *T.* Iſtos qui dem

dem, sed non solos, O bone; imo cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacrificos, & monachos, qui fere quæstus gratia malunt in urbibus, iisque frequentissimis versari, secuti dogma cœci cujusdam mendici, cui dulce erat premi turbis hominum, quod diceret, illic esse quæstum ubi esset populus. Socrates Philosophus urbes præferebat agris, quod esset discendi cupidus, & urbes haberent, unde disceret: in agris quidem esse hortos & arbores, fontes & amnes, qui pascerent oculos, cæterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. *E.* Est nonnihil quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quanquam mea sententia, non est muta rerum natura, sed undique loquax, multaque docet contemplantem, si nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid enim clamitat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quam opificis Dei sapientiam parem bonitati? *T.* Sane, hoc modo nihil esse potest amœnius rusticatione. *E.* Libet igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædiolum suburbanum, non amplum, sed nitide cultum: eo vos in crastinum diem ad prandium voco. *T.* Plures sumus, exederemus totum prædium tuum. *E.* Imo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut inquit Flaccus, inemtis. Vinum ipse locus suppeditat; melones, ficos, pyra, poma, nuces, ipsæ pene arbores por-

rigunt, quemadmodum fit in insulis fortunatis, si Luciano credimus. Accedet fortassis è corte gallina. T. Age, non recusamus. E. Unum illud prænonitos volo; sibi quisque condimentum suum adferat. T. Quod condimentum dicis? piper an saccharum? E. Imo aliud vilius, sed suavius. T. Quodnam? E. Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis, cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi rusculo meo debebitur. Verum ad quam horam libet prandere? T. Ad decimam, priusquam invalescat æstus solis. E. Curabitur. P. Here, adsunt convivæ pro foribus. Eus. Bonæ fidei est, quod veniſtis: sed bis gratum est, quod veniſtis mature; sunt enim quidam inciviliter civiles, qui convivatorem sua mora torquent. T. Eo maturius venimus, ut esset otium lustrandi visendique regiam istam tuam, quam audimus miris deliciis variam, nusquam non testari domini sui ingenium. E. Regiam spectabitis dignam tali Rege. Mihi certe nidulus est quavis regia gratior. Et, si regnat, qui libere vivit ex animi sui sententia, hic plane regno. Sed præstat, opinor, interim dum culinæ præfecta parat oluscul um, & adhuc moderatus est solis calor, visere hortos nostros. T. Est alius præter hunc? Nam hic sane mire cultus, blandissimo aspectu statim in-

ingredientes ſalutat, & comiter excipit.
E. Hinc igitur decerpat ſibi quiſque floſculos ac frondes aliquot, ne quid offendat domus prædor. Non idem odor æque gratus omnibus: quare ſibi quiſque deligat. Ne parcite; nam quidquid hic naſcitur, pene publicum eſſe patior. *T.* Papæ, quantum amœnitatis! *E.* Totus hic locus voluptati dicatus eſt, ſed honeſtæ, paſcendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic fere naſcitur prætet odoratas herbas, nec eas quaſlibet, ſed eximias duntaxat. Unumquodque genus ſuas habet areas. *T.* Nec herbæ mutæ ſunt apud te, ut video. Nam, ut ſunt velut in turmas digeſtæ, ita ſingulæ turmæ ſingula habent vexilla cum inſcriptione. Itidem ſingula genera habent ſuos titulos, aliquid indicantes, quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *E.* Probe dicis. En roſmarinus hic, fragrantiſſimi odoris, ut denſis ramuſculis ſubcrevit! Amaracus ſeu majorana ſuaviſſimæ fragrantiæ! *T.* Quid inſcriptum eſt? *E.* Quid ſui cum amarantino! Sues enim hoc odore vehementer offenduntur. *T.* Proinde colligo, me non eſſe ſuem, qui impenſe hoc odore delectet. *E.* En lavendulam, cujus flores cærulei ſuavius etiam ſpirant quam herba. *T.* De pulegio hoc libet decerpere, dicitur enim arcere dolorem capitis, & ſuccurrere deliquio animi.

E. Salvia quoque, & roſmarinus eo nomine laudantur. T. Mentha ſtomachum juvare dicitur; decerpam hinc quoque. E. Vin' & de hyſſopo? ſive de albo flore malis, ſeu cæruleo. Serpilli odor nimis vehemens eſt: Ocimum gratius. T. Odor ejus jucunde gravis eſt. Sed quid ruta inter tam odoratas herbas, ipſa inſuavis admodum odoris? E. Aiunt à bufonibus expeti ſalviam, indeque non raro veneno infici: eos ruta abigit & arcet; nam mire venenis reſiſtit. Sed quid attinet cætera omnia perluſtrare, cum vulgaria ſint? ut artemiſia, ſatureia, narciſſus, bellis flore multiplicato, ranunculus flore pleno, flos caryophyllorum ſeu betonica coronaria, flore rubeo, purpureo, albo, varicolore; quo in genere mirum naturæ luſum interdum videas, in variatione colorum multiformi. Sed tranſeamus ad hortum olitorium: culinæ iſte dicatus eſt, in quo regnat uxor & famula mea; itaque curſim permeabimus. Hic ſingulæ areæ ſua olera producunt; paſtinacam, rapas, napos, cepas, allia, porra, acetoſam braſſicam, betam, braſſicam capitatam, aſparagum, portulacam, lactucam, ſtrobilum, intubum chærefolium, naſturtium, fœniculum, anethum, petroſelinum, apium, cuminum, aniſum, piſa, fabas, lupinos, raphanum, lentes, milium, inulam, lupulum, apiaſtrum, & ejus generis alia. T. Nihil adhuc

huc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius veluti arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus æstum. Sed alveolus hic, qui tanta gratia totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc aquis spatiis hortum dirimens, in quo sese utrinque herbæ velut in speculo contemplari gestiunt, num marmoreus est? *E.* Bona verba: Unde huc marmor? E contusis cœmentis factitium marmor est; coloris candor additus est incrustamento. *T.* Quo tandem sese condit tam amabilis rivus? *E.* Vide incivilitatem humanam! Posteaquam hic satis exhilaravit oculos nostros, proluit culinam, ejusque sordes secum defert in cloacam. *T.* Crudele! *E.* Atqui aqua non abutimur, si partimur in varios usus, in quos illam dedit is, qui nihil non affatim subpeditat usibus humanis. *T.* Vera sunt quæ dicis. Sed cur tibi virent etiam horti septa manufacta? *E.* Nequid hic non vireat. Quidam rubra malunt, quod is color additus virentibus, gratiam adjungit: hic mihi magis arridet, ut est sua cuique sententia. Sed progrediamur ad pomarium, & arboretum. Deducam vos per ambulacra hæc utrinque consita vitibus, quæ jugatæ, & pedatæ, palmites in sublime protensos umbrosis amplexibus miscent, & racemos undiquaque promicantes ostentant. *T.* Jucundissimum spectaculum! En ut è sublimi propen-

dentes uvæ, capitibus noſtris imminent! Quid amabilius, quam maturas è tali loco decerpere? *E.* Imo licebit quamprimum maturuerint, ſi modo libeat. Hic videtis ſcenas nativas ex conjunctis & implexis palmitum, & aliorum ramorum frondibus. In his vel ſtudeo, vel cibum capio, ſi videtur. Hic æſtivarium eſt. *T.* Columnæ paribus intervallis ſuſtinentes ædificium innitens, miraque colorum varietate blandientes, ſuntne marmoreæ? *E.* Ex eodem marmore quo factus eſt hic alveus. *T.* Lepida profecto impoſtura! Vel dejeraſſem eſſe marmor. *E.* Quare cave, ne vel credas, vel dejeres quidquam temere. Non raro fallit ſpecies. Quod opibus deeſt, arte ſarcimus. *T.* Illic in æſtivario video elegantiſſimas picturas. Non tibi ſat erat hortus tam nitidus, tam excultus, niſi pingeres inſuper alios hortos? *E.* Non capiebat omnes herbarum ſpecies unus hortus. Præterea, bis delectamur, quum pictum florem cum vivo decertantem videmus, & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in uſum noſtrum largitur hæc omnia. Poſtremo, non ſemper viret hortus: hic hortus etiam media bruma viret & adblanditur. *T.* At non ſpirat. *E.* Sed rurſum non eget cultura. *T.* Tantum paſcit oculos. *E.* Verum: ſed hoc

per-

perpetuo facit. T. En, ut violam iſtam purpuream ad vivum pictor expreſſit! jurares nativam eſſe. Et roſam illam flore pleno albam: rubram item, & Alabandicam, quin & roſam caninam ſeu ſylveſtrem, cui quidem impoſuit papilionem, aliis muſcas, & crabrones, & veſpas, feſtiva imitatione. Hoc lilium etiam elegantiſſime depictum eſt, cum ſcapo ſuo & bulbo. In iride hac plane ſuperavit naturam artificis induſtria. Lilio indidit cantharidem; quod genus inſecti amat inſidere liliis. E. Quid hoc lilium convallium? nonne egregie expreſſum eſt? T. Utinam & odorem addere potuiſſet, uti colorem! E. En urtica hic impune attrectatur. T. Etiam cardui, E. Abſynthium etiam hic non offendit nares. T. Deum immortalem, quæ gratia colorum! Color albus, candidus, flavus, fulvus, rutilus, ruber, purpureus, helvus, linteus, fuſcus, puniceus, cæruleus, viridis, niger, ater; & horum omnium mixturæ admodum variæ. Video illic & depictum nemus, ac ſylvam; & ſaltum. E. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete, exhibet varium ſpectaculum. Primum, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, ſingulis ad nativam imaginem non peſſime expreſſis. Dehinc, quot cernitis aves, tot videtis avium ſpecies. Inferne ſunt quadrupedum ſpecies, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. T. Mira varietas! Contem-

plemur singula propius. Nam mihi quidem non sufficit, per transennam aspexisse, ut dicitur. Arbores nostrates priore loco posuit: Quercum primam omnium, forte juxta veterum monumenta, quæ tradunt homines glandibus victitasse, nondum frugibus inventis: primi enim homines creditì sunt nec triticum, nec siliginem, nec hordeum, aut avenam cognovisse. Subdidit quercui suem, glandibus amicam. Inde fagum; & Castaneam, cujus fructus anseribus assandis inditus, vulgo in deliciis est. Corticem asperum & scabrum in hac pyro pulcre effinxit: et viscum, eidem adnasci solitum, quo capiuntur aves. Stirps Juniperi hujus videtur æquo crassior. *E.* Sunt nonnunquam tales, licet raro. *T.* Hæc malus, cerasus, prunus, malus cotonea, persica, morus, sambucus, oliva, egregie expressæ sunt. *E.* Et baccæ istæ, seu acini purpurei in sambuco, naturam ad vivum æmulantur. *T.* Quid salix ista, è qua rusticus vimina decidit, magno conatu librans ictum? *E.* Magno, sed irrito: nunquam enim resecabit. *T.* Euge, medicina puerorum lascivientium, betula. En arbutus, cum fructu suo arbuto pulcre rubenti. Inde alnus, & ulmus, & ornus, & populus, & abies, & buxus semper virens, & acer, & tilia, & juglans, & corylus infesta serpentibus, virgis enim ex hac arbore icti torpescunt. Ita aiunt: & ob id haud dubie pictor apposuit.

appoſuit ſerpentem fugientem. Cæteras arbores peregrinas, ut palmam victricem, & laurum, & platanum, & reliquas, non libet perſequi. *T.* Nec tempus ſuppetit. Jamdudum enim inclamat fiſtula, prandium eſſe paratum. *E.* Ego vero hinc avelli me non patiar, donec cæteras perluſtraverim avium, & quadrupedum picturas. Hic uno intuitu conſpicor omne avium genus, miro artificio in unicam tabulam concluſum. Primum aquilam, cum hoſte ſuo ſcarabeo, & regulo; dehinc paſſerem, hirundinem, merulam, turdum, turdelam, parum, fringillam, carduelem, linariam, luſciniam, cuculum, picum, picam, corvum, cornicem, ligurinum, veſpertilionem, gruem, ciconiam, monedulam, upupam, noctuam, columbam, ſturnum, turturem, palumbem, coturnicem, caſſitam, perdicem, ardeam, anſerem, anatem, motacillam, querquedulam, gallum, gallinam cum pullis, capum, pavonem: item rapaces, aquilam, accipitrem, milvum, vulturem, falconem, & alias. Inferius occurrunt mihi feroces beſtiæ. Bene habet quod non vivæ, alioquin male me acceptura. Illinc faucibus hiantibus inſurgit leo; iſthinc rictu diducto anhelat lupus; hinc urſus, pardus, aper. Illic ſedet ridicula ſimia, iſtic delitescit lepus, ibi gallinis inſidiatur vulpes, ibi ſciurus rodit nucem, ibi mus petit cavernam, illic capra, & hircus, & hœdus carpunt ſalicem, iſtic cervus attracto,

attracto naribus ſerpente fugit ad aquas, illic caprea incidit in caſſes, iſtic mactatur porcus, illic tondetur ovis, hic fuſtigatur aſinus ad molam actus, & rudenti ſimilis, immane quantum os diſtendit, videor pene audire inconditum clamorem, ita affabre pinxit artifex. Hic equus excutit feſſorem, ille caballus ferociens hinnit, allatrat canis. Ecce autem ſelis ſibilis conſpuit alterum illum canem, & aduncos ungues naribus illius impactos illidit. Illic bos arat, taurus & vacca paſcuntur cum vitulis, aries & vervex paſcuntur ſeorſim cum agnis, ibi ſunt greges & armenta, magni precii ſi viverent. Tum bellluæ iſtæ immanes, elephantus, & camelus terrorem incutiunt vel ſolo aſpectu: nec minus puſillus iſte ſcorpio. Iſta aranea in aere pendula telam texit, ſed nunquam pertexet. Formica iſthæc mordicus arreptum ingens granum ad antrum protrudit: ac cicada ſecura hyemis, interea ſaltitat. *E.* Nondum cepit ſpectandi ſatietas? *T.* Mene? Spectaculum hoc eſt mihi quovis prandio gratius. Quæſo ne mea cauſa vobiſmet ſitis in mora. Reſtant piſces mihi contemplandi. Vos ite. *E.* Non erit gravis hæc morula. Et ignitabulo medebimur cibis, ſi forte refrixerint. *T.* Ecce voracem lucium captantem minutos piſciculos; & percam aculeatam, carpionem, cancrum retrogradum, cum ſuis chelis, truttam auratam, cui nonnulli primas inter

inter piſces tribuunt, alburnum, viliſſimum pene omnium, fundulum item, & gobium, & grandem iſtum mullum, quem barbum quidam appellant. E. Quænam præcipuæ deliciæ ſunt in piſcibus? T. In lucio & muſtela jecur, in barbo mandibula utraque, in carpione lingua, haberi ſolent in deliciis. E. Quibuſnam piſcibus tu primas adjudicas? T. Mihi vero in exiguo ſunt diſcrimine; quiſquis fere prior obvenit, eo perinde ac optimo veſcor. E. Vidi, qui anguillis prorſus abſtinebant. T. Multis nihil videtur delicatius. Quidam etiam muſtelis abhorrent, eo quod ranis non ſint abſimiles à parte anteriori. E. Quid diſcriminis eſt inter ſalmonem & eſocem? T. Salmo eſt recens, eſox eſt ſalitus. E. Quid de tenca ſentis? T. Aiunt eſſe piſcem limoſum, & inſalubrem; velut omnes ſalitos, ſalpam, aſellum, halecem; & infumatos, ut arengam, paſſerem. Sed & quatuor tempeſtates anni illic conſpicor; Ver, Æſtatem, Autumnum, & Hyemem. Et duodecim menſes; Januarium; Februarium, Martium, Aprilem, Majum, Junium, Julium, Auguſtum, Septembrem, Octobrem, Novembrem, Decembrem, ſingulos ſeparatim occupatos opere ſibi congruo. Sed finem facio, ne patientia veſtra abutar. Dies me deficeret, ſi ſingula exacte contemplari vellem. E. Hic ad lævam eſt pratum liberum, præter virorem graminum nihil habens. T. Atqui viror hic oculos mirifice

rifice recreat. E. Septum est sepe perpetua, è spinis implexis, sed vivis, contexta. Ad dextram tandem est pomarium, in quo, cum erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo cœlo nostro adsuescere. Ultra illud est hortus medicinalis, in quem quidquid est insignium herbarum medicarum congessi. T. Papæ! Næ tu vincis vel ipsum Alcinoum. E. Hic aviarium est in confinio, adhærens ambulacro superiori quod videbitis à prandio: audietis miros concentus. Sunt omnes aviculæ adeo cicures, ut si quando cœno, illic aperta fenestra, devolent in mensam, cibumque vel è manibus capiant: adeo dedidicerunt timere, quia sentiunt neminem lædere. In extremo pomario apum regnum est. Nec illud sane spectaculum inamœnum; videre alias evolantes ex alvearibus, alias redeuntes, cum onustis succo cruribus, alias prodeuntes identidem, & provolventes, si quid obstaculi animadverterint, alias insidentes floribus, colligentes succum melleum. Sed in præsentia non sinam vos amplius inspectare, quo sit quod vos posthac revocet, tanquam ad novum spectaculum. Alias, his singulatim & per otium contemplandis dabitur vel totum triduum. Nunc ad prandium, si placet, eamus. T. Quando ita vis, equidem non recuso. E. Ut est dici tempus, non convenit differri longius.

Collo-

Colloquium LI.

ABSURDA.

Annius, Leucius.

Audio te interfuisse nuptiis Pancratii & Albinæ. *Le.* Nunquam antehac infelicius navigavi, quam hoc tempore. *An.* Quid ais? tantam fuisse hominum frequentiam? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita, quam id temporis. *An.* Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenirent, idque tenues. *Le.* Vix fueramus ingressi pelagus, ortus est ingens turbo. *An.* Narras deorum cœtum. Torne aderant viri principes, tot matronæ nobiles? *Le.* Boreas dissecuit velum, dissectumque dissipavit. *An.* Desponsam novi. Nihil fingi potest venustius. *Le.* Mox fluctus revulsit clavum. *An.* Idem videtur omnibus. Nec sponsus admodum illi cedit, ut aiunt, formæ gratia. *Le.* Quid animi censes nobis illic fuisse? *An.* Sane rarum nunc est virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat. *An.* Dotem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox alium malum. *An.* Cur puellam impuberem commiserunt tam feroci? *Le.* Apparuit piratarum navis. *An.* Profecto sic est; in multis nequitia supplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. *An.* Hui tantum donariorum? Interim pauperibus nemo dat festucam. *Le.* Quid? cederemus?

remus? Imo desperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor ne sint steriles nuptiæ, si vera prædicas, *Le.* Imo injecimus harpagones. *An.* O rem novam! ante nuptias gravida? *Le.* Si spectasses eum conflictum, fatereris me non esse fœminam. *An.* Ut audio, conjugium hoc non solum ratum est, sed etiam consummatum. *Le.* Insiluimus in navim piraticam. *An.* At demiror te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu sponsæ patrem contingo. *Le.* Ipsos in mare præcipites dedimus. *An.* Vera prædicas; infelicium nulli sunt affines. *Le.* Quidquid erat prædæ, inter nos partiti sumus. *An* Expostulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox exorta est subita tranquillitas: dixisses esse Alcedonia. *An.* Si illi res est, mihi est animus. Nihil moror illius benevolentiam. *Le.* Ita pro una duas naves in portum deduximus. *An.* Indignetur quid alit. *Le.* Quo eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. *An.* Hodie non est liberum mihi, nam ipse domi convivas exspecto; alias non excusabo.

Colloquium LII.

DE REBUS AC VOCABULIS.

Beatus, Bonifacius.

Salvus sit Bonifacius. *Bo.* Etiam atque etiam salvus sit Beatus. Sed utinam essemus

utrique

uterque quod dicimur, tu dives, ego formosus. *Be.* Itane parum tibi videtur, habere nomen magnificum? *Bo.* Mihi quidem minimi momenti, nisi res adsit. *Be.* At plerique mortales aliter affecti sunt. *Bo.* Fieri potest ut mortales sint isti; homines esse non credo. *Be.* Et homines sunt, O bone, nisi putas etiam nunc sub humana specie camelos & asinos obambulare. *Bo.* Hoc citius crediderim, quã homines esse, qui pluris nomen faciant quam rem. *Be.* In certis rerum generibus, fateor, pleriq; malunt rem quam nomen; in multis contra. *Bo.* Hoc quid sit, non satis adsequor. *Be.* Atqui penes nos ipsos exemplum est. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: sed si esses alterutro spoliandus, utrum malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? *Bo.* Equidem malim vel Thersites dici, quam habere prodigiosam faciem: an bonam habeam, nescio. *Be.* Itẽ ego si dives essem, & aut res, aut nomen esset deponendum, malim Irus dici, quam re spoliari. *Bo.* Adsentior vera loquenti. *Be.* Idẽ usu veniet, opinor, in his qui sunt prospera valetudine, aut aliis corporis prædiți commodis. *Bo.* Probabile est. *Be.* At quam multos videmus, qui mallent nomen eruditi piiq; viri, quam esse docti boniq;! *Bo.* Plurimos istiusmodi novi. *Be.* An non apud nos plus habet momenti nomen, quam res? *Bo.* Videtur. *Be.* Jam si quis nobis adesset Dialecticus, qui scite definiret, quid

quid sit Rex, quid Episcopus, quid Magistratus, quid Philosophus; fortassis & hic inveniremus qui mallent nomen, quam rem. *Bo.* Ita profecto, si Rex est, qui legibus & æquitate populi commodum spectat, non suum: si Episcopus, qui totus invigilat gregi Dominico: & si Magistratus est, qui ex animo consulit Reipubl. & si Philosophus est, qui neglectis fortunæ commodis, tantum studet bonæ menti parandæ. *Be.* Hic vides, quantum hujus generis exemplorum possim aggerere. *Bo.* Sane plurimum. *Be.* An hos omnes negabis esse homines? *Bo.* Vereor ne nos ipsi citius nomen hominis amittamus. *Be.* At si homo est animal rationale, quantum abest hoc à ratione, ut in corporis commodis verius quam bonis; & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit cum libet, rem malimus, quam nomen; in veris animi bonis nomen pluris faciamus, quam rem? *Bo.* Præposterum mehercule judicium, si quis attendat. *Be.* Eadem est ratio in contrariis. *Bo.* Exspecto quid dicas. *Be.* Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum, quod dictum est de vocabulis expetendarum. *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum est esse tyrannum, quam tyranni nomen: & si malus Episcopus, juxta sententiam Evangelicam, fur est & latro, non tam hæc nomina sunt nobis detestanda, quam ipsa res. *Bo.* Convenit sanè. *Be.* Tu de cæteris similiter colligito. *Bo.* Prorsus intelligo. *Be.* Nonne

fatui nomen aversantur omnes? Bo. Et quidem maxime. Be. Nonne fatuus esset qui aureo piscaretur hamo, qui vitrū anteponeret gemmis, qui cariores haberet equos quam uxorem ac liberos Be. Is esset quovis Coræbo stultior. Be. An non tales sunt qui procurrunt in militiam, spe lucri non admodum magni, corpus & animam exponentes periculos qui studeant congerendis opibus, cum animū habeant omnium bonarū rerum egenū: qui vestes & ædes exornant cum animus neglectus ac squallidus jaceat: qui corporis valetudinem anxie tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantē negligunt: deniq; qui fugacissimis hujus vitę voluptatibus cruciatus merentur æternos? Bo. Ipsa ratio fateri cogit, plusquam fatuos esse. Be. Atqui his fatuis cū plena sint omnia, vix invenias qui ferre possint vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. Bo. Sic est profecto. Be. Age, scis quam sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. Bo. Sunt invisissima, nec sine causa. Be. Fateor. Sed cum stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convicium ilico strictūri gladiū. Bo. Ita res habet apud complures. Be. Ita cū multi scortis vinoque perditissimi sint, & sint libenter ac palam, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. Bo. Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt cū vocem rei debitam horreant. Be. Sed vix aliud nomē auribus nostris videtur into-

lerabilius, quam mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convicium cæde sint ulti. *Fe.* Sed utinam pariter abominentur rem! Nunquam accidit tibi, ut, qui promiserat se mutuum ad certum diem redditurum, falleret? *Bo.* Frequenter, etiam cum id dejerasset; neque id semel, sed iterum atque iterum. *Be.* Fortasse non erant solvendo. *Bo.* Imo erant, sed commodius esse ducebant non reddere creditum. *Fe.* An hoc non est mentiri? *Bo.* Planissime. *Be.* Auderes istiusmodi creditore sic compellare; Cur mihi toties mentiris? *Bo.* Non; nisi paratus essem ad pugnam. *Be.* An non simili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & vestiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præstantes, etiamsi magni referat tua? *Fe.* Mira impudentia! sed adde his advocatos pollicentes operam. *Be.* Potes addere sexcenta nomina: nemo tamen horum laturus sit mendacis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena sunt omnia. *Fe.* Itidem furis nomen nemo tolerat, cum à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exspecto ut dicas clarius. *Fe.* Quid interest inter eum qui rem tuam tollit è scrinio, & inter eũ qui depositum abjurat? *Fo.* Nihil, nisi quod sceleratior est, qui spoliat etiam fidentem. *Be.* At quam pauci sunt, qui depositum reddunt; aut si reddunt, non dant integrum? *Bo.* Opinor esse perpaucos. *Fe.* Nemo tamen istorum ferat furis vocabulum, cum rem non horreant. *Bo.* Admodum. *Be.* Jam mihi reputa, quid vulgo

fiat in tractandis pupillorum bonis, in testamentis ac legatis, quantū hæreat digitis tractantium Bo Frequenter totum. Be. Furtum amant, vocabulum detestantur. Bo Maxime. Be Quid agant, qui res fisci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorē, qui nunc aucta, nunc diminuta nummorum æstimatione, privatorum rem accidunt, fortasse nobis non admodum liquet: de his, quæ quotidie experimur, loqui fas est. Qui sumit mutuum, aut qui conflat æs alienū hoc animo, ut reddat, si liceat, nunquam; quantulum abest à fure? Bo. Cautior fortasse dici potest, melior nequaquam. Be. At horum cum ingens ubiq; sit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. Bo. Animum solus Deus novit; proinde apud homines obærati vocantur, non fures. Be. Quantuli refert, quo nomine dicantur apud homines, modo sint fures apud Deum? certe suus cuique notus est animus. Ad hæc, qui, cum debeat multum, quod obtigit pecuniæ nequiter prodigit; qui, posteaquem decoxit in una civitate, delusis creditoribus, fugit in aliam, hospites quærens quibus imponat, idque facit crebrius; nonne satis declarat quo sit animo? Bo. Satis superque. Sed tamen isti solent fucare colore quod faciunt. Be. Quonam? Bo. Multum multisque debere, prædicant sibi cum magnatibus, atque adeo Regibus, esse commune; eoque qui sunt hoc ingenio præditi, fere nobilitatis opinionē affectant.

Be. In quem usum? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure? quibus legibus? *Bo.* Haud aliis quam quibus praefecti maris vindicant sibi quidquid ejectum est naufragio, etiamsi exstet dominus: quibus alii suum esse volunt, quidquid apud furem aut praedonem deprehenderint. *Be.* Istiusmodi leges possent ipsi fures condere. *Bo.* Et facerent, si queant tueri; & haberent quod excusarent, si bellum indicant prius, quam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potius, quam peditI? *Bo.* Militiae favor. Sic enim exercentur ad bellum, quo promtiores sint ad spoliandum hostem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus exercebat suos ad bellum. *Bo.* Non, sed Lacedaemonii. *Be.* Abeant in malâ crucem cum suo exercitio. Sed unde nomen hoc tantae praerogativae? *Bo.* Quibusdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adsciscunt. *Be.* An licet adsciscere cuilibet? *Bo.* Licet, si mores respondeant. *Be.* Qui? *Bo.* Si nihil bonae rei gerat, si splendide vestiatur, si incedat annulatus, si gnaviter scortetur, si aleam ludat assidue, si certet chartis, si compotationibus ac voluptatibus aetatem absumat, si nihil loquatur plebeium, sed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thrasonica omnia. Isti sibi permittunt bellum, cui velint, indicere; etiamsi pedem ubi ponant, non habeant. *Be.* Equites mihi narras equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

IN-

INDEX COLLOQUIORUM
Primæ Partis.

COLLOQUIUM I.

Surrectio matutina : Schottenii pag. 1
II. *Vestitus* : L. Vivis 2
III. *Salutatio matutina* : Ejusdem 5
IV. *Iussa herilia* : Erasmi 7
V. *Iussa alia* : Ejusdem 9
VI. *Eunies ad ludum literarium* : Vivis 10
VII. *Monita Præceptoris* : Erasmi 15
VIII. *Scriptio* : Ejusdem 17
IX. *Confabulatio domestica* : Ejusdem 18
X. *Ientaculum* : Schottenii 20
XI. *Prandium* : Vivis 22
XII. *Fructus novelli* : Schottenii 33
XIII. *Nundinæ* : Ejusdem 35
XIV. *Peregrinatio* : Erasmi 36
XV. *Lusus venia* : Ejusdem 41
XVI. *Lusus pilæ* : Ejusdem 43
XVII. *Lusus globorum missilium* : Ejusdem 46
XVIII. *Lusus globorum per annulum* : Ejusdem 48
XIX. *Lusus saltus* : Ejusdem 50
XX. *Recreatio varia* : Ejusdem 52
XXI. *Infortunium* : Ejusdem 53
XXII. *Confabulatio otiosa* : Ejusdem 55
XXIII. *Cœna* : Ejusdem 56
XXIV. *Lucubratio* : Vivis 77
XXV. *Cubiculum* : Schottenii 82

Secundæ

Colloquium XXVI.

	Veſtitus accuratior: Vivis	83
XXVII.	*Deambulatio:* Ejuſdem	89
XXVIII.	*Diluculum:* Eraſmi	92
XXIX.	*Scriptionis requiſita:* Vivis	101
XXX.	*Equeſtria:* Eraſmi	106
XXXI.	*Talio:* Ejuſdem	107
XXXII.	*Iter:* Vivis	112
XXXIII.	*Diverſoria:* Eraſmi	118
XXXIV.	*Opulentia ſordida:* Ejuſdem	127
XXXV.	*Valetudo proſpera:* Ejuſdem	141
XXXVI.	*Valetudo adverſa:* Ejuſdem	143
XXXVII.	*Fruſtratio ſpei:* Ejuſdem	146
XXXVIII.	*Redux:* Ejuſdem	148
XXXIX.	*Emtio & venditio:* Ejuſdem	149
XL.	*Precium:* Ejuſdem	151
XLI.	*Spectrum:* Ejuſdem	152
XLII.	*Redux è militia:* Ejuſdem	164
XLIII.	*Redux ab Hieroſolymis:* Ejuſdem	168
XLIV.	*Naufragium:* Ejuſdem	172
XLV.	*Convivium fabuloſum:* Ejuſdem	183
XLVI.	*Convivium ſobrium:* Ejuſdem	195
XLVII.	*Domus:* Vivis	201
XLVIII.	*Cœnaculum:* Ejuſdem	206
XLIX.	*Culina:* Ejuſdem	210
L.	*Hortus:* Eraſmi	216
LI.	*Abſurda:* Ejuſdem	229
LII.	*Res & Vocabula:* Ejuſdem	236

FINIS.